

	ZAP.ŠT.!	ROJEN	NARODNOST	
8	227 !	[REDACTED]	OTROK	OBER
	8680 !	1941 BELJAK	ROM - CIGAN	
12	215 !	[REDACTED]	BREZ POKLICA	OBER
	8681 !	1910	ROM - CIGAN	
14	216 !	RINALDO REICHARD - DIRCHARDI	MAG. SCI.	SEEN
	8682 !	1961 BLED	SINTO - CIGAN	
20	232 !	[REDACTED]	OTROK	OBER
	8683 !	1933 OBERVELLACH	ROM - CIGAN	
24	210 !	[REDACTED]	BREZ POKLICA	OBER
	8684 !	1905 KVISKA	ROM - CIGAN	
28	207 !	[REDACTED]	BREZ POKLICA	OBER
	8685 !	1883 TOESCHING	ROM - CIGAN	
32	222 !	[REDACTED]	OTROK	OBER
	8686 !	1926	NI PODATKOV	
36	211 !	[REDACTED]	OTROK	OBER
	8687 !	1933 SMARTNO	ROM - CIGAN	
40	236 !	[REDACTED]	BREZ POKLICA	OBER
	8688 !	191 MARIANOF	NI PODATKOV	
44	230 !	[REDACTED]	OTROK	OBER
	8689 !	1934 BELJAK	ROM - CIGAN	
48	235 !	[REDACTED]	BREZ POKLICA	OBER
	8690 !	1912 TUHINJ	ROM - CIGAN	
52	211 !	[REDACTED]	BREZ POKLICA	OBER
	8691 !	1913 POLSTRANA	ROM - CIGAN	
56	231 !	[REDACTED]	OTROK	ZG. B
	8692 !	1937 BELJAK	ROM - CIGAN	
60	233 !	[REDACTED]	OTROK	OBER
	8693 !	1939 WOLFSBERG	ROM - CIGAN	
64	209 !	[REDACTED]	BREZ POKLICA	OBER
	8694 !	1921 OBERBERGKIRCHEN	ROM - CIGAN	
68	225 !	[REDACTED]	OTROK	OBER
	8695 !	1928 OBERVELLACH	ROM - CIGAN	
72	223 !	[REDACTED]	BREZ POKLICA	OBER
	8696 !	1916 DORNAVA	ROM - CIGAN	

Kraintike Sinti
Bst raihar

Avtor : mag. Rinaldo Diricchari Muzga

Založba : Zveza romskih skupnosti Umbrella-Dežnik in Anglunipe-
RIC, Litijska cesta 81/a, Ljubljana

Prelom, fotografije in oblikovanje naslovnice : **Sebastian Žetko**

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana
323.15(497.452=214.58)

DIRICCHARDI-Muzga, Rinaldo
Kraintike Sinti estraiharia / Rinaldo Diricchari Muzga;

[fotograf Sion Soeters]. - Ljubljana

ISBN 978-961-93072-1-2

255838208

mag. Rinaldo Reichard - Diricchardi
Kraintike Sinti Estraiharia

Ljubljana, 2011

Kazalo

<i>str. 10</i>	Uvod
<i>str. 11</i>	1. Zgodovinske legende o Prihodu Ciganov/Sintov v Evropo
<i>str. 14</i>	2. Resnejše raziskave Ciganske/Sintske etnogeneze
<i>str. 20</i>	3. Verske razmere v Perziji
<i>str. 22</i>	Prilogi 2.1 in 3.1
<i>str. 31</i>	4. »Protociganski jezik«
<i>str. 36</i>	5. Teorija »protociganske« etnogeneze
<i>str. 40</i>	Prilogi 4.1 in 5.1.1
<i>str. 41</i>	5.1. »Pracigani« in protociganski jezik
<i>str. 43</i>	6. Pregarjanja Sintov v Evropi
<i>str. 61</i>	7. Prihod Sintov na Kranjsko
<i>str. 65</i>	8. Sinte, Sinti, Sindh
<i>str. 74</i>	9. Poimenovanje Sintov
<i>str. 80</i>	10. Sinti: duhovnost in usoda...
<i>str. 84</i>	10.1 Sinti in religija - vera
<i>str. 88</i>	11. Slovenski in EU Sinti ter 2. svetovna vojna
<i>str. 95</i>	12. Gorenjski Sinti po 2. svetovni vojni
<i>str. 99</i>	13. Zveza Sintov Slovenije po letu 2008: Konstruiranje nove vlade
<i>str. 104</i>	13.1 Napori za rešitev Sintskega vprašanja etnične Identitete
<i>str. 107</i>	Zaključek
<i>str. 111</i>	Priloge
<i>str. 183</i>	Begunje danes skozi fotografski aparat
<i>str. 199</i>	Viri
<i>str. 200</i>	Literatura
<i>str. 207</i>	Internetni viri

Izjava ob neizidu monografije

Avtor monografije Krantikhe Sinti Estraiharia, z začudenjem spremljam dogodke, ki niso v čast Zvezi Sintov Slovenije, verjamem pa, da bodo negativno vplivali na sintsko sodelovanje z romskimi in sintskimi organizacijami doma in tujini. Kot avtor in aktivist, sem tej skupnosti posvetil ogromno svojega časa, vložil veliko raziskovalnega in znanstvenega dela, ter skupnost Sintov vseskozi predstavljal z velikim spoštovanjem in raziskovalno objektivnostjo in empatijo ter aktivno deloval v smeri njene rekognicije doma in tujini. Nihče si ne more lastiti avtorstva za delo, katerega ni avtor! To mora veljati tudi za slovenske Sinte! Znanstveno delo znanstvenikov naj sodijo in presojujejo znanstveniki in raziskovalci discipline, na katerih delujem vrsto let, se udeležujem mednarodnih znanstvenih konferenc s tega področja in aktivno sodelujem z znanstvenimi prispevki! Endogamnost, ekskluzivizmi in socialna ter etnična stratifikacija neke skupnosti, ki se priznava za potomko indijskih nomadov v Evropi, ne priznava pa, da so pripadniki Romov, govori in uporablja romski jezik, pa še ne more opravičiti njenega neznanja niti nepoznavanja zgodovine, kulture in lingvistike potomcev indijskih nomadov v Evropi, ki se danes skupno imenujejo Romi! Biti pripadnik Romov samo takrat, ko nekdo išče osebne koristi, pa je za avtorja irelevantno, saj jasno evidentirajo njene intence! Znanost in resnica sta dostopni vsakomur! Znanost ni odvisna od osebnih koristi neke skupnosti, niti si ne more lastiti resnice!

Avtor v celoti zavrača etnični oportunistem in ekskluzivizem!

Avtor bo tudi sam odločal, kdaj in kje bo neko delo izdal!

Osmrtnica monografiji Kraitike Sinti Estraiharia

Sporočamo žalostno vest, da je knjiga, še preden je ugledala luč sveta — zamrla, ker Sinti odklanjajo vsakršno sodelovanje s Cigani in Romi!

Žalujoči:

- Zveza romske skupnosti Slovenije Umbrella/Dežnik, Ljubljana*
- Društvo Romski informacijski center Anglunipe, Ljubljana*

Rinaldo D'Alchajde

Uvod

Če hočemo preiskati zgodovinsko ozadje prihoda nemško-avstrijskih Sintov na Kranjsko, sredi 18. ter začetka 19. stoletja, se moramo ozreti nazaj, v zgodovino naseljevanja Sintov v Nemčijo, Avstrijo, Francijo, Španijo in Nizozemsko (po tako imenovani severni poti naseljevanja Sintov v Evropo iz Indije v Perzijo ter kasneje ponovno nazaj v Indijo; dokončno izselitev iz Indije v Egipt, Bližnji Vzhod, Malo Azijo –Anatolijo, Grčijo, severno Afriko, Španijo in severno Evropo). Pri opisovanju zgodovinskega ozadja sem uporabil arhivsko dokumentarno gradivo nemških in avstrijskih muzejev, predvsem v tistem delu, kjer opisujejo holokavst. V veliko pomoč je bila tudi angleška in ameriška literatura ter zgodovinski dokumenti, ki opisujejo prve omembe naseljevanja ciganskih skupin po Evropi.

Ker pričujoča monografija opisuje predvsem etnično skupnost Sintov, sem v dostopnem gradivu upošteval tiste vire, ki izrecno omenjajo Sinte, ali pa se na to temo navezujejo. V veliko pomoč so mi bile Zveze Sintov po vsej Evropi, ki so posredovale slikovni material ali arhivske listine. Pregledal sem Nadškofijski arhiv v Ljubljani ter upošteval vse vpise rojstev, porok in smrti v gorenjskih župnijah, kjer so se Sinti nahajali. S temi arhiviranimi vpisi tudi zagovarjam teorijo, da so Sinti krščanstvo prinesli s seboj, na dolgi poti po Bližnjem Vzhodu v Nemčijo, kot v takratne dežele avstro-ogrske monarhije, v našem primeru Kranjsko. Upošteval in pregledal sem muzejske zbirke holokavsta v Avstriji, Nemčiji, Ameriki in Nizozemskem; pregledal in upošteval sem muzejske zbirke novejše zgodovine v Ljubljani, pregledani in dokumentirani so bili arhivsko gradivo Muzejev Radovljica, Muzeja talcev Begunje in Gorenjskega muzeja Kranj.

Pri opisovanju sorodnih indijskih nomadskih skupin v severni Afriki in Bližnjem Vzhodu sem uporabil posredovane vire Zveze Domarov iz Izraela, Palestine, Egipta ter Cipra; prav tako sem upošteval posredovane vire Zveze Lurov iz Iraka, Zveze Ghavazijev iz Egipta ter nenazadnje, Zveze indijskih Romov iz Pandžaba ter najnovejša dognanja, da je v pakistanski pokrajini Sindh (po pričevanju naših sintskih misijonarjev v Pakistanu) še vedno primordialna sintska skupnost, ki govori isti jezik kot evropski Sinti (pričevanja francoskih

sintskih misijonarjev so mi posredovali: Marino Reichard iz Kranja, Renato Horn z Bleda ter Silvo Muzga iz Tržiča). Ker sem avtor sam pripadnik etnične skupnosti Sintov, sem upošteval svoje védenje, življenje, opazovanje in dolgoletno zbiranje gradiva znotraj lastne skupnosti. Pri tem sem upošteval tudi terensko delo v krajih, kjer je ta majhna skupnost poseljena: Jesenice, Potoki, Bled, Radovljica, Lancovo, Kamna Gorica in Kranj. To zbirko imenujem "Osebni arhiv: pisni". Uporabil sem tudi bogato zvočno gradivo z intervjuji Sintov, ki sem ga javno predvajal na radiu Slovenija – nočni program, radio Sora – informativni in nočni program, radio Triglav Jesenice – nočni program ter radio Kranj – informativni in nočni program; ter "Skupni nočni program regionalnih radijskih postaj Slovenije", od leta 2000 dalje ter nočni program radia Slovenija v letu 2007; to zbirko imenujem "Osebni arhiv, zvočni/pisni" Pregledana so bila tudi razna periodična glasila, elaborati ter poročila v občinskih glasilih, ki se nanašajo na gorenjske Sinte. Vpetost Sintov v tedanjo Kranjsko ter obdobja, ki so sledila po 1. svetovni vojni, jasno kažejo, da so se slovenski Sinti integrirali v tedanje družbene razmere; kraje, kamor so se naselili sprejeli za svoje ter se, nenazadnje tudi ustalili na Gorenjskem, obdržali potujoč način življenja zaradi narave dela, kar jasno izpričujejo listine iz teh obdobjih od 18. – 21. stoletja (MK, KK, PK).

Drugi del študije namenjam obdobju med 2. svetovno vojno, upoštevajoč tudi letnico 1933, ko se v Nemčiji, s Hitlerjevimi prihodom na oblast pojavi nacizem. Holokavst ni prizadel samo Judov (šo-ah), temveč, po nekaterih ocenah, tudi milijon Ciganov (Sintov, Romov). Romski termin za holokavst je "porajmos", sintski pa "sintengre holokausta". V Evropi je veliko zbranega gradiva predvsem o judovskem holokavstu. Judje so se dokaj hitro organizirali v močne organizacije, ki so v letih po vojni od Nemčije prejemale tudi znatno vojno odškodnino, ki jim jo je proti koncu leta 1945 dodelila pariška mirovna pogodba. Evropski Judje so bili dobro organizirani v mreže, ki so skrbele, da je povojni reparacijski aparat nemoteno deloval (Shilumim: kar v hebrejščini dobesedno pomeni, da bo vsakdo, ki je storil genocid, to tudi plačal). Shilumim ima svoje zgodovinsko ozadje v znamenitem Eisenhowerjevem pozdravu, ob vstopu v koncentracijsko taborišče Dachau:

"Sagt Euren Kameraden, es wird alles wiedergutmacht"

(*“Povejte svojim tovarišem, da bo zopet vse popravljeno”*)
 (Asmussen 1987, 22)

Taborišče so osvobodili Eisenhowerjevi vojaki, čeprav za žrtve to nikoli ni pomenilo, da je s tem dejanjem že vse pozabljeno. Žrtve holokavsta kot sam holokavst, so si leta prizadevali lastiti samo Judje; Cigani “kriminalna družba”, kot so Nemci še dolgo po osvoboditvi opravičevali svoje “rasno čiščenje”, da Ciganom ne bi plačali vojnih reparacij (Knesebeck 2006,30-100) so bili pozabljeni in odstavljani na stranski tir.

Ciganske žrtve so bile manjvredne, izkazalo se je, da bodo tudi med mrtvimi žrtvami obstajale nepremostljive razlike; povojna Nemčija desetletja ni hotela priznati “ciganskih žrtev”, ker se je sklicevala na kriminalistična poročila Gestapa, da je nacizem samo obračunal s ciganskimi kriminalci (Knesebeck 2006,30-100) in njihovo kriminalno dejavnostjo.

Asmussen Nils, 1987. *«Wiedergutmachung» und NS-Verfolgte in Hamburg nach 1945*. V:
Der kurze Traum von der Gerechtigkeit. Hamburg: Erlebnisse Verlag.
 Knesebeck von dem Julia, 2006. *The problems encountered by Sinti Holocaust victims seeking compensation in post-1945 Germany.* Sommerville:Oxford University .

1. Zgodovinske legende o prihodu Ciganov / Sintov v Evropo

Med vsemi ciganskimi skupinami krožijo različne legende in miti, ki so našli svoje mesto v strokovni in laični literaturi. Na vprašanje, odkod so ter kako so iz Indije pripotovali v Evropo, Sinti odgovorjajo skrivnostno, značilno za njihovo skupino: pregrešili so se zoper Boga, zato je njihovo brezciljno tavanje po zemeljski krogli, le del njihove pokore. Nekaj teh legend, ki seveda nimajo posebne znanstvene osnove, zasledimo tudi pri drugih ciganskih skupinah. Prvo takšno "prekletstvo" so jim nadeli kristjani, češ da so Cigani "od Boga prekleti Kajnovi potomci" (Clebert 1961, 4-20). Razlaga izvira iz Svetega pisma Stare zaveze (1 Mz, 4). Kajn (zaradi ljubosumnosti), ubije svojega brata Abela, češ da je bila bratova klavna in žgalna daritev Bogu všečnejša. Kronist opiše božji srd: "Bodi torej preklet z zemlje...ko boš obdeloval zemljo, naj ti ne daje več svoje moči, blodil in begal boš po svetu"(1 Mz 4, 11-12).

Kajn se zavé svoje krivde, izrazi obžalovanje in se pokorí, obenem pa zaradi izgona, Bogu izrazi svoj strah, da ga zaradi storjenega dejanja ne bi kdo ubil; kljub temu, da mu je Bog greh odpustil, krivdo nosi s seboj! Bog mu odgovori, da mu bo dal..."znamenje, da ga nihče, ki bi ga našel, ne bi ubil" (1 Mz 4, 15); nato se Kajn naséli v deželi Nod, kar dobesedno pomeni – bloditi (1 Mz 4, 16). Naslednje kronistovo poročilo o spokorjenem Kajnu zasledimo v poglavju, ko starozavezni kronist opiše Kajново prihodnjo usodo. Našel je ženo, ki mu je rodila sina, imenovali so ga Henoh; zatem je Kajn sezidal mesto Henoh/Henohia, ki ga v srednjem veku teolog Ioannes Nauclerus opiše:

"The enormous and massive foundations of this city can be visited today near the mountains of Lebanon, and the place is called the city of Cain by the digenous people"

Clebert Jean Paul, 1961. *The Gypsies*. London: Vista Books.

Sveto Pismo - Slovenski standardni prevod, 2008. Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije.

Sveto Pismo - Slovenski standardni prevod, 2008. Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije.

Heide van der Albert (ur.) idr. 2007, 103-150. »The treatise on the Patriarch Henoch by Johannes Drusius« V: *Studies in Hebrew Language and Jewish Culture*. Amsterdam. Springer.

(“Veličastne in velike ostanke temeljev tega mesta lahko obiščemo tudi danes blizu libanonskega gorovja. To mesto se imenuje po njegovih prebivalcih - mesto Kajn.”)

(Heide 2007, 120-124)

Starozavezni kronist tudi opiše, kdo so Kajnovi potomci in njihova opravila; delijo se v tri skupine: prvi so poljedelci in živinorejci, drugi so godci na citre in flavto ter tretji, kovači vsakovrstnega orodja iz bron in železa (1 Mz 4, 20-22); hebr. beseda Kajn pomeni kovač). Sveto Pismo - Slovenski standardni prevod, 2008. Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije.

Tudi druge legende imajo krščansko ozadje, izhajajo pa iz časa Jezusovega križanja. Rimski vojak naj bi denar za žeblje zapil; ker je judovski kovač odklonil, da bi izdelal nove žeblje, da bi križali sorojaka, ga je vojak ubil. V mestu pa je bil samo še ciganski kovač, ki je skoval žeblje za Jezusovo križanje, vendar je zaradi vojakove naglice, žebelj ostal neohlajen. Cigani verjamejo, da je v četrtem, neohlajenem Jezusovem žeblju, izvor njihovega prekletstva, zato se morajo nenehno seliti iz kraja v kraj, v večnem strahu, da jih ne ujamejo.

Med Sinti je tudi razširjena legenda, ki ima svoje temelje v Novi zavezi češ, da so Cigani odklonili zavetišče Devici Mariji na begu v Egipt (Diricchardi 1992-2010). Clebert pa v svojem delu opisuje zanimivo legendo, ki so mu jo prenesli francoski Sinti:

“The Sinti, broke from their original band living East of India in Nepal or Burma, and headed west. They became horse-breakers and traded in precious stones, eventually reaching Chaldea by caravan. There they worked bronze and gold, taught the Chaldeans yoga, fire walking, and other acrobatic exercise. In return, they were taught astronomy. A later foray into Egypt by these people has them entertaining the Pharaoh with these same feats to win asylum in his lands (Clebert 1961, 4-6).”

“Ko so Sinti zapustili svojo matično domovino (vzhodna Indija, Nepal ali Burma), so krenili proti zahodu. Postali so konjski mešetarji, ki so jih zamenjali v prečudovite dragulje; s karavano so končno dosegli Kaldejo. Tam so predelalovali bron in zlato, Kaldejce naučili joge, hoje po žerjavici in različne akrobatske veščine. V povračilo so jih Kaldejci naučili astronomije. Kasneje so Sinti pripotovali v Egipt, kjer

so zabavali faraona; ta jim je v zameno, v vseh njegovih deželah, podaril azil. “

Med Sinti pa so našle svoje mesto tudi takšne, ki mejijo na znanstveno fantastiko češ, da so z drugega planeta.

Clebert Jean Paul, 1961. The Gypsies. London: Vista Books.

Sveto Pismo - Slovenski standardni prevod, 2008. Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije.

2. Resnejše raziskave ciganske/sintske etnogeneze

Raziskovalci ciganske etnogeneze niso samo Sinti pač pa tudi etnologji, antropologi, sociologi in lingvisti. Od zgodnje renesanse so raziskovanja usmerjena na prihod ciganskih plemen v Evropo, sprva z bolj mističnimi pristopi do nepoznanega ljudstva ter z velikim strahom. Novi prišleki so črni, dolgolasi, ušesa jim krasijo uhani, so drugačnih moralnih kvalitet in norm, ne spoštujejo nikakršnih zakonov razen svojih, ukvarjajo se (za evropske norme), drugačnimi deli: s seboj so pripeljali slone, leve, konje in druge cirkuške živali, spremlja jih ogromno število voz in vpreg, govorijo tuj, za evropska ušesa neznan jezik, njihovi otroci in ženske so bolj svobodnega duha; Evropejci jih nikakor niso mogli primerjati s svojim okoljem, Cigani pa se tudi nikoli niso poskušali implementirati v mononacionalna okolja; izkaže se, da so Ciganom indiferentnost, kaotičnost, letargičnost in inertnost do tujih običajev prirojene. Resnejše raziskave so znanstvenike vodile v napačno smer, saj so predvidevali, da so Cigani prišli iz Malega Egipta ter jih zato poimenovali Giptarji, Giftaria, Gypsy. Sklicevali so se na tedanja poročila, predvsem dosledno zapisana v krščanskih kronikah. Prvi tak dokument je poročilo frančiškanskega fratra Simona Simeonisa, ki je že leta 1332 opisal sužnje iz podonavskih dežel (Moldavija in Vlaška). Piše, da jih je že prej opazil v Egiptu, izgledajo kot Indijci, s črnimi in poslikanimi obrazi. Nadalje omenja, da so verjetno "Hamovi potomci" (1 Mz 9, 18-29; 10, 1-32), ki živijo na otoku Kreta, v votlinah in šotorih (Marushiaková – Popov 2001, 16). Zanimiva so tudi ustna poročila romarjev, ki so se vračali iz svetih krajev; najbolj obiskani romarski središči v tem obdobju sta Jeruzalem in cerkev Božjega Groba - Sveta Sepulhra. Nemški romar opiše nekega Cigana iz Mandopolisa, da govori jezik, ki ga nihče ne razume.

V 13. in 14. stoletju se v Evropi na splošno uveljavita izraza Tsingani in Giptarji (beseda "atsinganoi" nima nič skupnega z istoimensko versko sekto iz tistega časa). Pomembno je tudi dajatveno poročilo carigrajskega patriarha Kypriosa II., ko zapoveduje obema skupinama Tsinganom in Giptarjem (2 različni ciganski skupini), da so

Sveto Pismo. Slovenski standardni prevod, 2008. V: 1 Mz 9, 18-29. Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije.

Marushiakova E; Popov V; Kenrick Donald, 2001. Gypsies in the Ottoman Empire. Hertfordshire: University of Hertfordshire Press.

dolžni plačevati določen odstotek davka in da ga morajo pobiralci dajatev vnaprej izterjati. Na takšna poročila naletimo tudi v 14. stoletju, kjer so opisani Cigani (Atsingani, Zingani), ki so naseljeni ob albanski obali (bolgarska verzija Žitja sv. Barbarija). Zanimiva je tudi zakonska zbirka Nomokanon iz 15. stoletja, veljala pa je za področje bizantinskega cesarstva, kjer zasledimo kazenska določila zoper tiste, ki bi Tsingane in Giptarje prosili, naj jim prerokujejo in napovedujejo srečno prihodnost ali celo, kar Bog ne daj, spremljali cigansko izvajanje eksorcizmov (Marushiaková; idr; 2001, 18-20).

Že v zgodnjem srednjem veku so v Bizancu pravilno ločevali ciganske skupine, najverjetneje na podlagi jezikovnih razlik, barve kože, po času prihoda iz Egipta ali Bližnjega Vzhoda v bizantinsko cesarstvo in po medsebojnem odnosu (kronisti beležijo prisotnost kastnega ločevanja med ciganskimi skupinami); ločili so jih tudi po socialnem statusu: eni so bili lastniki zemljišča in plačevali zanj davke, drugi so bili pripadniki revnejših kast, ki so živeli v šotorih ali votlinah. Iz zgodovinskih virov lahko z veliko zanesljivostjo trdimo, da se je teoretično ločevanje ciganskih skupin začelo že pred 14. stoletjem, kar zagovarjajo tudi Fraser (1995), Hancock (2008), Kenrick (2002), Marushiakova (2001) in Štrukelj (2004).

Druga teorija o Praciganih, ki jo zagovarjata Fraser (1995, 10-25) in Kenrick (2004, 10-50) je znanstveno sprejemljiva ter za raziskovanje Sintov relevantna; opira se na zgodovinsko preverljive vzporedne virov, predvsem perzijske; Fraser in Kenrick trdita, da se je "praciganski" eksil začel najverjetneje okrog leta 224 - 642 po Kristusu, kajti tega leta je začel vladati perzijski šah Ardašir (do leta 241), ki je že na začetku svojega vladanja osvojil severno Indijo (predele današnjega Pakistana - Sindh in Pandžab), nakar je postala perzijska kolonija. Le-ti "Pracigani" naj bi bili predniki srednjeveških Ciganov, ki jih kronisti beležijo v Mali Aziji, na Bližnjem Vzhodu in Anatoliji. Hipotetični praciganski eksil naj bi se začel ne toliko zaradi pregonov, kot bolj verjetno zaradi prošnje perzijskega šaha Bahrama Gura indijskemu maharadži Šankali, naj mu pošlje glasbenike,

Marushiakova E; Popov V; Kenrick Donald, 2001. Gypsies in the Ottoman Empire. Hertfordshire: University of Hertfordshire Press.

Fraser Angus-M., 1995. The Gypsies. London:Willy-Blackwell.

Kenrick Donald, 2004. Gypsies, from the Ganges to the Thames. Herdford:University of Herdforshire.

Štrukelj Pavla, 2004. Tisočletne podobe nemirnih nomadov. Zgodovina in kultura Romov na slovenskem. Družina: Ljubljana.

pevce in zabavljače, ker je šahovo ljudstvo nesrečno brez glasbe in zabave. Maharadža mu je poslal 12.000 zabavljačev, glasbenikov, plesalcev in pevcev. Ko so Indijci (perzijski pesnik Firdousi jih imenuje Luri, arabski zgodovinar Hamza al Isfahan pa Zotti – oboje pa označuje indijsko pleme JATE) prišli v Perzijo, jim je šah Bahram Gur razdelil zemljo in poklonil žitna semena, da bi se preživljali. Jezni Jate so pograbili svoje inštrumente in vpili nad šahom, da se oni preživljajo samo s petjem in zabavljaštvom (1).

Prvi eksil se je torej zgodil zaradi dela in ne pregona (Kenrick 2004, 10-50), vsi kasnejši "praciganski" eksili pa so eksili v pravem pomenu besede. Perzijski kronološki podatki in spisi namreč govorijo o Hindujcih (Indijci), ki so na perzijskem dvoru v službi šaha kot plačani vojaki, telesni stražarji, zlatarski umetniki idr., ki naj bi bili, po kronistovem prepričanju, zelo dobro plačani.

Indijci so bili znani po svojem filigranskem ustvarjanju daleč naokoli. Zanimivo je tudi opazovanje kronista Herodota iz časa Aleksandra Velikega, na Indijo in Indijce:

"The way in which the Indians get the plentiful supply of gold which enables them to furnish year by year so vast an amount of gold-dust to the kind is the following: eastward of India lies a tract which is entirely sand. Indeed of all the inhabitants of Asia... the Indians dwell the nearest to the east, and the rising of the sun. The tribes of Indians are numerous, and do not all speak the same language- some are wandering tribes, others not...These Indians wear a dress of sedge, which they cut in the river and bruise; after wardsthey weave it into mats... they have also all the same tint of skin." (2)

1. Pery John, 2005. Dostopno preko: <http://www.iranica.com/newsite> (20.11. 2010)
Kenrick Donald, 2004. *Gypsies, from the Ganges to the Thames*. Herdford:University of Herdforshire.

“Način, kako Indijci pridobivajo obilne zaloge zlatega prahu, ki jim omogoča, da so dobro preskrbljeni leto za letom, je sledeči: vzhodno od Indije leži predel, ki je popolnoma peščen. Resnično, od celotnega azijskega prebivalstva ... živijo Indijci najbližje na vzhodu in sončnemu vzhodu. Številna so indijska plemena in vsa ne govorijo istega jezika; nekatera plemena so potujoča (nomadska), druga ne... Ti Indijci nosijo obleke iz šaša, ki ga režejo v reki in ga nato obtolčejo; potem ga razdelijo in vpletejo v rogoznice... vsi (Indijci) imajo isto barvo kože.”

Korelacije in povezave vseh indijskih eksilov lahko sklenemo z ugotovitvami, da je omenjena skupina indijsko-perzijskih “Praciganov” iz Perzije nadaljevala svoj eksil nazaj proti Indiji, Pakistanu in Afganistanu; nadaljnji eksili prvotnih “Praciganov” pa se v naslednjih stoletjih ponovijo; šele te eksile raziskovalci upoštevajo kot eksile v pravem pomenu, ko se “Pracigani” množično selijo pred zavojevalci – Huni in kasneje Arabci ter otomanskimi osvajalci Indije in Perzije. Ta, zadnji perzijski eksil je tudi vzrok za njihovo vračanje nazaj v Indijo in odtod proti Egiptu, Palestini, Anatoliji in Grčiji, kjer se “Pracigani” ponovno razdelijo v dve ali tri podskupine.

Indijsko-perzijska “praciganska” skupina se je na tej dolgi poti verjetno mešala med seboj (interetnični stiki), kar dokazujejo lingvistične raziskave ter lingvistično-teoretično-zgodovinski pristop do proučevanja ciganskega eksila v Evropo. Ob prehajanju skozi toliko področij je tudi verjetno, da so prvotno hindujsko in zoroastrsko religijo zavrgli, s seboj prinesli že pomešan indo-arijski prakrit s hindi/pandžabi dialektom (Singhal 1982, 27-70), verjetno so še obdržali kastno ureditev (kar dokazujejo današnji Sinti) ter se v Palestini, Egiptu in drugod že v 4. ali 5. stoletju spreobrnil v krščanstvo.

Vzporedni teološki viri (Apd 1-28) namreč poročajo o izredno živahnem krščanskem življenju in pokristjanjevanju že za časa apostolov, torej od 1. stoletja po Kristusu, omenja se cerkveno - juridična

2. Herodotus history. 3.knj. Dostopno preko: <http://classics.mit.edu/Herodotus/history.html> (17.11.2010)

Singhal Damadar P., 1982. Gypsies: Indians in exile. Archana: University of Michigan.

Sveto Pismo. Slovenski standardni prevod, 2008. V: Apd 1-28. Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije.

vzpostavitev škofij, škofovstva in duhovništva. Raziskovalci praci-ganskih migracij, posebno Kenrick, Hancock, Štrukelj potrjujejo te-orijo, da so ti indijsko - perzijski "Pracigani" krščanstvo že prinesli v Malo Azijo, Egipt in Anatolijo to pa zaradi ciganskih imen, ki naj bi bili krščanski (Mihael, Panuel, Ladislav...) Nekateri "pracigan-ske" skupine niso nadaljevale poti naprej, pač pa so se ustalile v Egiptu, Jordaniji, Izraelu, Siriji ali Iraku, kjer so še danes prisotne - to skupino imenujemo bližnje-vzhodna ali Domari, ki so prvotni praindijsko-perzijski "Pracigani" (nekateri jih imenujejo izvirni, nepomešani Cigani). Za raziskovanje sintskega načina življenja so Domari dokaj relevanten vir, kajti do okrog 9./10. stoletja je praci-ganski jezik še enoten, po tem obdobju pa je "praciganščina" že pod lingvističnimi vplivi področij (Matras 2005, 70-74) v katerih so se Cigani nahajali in skozi nenehne eksile (Egipt, Mala Azija, Ar-menija, Bližnji Vzhod, Anatolija, Grčija in Evropa) inkulturirali nove jezike in običaje (interetnični in interlingvistični stiki). V Bizancu sta tako nastali (poleg - praciganske), še dve skupini. Prva, pracigan-ska skupina Domari, je po nekaterih teorijah, pramati današnjih dveh evropskih in balkanskih skupin: Lomarov in Romov.

18

DHOM – phen govoreča skupina: dhom – phen, lhom – phen in rhom – phen delitev glede na indijski eksil in glede na glotodiferenciacije ali similitete pri izgovorjavi besede moški: prva skupina izgovarja dhom (moški), druga lhom (moški) in tretja rhom (moški). Dhom govoreča skupina se danes nahaja v Siriji, na Bližnjem Vzhodu, Pal-estini, Jeruzalemu; Iraku in še vedno v Iranu. Od skupine DHOM se nekateri iz Indije in Perzije odcepijo in se selijo dlje proti Egip-tu, Palestini in Siriji do Severne Afrike. Ko del ibernskega polotoka zasedejo Arabci, se ta skupina seli proti Severni Afriki v Španijo (v 13. stoletju) ter se po tako imenovani severni poti seli naprej v Nemčijo, Švico, Francijo, Belgijo, Nizozemsko ter Avstrijo: to so predniki današnjih Sintov, kar potrjujejo tudi lingvistične primer-jave ter sintska vpetost v judovsko Thoro, zakonska določila iz Mo-jzesovega Pentatevha.

Verjetno so se Sinti dlje časa morali zadrževati v Palestini, Egiptu in

na Bližnjem Vzhodu, kjer so, kljub zgodnjemu sprejetju krščanstva, zadržali judovske teološke prvine in Thoro. Ta teorija dobi svojo potrditev v 9. stoletju (811) v Bizancu, ko cesar Mihael I. ustavi preganjanje in smrtne kazni zoper Tsingane in manihejce (verski heretiki); Mani iz Babilonije je okoli leta 242 ustanovil novo religijo (maniheizem), v katerem je povezal stari perzijski dualizem, egip-tovsko gnozo, mitraizem, krščanstvo ter indijsko reinkarnacijo. Iz več religij je tako ustvaril verski sinkretizem. Po tem nauku sta dva stvarnika (dualizem) stvarstva: dobri bog je ustvaril duhovni svet (duša, duhovna bitja), hudobni bog pa materialni svet (mesenost, poželenje, užitke) (3).

Marushiakova E.; Kenrick Donald, 2001. Gypsies in the Ottoman Empire. Hertfordshire: University of Hertfordshire Press

3. *Neander Augustus 1854a, 478-506. General History of the Christian Religion and Church. London, Wiley and Putham.*

3. Verske razmere v Perziji

Manihejci so bili v Perziji preganjani zaradi odpada od zoroastrstva (Manija je dal okoli leta 276 perzijski šah križati), zato so se umaknili v Indijo, kjer obstajajo še danes (Parsi/Parši). Zaradi svojega odpadništva od skoraj vseh tedaj znanih velikih religij, predvsem pa krščanstva, so manihejce preganjali tako na zahodnem (do 5. stoletja) kot tudi na vzhodnem delu imperija (do 13./14. stoletja). Na vzhodnem delu cesarstva, (po letu 476 bizantinskem), so manihejci preživeli preganjanje. Njegov naslednik, cesar Mihael II. (820-830) ponovno uvede smrtno kazen in pregon zoper manihejce in Giftarje, ki kot pravi, so to herezijo podedovali od svojih prednikov (Perzija) in so:

...”baptized but in every other respect were like the Jews, except circumcised” (Marushiakova 2001: 15).

...”krščeni, toda v vseh ostalih pogledih kot Judje, razen obrezani”

Ta skupina je tudi nenehno bežala pred arabsko - turškimi zavojevanji, nikoli sprejela islama, raje se je pustila zasužnjiti. Perzija je nekdanj obsegala ozemlja današnjega Irana in Iraka. V prvih stoletjih krščanstva je bila to mogočna država, ki se je vedno znova zapletala v boje z rimskim, pozneje pa z bizantinskim cesarstvom. Krščanstvo naj bi tam oznanjal apostol Tadej, razširilo se je zlasti v 3. in 4. stol. Perzijska Cerkev je imela slabotne stike s škofijami znotraj cesarstva. Leta 486 je škofovska sinoda v Seleuciji sprejela nestorijanizem kot uradno veroizpoved perzijske Cerkve.

Cerkev je v naslednjih stoletjih doživela izreden razcvet in je uspešno oznanjevala krščanstvo v osrednji Aziji (Turkestan, Kitajska, Mongolija) in vse do južne Indije. Indijskim kristjanom je vedno pošiljala po enega škofa. V srednjem veku je štela nekaj deset milijonov vernikov in prek 200 škofij v Aziji. Danes so le še neznatni ostanki, nekaj več jih je ostalo v južni Indiji: o njihovi nenavadni zgodovini pričajo cerkveni dokumenti tedanjega obdobja. Staro indijsko izročilo in nek apokrifni spis poročata, da je v Indiji oznanjal krščansko blagovest apostol Tomaž. To poročilo utegne biti resnično. V 4. stol. so v Indijo pred preganjanji prebežali kristjani iz Perzije. Odtlej je bila Cerkev v Indiji povezana s perzijsko Cerkvijo. Sprejela je kaldejski obred s sirskega jezika in pozneje tudi ne-

storijanizem perzijske Cerkve. Svoje škofe so dobivali iz Perzije. Indijski, Tomaževi kristjani prebivajo v državi Kerala na jugozahodni obali indijskega polotoka. Večinoma pripadajo višji kasti brahmanov. Krščanstva niso širili med druge. Vedno so ostali neznatna manjšina. Ko so v 16. stol. v Indijo prišli Portugalci, so tam našli te Tomaževe kristjane, ki so bili povezani z mezopotamsko - perzijskimi nestorijanci. Portugalci niso več pustili, da bi dobivali škofe iz Perzije. Zadnjega perzijskega škofa je poslal zedinjeni patriarh Jan ez Sulaqa. Tako so indijski kristjani avtomatično postali katoličani, ohranili pa so svoj kaldejski obred. Večinoma so Tomaževi kristjani ostali katoličani. Imenujejo se malabarci, s približno milijon in pol verniki (Frykenberg 2003, 33-60).

Današnja nestorijanska ali asirska Cerkev (nestorijanci se sami imenujejo Asirci) predstavlja ostanek nestorijancev, ki so v zadnjih stoletjih pretrpeli huda preganjanja od vseh strani. Danes živijo v glavnem v severnem Iraku in v Kurdistanu. Ena škofija je še v Iranu, ena v Indiji, ena v Sev. Ameriki (Chicago, sedež patriarhata). Vseh nestorijancev naj bi bilo ok. 75.000. Njihov patriarh se imenuje katolikos in živi v ZDA. Izvira še vedno iz iste rodovine. Novega izberejo med nečaki prejšnjega patriarha (5).

4. Frykenberg Robert E. 2003, 33-60. «Christians in India: An Historical Overview of their complex Origins». V: *Christians and missionaries in India*. Eerdmans Publishing.

5. Frykenberg Robert E. 2003, 33-60. «Christians in India: An Historical Overview of their complex Origins». V: *Christians and missionaries in India*. Eerdmans Publishing.

Prilogi: 2.1 in 3.1

Ahamenidski imperij za časa Aleksandra Velikega, leta 490 pr. Kr. (6)

22

Seleukidski imperij, Perzija I. 200 pr. Kr. (6)

Seleukidsko/helenski imperij, 312-63 pr. Kr. (Aleksander Veliki) (6)

Perzija v času Sasanidov, 6.st. po Kr.(4. cesarska iranska dinastija in 2. perzijsko cesarstvo (226-651) (6)

6. Dostopno preko: <http://www.iranica.com/> (12.10.2010).

Saffaridsko cesarstvo (873 po Kr.) Ghaznavidi: arabsko/turško/perzijski mameluk (963–1187) (6)

6. Dostopno preko: <http://www.iranica.com/> (12.10.2010).

Imperij Seldžukov 1092, v času Malika Šaha I (7)

713 - 1300:

Islamski vdori v Indijo (Turki in Arabci) pod vodstvom Mohammeda iz Ghora in Mahmuda iz Ghaznija.

8. st. po Kr.:

Arabci zavzamejo Sindh in Multan (današnji pakistanski Pandžab) in področje priključi abbasidskemu kalifatu s sedežem v Iraku. Ghaznavidi so sčasom prevzeli perzijsko kulturo in administracijo ter tako tudi zavrgli svoje turške korenine. Muslimanski svet leta 1037 ponovno pretresejo vojne s severovzhoda; perzijski seldžuški imperij napadejo turški Seldžuki ter ustanovijo obširen imperij na Srednjem Vzhodu, ter zgradijo Petkovo mošejo v mestu Isfahan.

Sodobni perzijski pesnik in matematik Omar Khayyam spesni pesnitev Rubaiyat ter opiše obdobje Seldžukov (8). V zgodnjem 13. stol. so tako perzijski Seldžuki izgubili oblast nad svojim imperijem in ga prepustili turškim. Leta 1160 po Kr. zahodno indijsko kraljestvo Radžput ponovno osvoji vzhodni Pandžab, istega leta se področje razmeji na Ghaznavide (muslimani) ter na hindu kraljestvo, ki meji med Indijo in Pakistanom. Takšna razmejitev traja še danes (9).

Sultanat Delhi je leta 1206 ustanovil osvobojeni turški suženj, kasneje vojaški poveljnik Aybak. Po smrti sultana Mohameda, Aybak

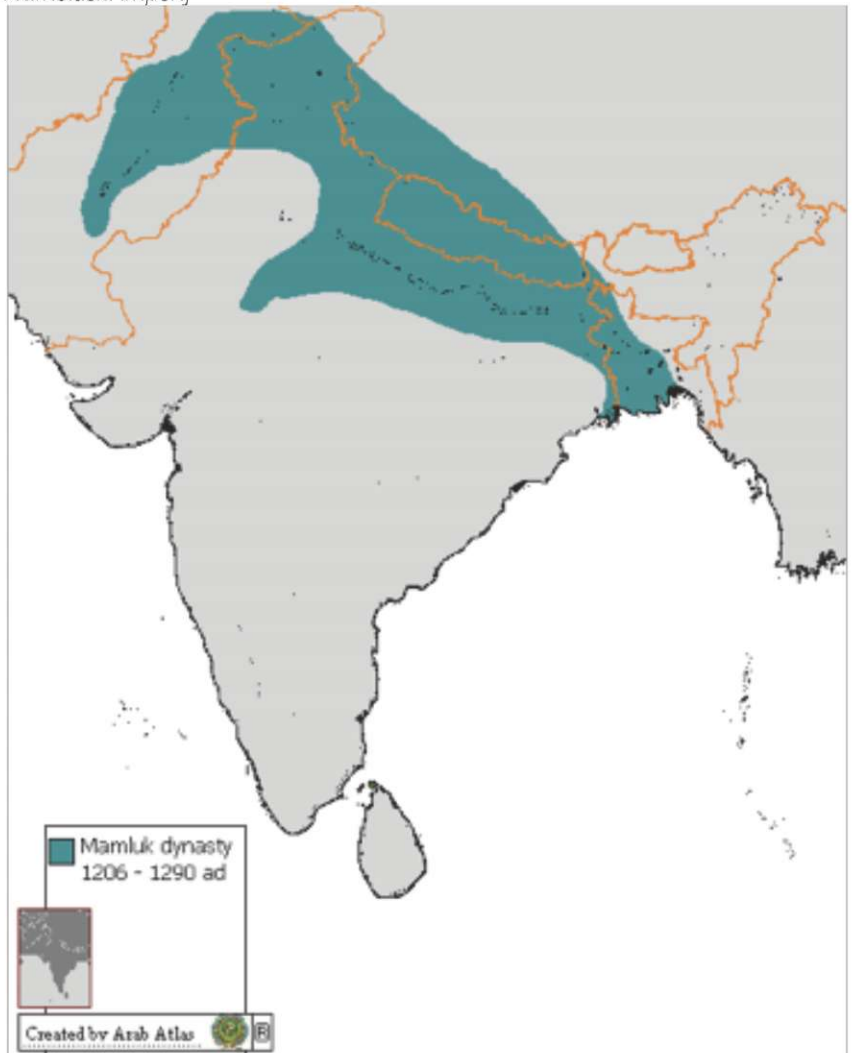
7. Dostopno preko: <http://www.iranica.com/> (12.08.2011).

8. Khayyam Omar, 1120. "Rubaiyat". Dostopno preko: <http://www.classics.mit.edu/Khayyam/rubaiyat.html> (11.10.2010).

9. Dostopno preko: <http://www.iranica.com/newsite/aboutiranica/index.isc> (12.10.2010).

zasede še Afganistan, Pandžab in južno Indijo. Prestolnico iz Ghaznija prenese v Lahore, nato pa v Delhi. Ta imperij se je imenoval suženjska dinastija oziroma Mameluk. Vladal je od leta 1210-1290. Vendar pa je Iran/Perzija skozi obdobja islamizacije in arabizacije ostal nekaj posebnega. Kjerkoli in kamorkoli so Arabci širili islam in svoj vpliv, jim to v Iranu ni uspelo. Iran je bil versko osvojen, kar pa ne velja za kulturo in jezik. Arabsko - turški vpliv je tod naletel na močnega nasprotnika, ne toliko v vojaškem smislu, pač pa v smislu integracije in asimilacije. Kulturni vpliv Irana ni bil nikoli osvojen, kajti vsi arabsko-turški vladarji so se v perzijski svet preprosto stopili (10).

Mameluški imperij

Slika iluzorno prikazuje, kakšne kazni doletijo Cigane.

Kaznovanje Sintov (Ciganov) v 15. stoletju v nemških deželah. ARHIV: Landesmuseum Graz

8. Khayyam Omar, 1120. "Rubaiyat". Dostopno preko: <http://www.classics.mit.edu/Khayyam/rubaiyat.html>

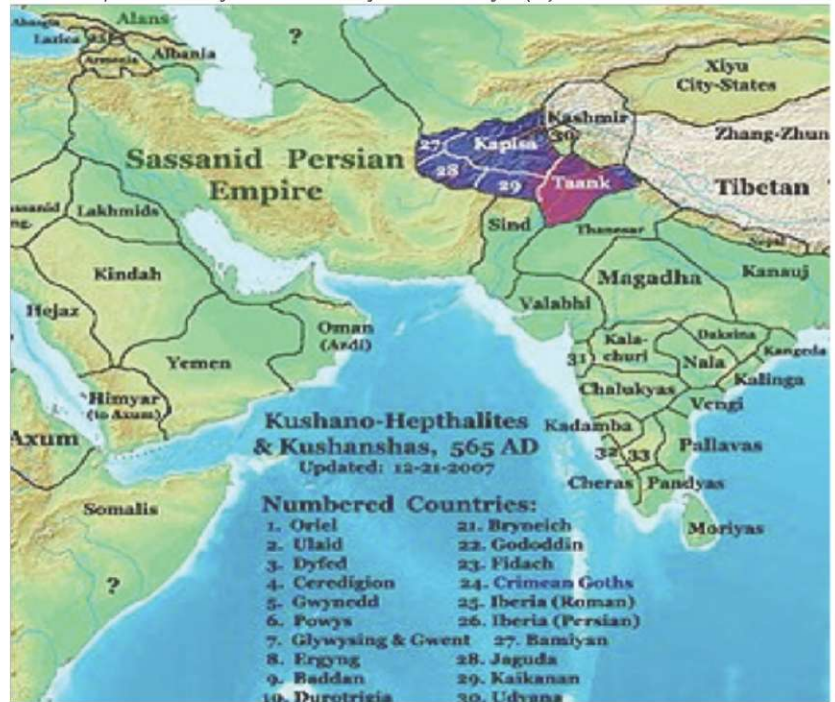
(11.10.2010).

9. Dostopno preko: <http://www.iranica.com/newsite/aboutiranica/index.isc>

(12.10.2010).

10. Lewis Bernard, 2001. «Iran in history» Dostopno preko: <http://www.tau.ac.il/dayancenter/mel/lewis.html> (25. 09. 2010).

Pandžab pred obdobjem islamizacije v 6. Stoletju (11)

3300 - 1500 pr. Kr. – harapanska civilizacija

1500 - 1000 pr. Kr. – zgodnje arijsko obdobje; Rigvedsko in Vedsko

1000 - 500 pr. Kr. – srednje in pozno Vedsko obdobje

599 pr. Kr. - rojstvo Mahavire

567 - 487 pr. Kr. – obdobje Gautame Budhe

550 pr. Kr. - 600 po Kr. – prevlada budistična religija

550 - 515 pr. Kr.- Akhemenidi prodrejo na zahodno stran reke Indus; (12)

Imperij Hahâmanešijan, (550–330 pr. Kr.) je med prvimi perzijskimi kraljestvi, ki vladalo znatnemu delu Velikega Irana in tako nasledilo staro - iransko medejsko kraljestvo. S svojimi 7.5 km² površine, je tako postal največji imperij starega sveta (glej zemljevid) z zelo uspešnim modelom centralizirane državne administraci-

11; 12. Lewis Bernard, 1998. "Iran history". V: Loyola University New Orleans. The student Journal. Dostopno preko: <http://www.loyno.edu/history/journal/1998-9/Pipes.htm> (12.09.2010).

je (13). Kasneje ga je osvojil perzijski kralj Kir Veliki, ki je poznan iz starozavezne zgodovine. Njegov predhodnik, kralj Nebukadnezar je odpeljal Izraelce v babilonsko suženjstvo (2 Krn 36, 17-21), kralj Kir uradno razglasi amnestijo in abolicijo Judov, sledila je njihova vrnitev v Jeruzalem. Starozaveznijudovski kronist Ezra (2 Krn 36, 22; Ezr 1;2) daje točen podatek Judov, ki so se iz babilonskega suženjstva lahko vrnili v obljubljeni deželo: skoraj 50.000 zasužnjenih Izraelcev, od tega 973 duhovnikov, 74 levitov 300 pevcev 392 tempeljskih služiteljev ter 139 tempeljskih vratarjev (Ezr 1;2). Kir je tako osvojil Afganistan, Pakistan, dele Srednje Azije, Male Azije, Tracije, velik del obalnega področja Črnega morja, Saudovo Arabijo, Jordanijo, Palestino, Libanon, Sirijo ter vitalne predele starega Egipta in Zahodno Libijo.

Poleg judovskega kronološkega zapisa v Thori, so za naše primerjanje premikov starodavnih plemen, pomembno tudi Herodotova poročila o grško-perzijskih vojnah (Lewis, 1998), ki jih je sistematično in zgodovinsko natančno opisoval v letih 490-478 pr. Kr. Vzoredna historiografija, je pomembna zato, ker nam jasno daje slutiti, da se je zemljevid kraljestev do arabskih Ghaznavidov v 10./11. stoletju po Kristusu popolnoma premešal. Če sledimo judovskim kronistom, lahko kasnejši "praciganski" eksil v Pandžabu in Sindh razumemo kot geopolitično stvarnost, ki je zemljevid starega sveta še bolj spremenil z vdorom islama v Indijo, ki mu je bil samo mimogredoč vojaški poseg (Lewis, 1998). Upoštevati moramo dejstvo, da je bilo to obdobje nemirno skoraj 800 let in da se je podoba človeštva popolnoma spremenila kakor tudi zavedanje etnične in rodovne pripadnosti. Zato ne moremo z gotovostjo trditi, da so izgnana ljudstva starodavne Indije domovino zapuščala istočasno in hkrati ter na isto mesto, še posebej, če Ezrovo kronološko poročilo vzamemo znanstveno vzdržno, ko govori o 50.000 Judih, ki se lahko vrnejo iz eksila. Toda Judje so im-

13. Ikram S.M., 1989. »The True Origin of Roma and Sinti« V: *History of Muslim Civilisation in India and Pakistan*. Lahore: Star Books.

Sveto pismo. Slovenski standardni prevod, 2008. Osnovna izdaja (8.izd.) Ljubljana: Svetopisemska družba.

Sveto pismo. Slovenski standardni prevod, 2008. Osnovna izdaja (8.izd.) Ljubljana: Svetopisemska družba.

Lewis Bernard, 1998. "Iran history". V: *Loyola University New Orleans. The student Journal*. Dostopno preko: <http://www.loyno.edu/history/journal/1998-9/Pipes.htm> (12.09.2010)

eli vizijo naroda, Izraelovega ter izvoljenega od Boga Jahveja; pri "Praciganih" ne moremo povsem trditi, da je šlo za takšno povezanost in unificiranost, razen pri današnjih Sintih, ki jih je skozi vso zgodovino eksila vodila rodovna, kastna, jezikovna in verska pripadnost. Kljub tej viziji, ne moremo empirično potrditi, da vračanje izvoljenega ljudstva morda le ni potekalo več desetletij, da se je del Judov ustalil v kraljestvih, (tako kot "Pracigani") kjer so se ustavljali.

Prav tako je skoraj strateško in vojaško nemogoče, da bi tako velikanska množica ljudi ne vzbujala strahu, če že ne vojaških posegov okoliških kraljev (Ezr 2; 1-70), saj so bili vladarji v nenehnem strahu, da izgubijo oblast. Naše hipotetično razmišljanje lahko prenesemo na kasnejše obdobje in kraljestva, od Sassanidov do turških in hindujskih Seldžukov ter Ghaznavidov: Pandžab, Sindh (Ikhram, 1989).

Sveto pismo. Slovenski standardni prevod, 2008. Osnovna izdaja (8.izd.) Ljubljana: Svetopisemska družba.

Ikram S.M., 1989. »The True Origin of Roma and Sinti« V: History of Muslim Civilisation in India and Pakistan. Lahore:Star Books.

4. “Protociganski” jezik

Raziskovalci “praciganske” zgodovine si še vedno niso edini, kdaj naj bi potekal eksil “Praciganov” in kakšen je pravzaprav bil “protociganski” jezik. Hancock (2008) vidi povezavo v vojaški predzgodovini ciganskih prednikov, predvsem iz obdobja od 6. do 11. stoletja, ko nekateri preprosto niso bežali, pač pa so se morali pridružiti tako perzijski kot arabsko-otomanski vojski. Ta teorija se zdi smiselna v luči zgodovinsko podobnih primerov, še posebej v primerih, ko je vojna trajala nekaj let ali desetletij (novačenje vojakov v rimskem imperiju - multietničnost vojakov; podoben primer najdemo v otomanski vojski – janičarji, ko so bili vpoklicani tudi Cigani). Hancock zagovarja teorijo, da so bili “Pracigani” vojaki:

“A military origin for Romanies, generally as captives, is not a new idea; in the year 1000, we find bands of Zotts in the army of Abu-Naḥr ibn-Bakhtiyâr, in Persia and Kirmân...In 1025, al-Mançura was conquered by Mahmud al-Gaznawî, because the prince of this town had forsaken Islamism;...The victorious army of Mahmoud... was attacked and pillaged by them on the banks of the Indus...Broken and dispersed by the resistless arms of the Sultan of Ghazni, they were not, however, annihilated.”

“Pogoste ideje, da imajo Cigani vojaške korenine, kot ujetniki, ni nova zamisel; leta 1000 najdemo v Perziji in Kirmânu, v vojski Abu-Naḥr ibn-Bakhtiyârja skupine Zottov... Leta 1025 je Mahmud al-Gaznawî osvojil al-Mançuro, ker je princ tega mesta prestopil iz islama;... Zmagovita Mahmudova vojska ... je napadla in oplenila ljudstvo na bregovih reke Ind. Mahmud jih je pregnal na vse strani in jim povzročil veliko gorja. Kakorkoli že, čeprav zlomljeni in razkropljeni, od neusmiljene roke sultana iz Ghaznija, Cigani niso billi uničeni.”

Nadalje Hancock (2008) povzema Lelanda (1882, 330), ki se sklicuje na Burtonov vir, da je sultan Mahmud Ghaznavi leta 1011 zajel okrog 200.000 poraženih indijskih vojakov, (Jate) ki so še najbližji predniki današnjih Ciganov. Vendar tudi Hancockova teorija ni brez kritik, posebno oster je Nagy (2000, 19-26), ko sklepa:

“[da]...there were “non-significant differences” in haplotype frequencies between Haryana and Sikh Jats and Slovakian Roma, but

significant differences with non-Romani populations”

{da}...” so nepomembne razlike’ v sosledju haplotipov med Ariji in sikhovskimi Jatti ter slovaškimi Romi, vendar pa so ‘pomembne razlike z neromskimi populacijami”.

Hancocku ugovarjata tudi Boyd (2005) in jezikoslovec Matras (2005, 70-74) saj ni dovolj empiričnih, niti materialnih dokazov, ki bi to teorijo lahko podkrepili. Sami lingvistični haplotipi vojaškega izrazoslovja še ne morejo dokazovati praciganske vpletenosti v vojaške spopade. Tudi sam jezik perzijskega in grškega sveta je še stoletja uporabljal koiné – (grško perzijske vojne), tako da je izrazoslovje - preprosta implementacija vojaškega besednjaka.

Besede, ki so povezane z vojaško terminologijo, izvirajo iz indo-arijskega jezika in jih je obdržal romski jezik:

SLOVENSKO	ROM.	SANSKRIT	HINDI
konfrontacija	nikl	nik - lajati	nik - ln
sodelovanje	lat(h)	labdha	laddhija
osvajalec	idžavno	najati	karoti
/vojaški izr.			
spopad/vojna	radh	rah	dad - ti
strelna	súlica	súla	sʻul
puščica			
sekira	tóver	tárvar	kurdsko - taver

Hancock Ian, 2008. »On Romani Origins and Identity«. Dostopno preko: http://www.radoc.net/radoc.php?doc=art_b_history_origins&lang=en&articles=true (14.06.2010).

Nagy M.; Henke L.; Henke J.; Chatthopadhyay P. idr, 2007. "Searching for the origin of Romanies: Slovakian Romani, Jats of Haryana and Jat Sikhs Y-STR data in comparison with different Romani populations«. V: *Forensic Science International*, 169(1):19-26.

Boyd Jenkins Orville, 2005. »Koine Greek as a Mother Tongue«. Dostopno preko: <http://orvillejenkins.com/languages/koinemother tongue.html> (22.10.2010).

Matras Yaron; idr., 2005. *The role of Romanies: images and counter-images of Gypsies/Romanies in European cultures*. Liverpool: University Press

Lingvistične primerjave ciganskih dialektov s hindi jezikom

ŠTEVKE	HINDI	ROMSKO	LOM	DOM
1	ek	ekh/jekh	jak/jek	yika
2	do	duj	luj	d'i
3	tin	trin	trin	trin
4	čhar	štar	išdör	star
5	pančh	pandž	pendž	pandž
6	čheh	šov	šeš	šaš
7	saath	ifta	haft	haut
8	aath	ohto	hašt	haišt
9	nau	inja	nu	na
10	das	deš	las	des
20	bis	biš	vist	wis
100	sew	šel	say	say

Do 10. stoletja je moral biti praciganski jezik še enak tistemu, ki so ga govorili v indo-arijskem prostoru; vsi ciganski dialekti so ostali brez srednjega spola, tako kot v urdu in prakritu. Po Nagyevi idr. (2007) teoriji bi lahko trdili, da so praciganske "ex locis" lingvistične značilnosti obdržali tudi v Perziji: teorija jezikovnih similitet in ujemanja presenetljivo vodi do ugotovitve, da je bilo prevzetih le malo arijskih jezikovnih značilnosti; tudi če so "Pracigani" izhajali iz različnih indijskih dialektov, teorija še vedno drži, da gramatična similiteta s sindhi ali pandžabi jezikom, daje boljše rezultate. Pričakovali bi večji odstotek lingvističnega ujemanja s perzijskim jezikom v romskem, lomskem in domskem jeziku/dialektu, vendar je rezultat naslednji: romski in domski jezik imata samo 16 % enakih besed, romski in lomski samo 7% ter lomski in domski jezik samo 12 % enakih besed. Pomembni so tudi rezultati similitete perzijskih besed v romskem jeziku, ki jih deli z urdu jezikom - kar 50 %!

Besede, ki so enake v romskem in urdu jeziku, ne pa tudi v sintskem (14) :

hruška ambrol
mčin asjav
dotik azb
sreča baht
koza buzno
nebo erhaj

drevo inari
kozarec - kelih Ku..i
kot kun
rvanje kušti
pas kuštik

Sintatikes/manuštiques, ki ga govorijo vsi Sinti, španski Gitanosi, Manoesji, Jeniči, poljski in finski Sinti:

manuš človek :

	<i>ednina</i>	<i>množina</i>
Nom.	manuš	manušelja
Genitiv	manušeskro	manušenghri
Dativ	manušeste	manušen
Akuzativ I	manušas	manušende
Akuzativ II	manušeske	manušenghe
Vokativ	manuš	manušelja
Ablativ I	manušester	manušender
Ablativ II	manušaha	manušeljaha

Osebnini zaimki :

jaz mej *ti tu* *on joub*
ona joj *mi men* *vi tume*

oni/one leste/lenghre

Svojilni zaimki :

moj miro *tvoj tiro* *njegovo leste*
njeno lleti *naše menghri*
vaše tumhro *njihovo lente/lenghri*

Sorodstvene relacije :

oče dhadde
mama dhaj
sin čhav
hči čhaj
brat phral
sestra pen
stric khakko ali nenno
teta nenna
dedek pappo
babica bhabba
zet džamuthro
snaha bhor
tast sasvi
tašča sasni/sasnija
zakonski mož rhoma
zakonska žena rhomli/rhomlija

Kolokacijske relacije :

od mojega očeta bratov sin mirho dhaddeskhre phraleskhro čhav

Nagy M.; Henke L.; Henke J.; Chatthopadhyay P. idr, 2007. "Searching for the origin of Romanies: Slovakian Romani, Jats of Haryana and Jat Sikhs Y-STR data in comparison with different Romani populations«. V: *Forensic Science International*, 169 ((1): 19-26.

14. Diricchardi Rinaldo, 1992-2010. Osebni arhiv: pisni. Ljubljana/Jesenice. Po odločitvi vseh evropskih sintskih baronov se po 2. svetovni vojni sintskega jezika ne sme uporabljati v javnosti pač pa samo še zasebno. V državah, kjer Sinti živijo, je uradni jezik države, v kateri živijo.

5. Teorija “praciganske” etnogeneze

L(H)OM – phen govoreča skupina; indijski eksil na jug Kavkaza, Armenijo, Gruzijo do Črnega morja, Romunijo in na Balkan; vzhodna in zahodna Evropa. Nekaj znanstvenikov zavrača to tezo, zaradi lingvistične in zgodovinske diference, dejstvo pa je, da so današnji Cigani v Armeniji, Gruziji, Rusiji in Zakavkazju, potomci Lhomov. Nekatere skupine so potovale celo naprej v osrednjo Evropo; imenujejo jih tudi Boši.

R(H)OM – phen govoreča skupina, ki je najbolj pomešana in tudi najštevilnejša. Iz Indije ubere pot proti Mali Aziji; Balkanu in v bizantinsko cesarstvo. Ciganska rom-phen govoreča skupina so: 1. Kalderaši, 2. Mačhavaji, 3. Lhovari in 4. Čhurari.

Mešane rhom-phen in dhom-phen govoreče skupine v Evropi so: Romaničhali, Gitanosi (Kale in španski Sinti), Sinti (nemški, avstrijski, slovenski in italijanski) Manuši (fr. Sinti), Manoesje (nizozemski Sinti), finski Sinti, Bojašhi, Rudari, Ungharici, Luri, Bašhalde, Romunghre in Horahane. Te skupine ne sprejemajo enotnega poimenovanja Rom za vse ciganske skupine, pač pa se oklepajo starega naziva Cigan, ki je bolj splošen in ki vključuje vse ciganske pod/skupine; poleg naštetega je vsaka od teh skupin posebna sociološka in etnična manjšina v državah, kjer se le-te skupine nahajajo. Rom - phen skupina je po mnenju lingvistov in poznavalcev romskega jezika najbolj pomešana med vsemi skupinami. Romske skupine iz nižjih kast (Kalderaši, Mačhavaji, Lhovari in Čhurari) se v Mali Aziji, Bizancu in Balkanu lingvistično pomešajo ter inkulturirajo največ novih besed, tako arabskih, grških, turških, bolgarskih in srbskih. V Grčiji se ta skupina razdeli na sužnje in obdelovalce zemlje. Del te skupine ostane v otomanskem cesarstvu, kjer sprejme islam tisti, ki ga ne, plačujejo visoke davke.

Obstaja nekaj teorij vezanih na praciganski eksil oziroma na njihova potovanja skozi čas in ozemlja. Vzrok prvotnemu eksilu 12 000 indijskih “Praciganov” je bil izboljšanje socialnega in življenjskega statusa, ki ga lahko primerjamo s sodobnimi evropskimi migracijami: iskanje dela, izboljšanje položaja, beg pred domačimi političnimi razmerami, ali kot na področju bivše Jugoslavije, ubežati vojni in vojaškim spopadom. Zelo verjeten razlog za pracigansko migracijo v 6. stoletju so hunski vdori na področje Indije in današnjega Pakistana. Hunski vdori so temeljito zamajali indijski kontinent:

padec indijske kraljeve dinastije Gupta in razdelitev velikega imperija, povzroči socialno, zdravstveno in agrikulturno škodo. Razumljivo je, da so indijski "Pracigani" hoteli ubežati nadaljnji usodi propadanja imperija. Ta eksil je Pracigane lahko vodil samo v eno pot- Perzijo. (15).

Naslednji indijski politični pretres se je zgodil stoletje kasneje v 7. ali 8. stoletju z arabskim vdorom v Indijo ter v 10. stoletju arabsko - otomanska osvajanja pod vodstvom Mahmuda Ghaznija v Perzijo. Zavzetje Punjaba in Sindha ter ostalih delov Indije je opisal arabsko-perzijski pesnik Firdousi, s pravim imenom Abul Khasim Mansur (940 - 1020), ki je živel na dvoru perzijskega sultana. Njegovo znamenito delo ŠHAH -NAMA (Knjiga kraljev) opisuje nastanek sveta, izvor perzijskega naroda, kulturno zgodovino, starodavna verstva, predvsem zoroastrstvo, ter znamenita arabsko - otomanska osvajanja Indije in Perzije (16) (Priloga 5.1.1)

Na temelju naštetih dokumentov in lingvističnih raziskav, ki jih je opravil že Miklošič (1874) v 19. stoletju in jih povzema Štrukelj (2004, 15-17; 62) ter kasnejši lingvisti, ki najdejo svojo oporo v lingvistični unifikaciji indijskega prakrita, lahko sklepamo, da je vsaj do 10. stoletja jezik še enoten, s prvinami perzijskega jezika (indijsko - arijski jezik) po 10. stoletju se jezik diferencira na mešanice grškega jezika koiné in armenskega. Indijski "Pracigani" so se začeli izseljevati iz Sindha, Pandžaba in ostalih indijskih področij zaradi: a) dela in socialnih razmer ter b) zaradi političnih nemirov - hunski vdori ter kasneje arabski in zaradi stalnih invazij arabsko - otomanske vojske v Perzijo, ki je povzročila množičen eksil v 10. in začetku 11. stoletja.

"Some time between the tenth and eleventh centuries, the largest groups of Roma left India and the main cause was invasion of the great emperor Mahmud Gazni, who led 17 raids in western India. Running away from terror, Roma first stopped in Iran, and then separated in two groups, the first moving toward Spain, and the second toward Byzantium and Greece." (Fonseca,1996)

15. Houtsma M Th; E. J. Brill (ur.) 1999, 1913-1936. *First Encyclopaedia of Islam*. Leiden: Brill.

16. Houtsma M Th; E. J. Brill (ur.) 1999, 1913-1936. *First Encyclopaedia of Islam*. Leiden: Brill.

Štrukelj Pavla, 2004. *Tisočletne podobe nemirnih nomadov - Zgodovina in kultura Romov v Sloveniji*. Ljubljana: Družina

“Nekako med desetim in enajstim stoletjem, je velikanska skupina Ciganov zapustila Indijo. Glavni razlog je bila (vojaška) invazija Mahmuda Gaznija, ki je v zahodni Indiji pustil svojih 17 vojaških pehot. Cigani so bežali pred terorjem in se najprej ustavili v Iranu ter se nato razdelili v dve skupini: prva se je obrnila proti Španiji (to so Sinti), druga pa v Bizanc in Grčijo.”

Dokaj optimistično bi bilo trditi, da je etnogeneza evropskih Ciganov popolnoma identična indijskim “Praciganom”. Na dolgi karavanski poti iz Indije do Perzije in nazaj do Pakistana, Afganistana, Malo Azijo, Anatolijo, Bližnji Vzhod in od tod v Evropo ter na Balkan, so se medsebojno, kljub endogamiji, zelo pomešali in razcepili, ne samo z drugimi ciganskimi skupinami, pač pa tudi z “Gadži”. Avstralska raziskovalka s področja molekularne genetike, Luba Kalaydjieva (2005) meni, da za razliko od drugih populacij, katerih genealogija je jasno izpričana in dokumentirana, demografska zgodovina Ciganov:

...”is not fully understood and, given the lack of written records ... We analyzed the frequency distribution of the five mutations in 832-1,363 unrelated controls, representing 14 Gypsy populations, and the diversification of chromosomal haplotypes in 501 members of affected families (Kalaydjieva Luba, 2005).

Sampson John 1993, 156-169. “On the Origin and early migration of the Gypsies”. V: *Journal of the GypsyLore Society*. 3.izd.

Tcherenkov Lev; Laederich Stephane, 2004. *The Roma, Otherwise Known as Gypsies, Gitanos, Tsiganes, Cigani, Gingene, Zigeuner, Bohemiens, Travellers, Fahrende, etc.* Basel: Schwabe Verlag. 2.izd.

Hancock Ian, 1995. «On the migration and affiliation of the Rom, Lom and Dom Gypsies». V: *Matras, Y.(ur.) Romani in contact.* Amsterdam - Philadelphia: Benjamins.

Djurić Rajko, 2003. *The language of the Roma: the oldest language still spoken.* Berlin: PEN centrum press release.

Fonseca Isabel, 1996. *Bury Me standing: The Gypsies and their Journey.* New York: Knopf.

Knudsen Marko, 2003. *Die Geschichte der Roma.* Hamburg: RomaBooks

Kalaydjieva Luba, 2005. »A newly discovered founder population: The Roma /Gypsies«. Dostopno preko:

http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/15322984?ordinalpos=23&itool=EntrezSystem2.PEntrez.Pubmed.Pubmed_ResultsPanel.Pubmed_DefaultReportPanel.Pubmed_RVDocSum (20.04. 2009).

...”ni povsem razumljiva in nam daje premalo pisnih virov... Analizirali smo pogostost razporeditev petih mutacij od 832-1,363 nepovezanih vzorcev, kar predstavlja 14 generacij romske populacije ter diverzifikacije kromosomskih haplotipov v 501 članu vključenih družin...

Zatem je Kalaydjieva izolirala kromosom pri prirojeni myasthenii 1267delG, ki je značilna za indijsko-pakistansko populacijo; oba sta mutirala. Izmenjala je tudi mutirana kromosoma, ki sta pokazala močno prevodnost in podprla njeno teorijo o prenašalcu myasthenie, ki je tipična samo za indijske Cigane. Na temelju časovne in “loco” diferencirane koalescence haplotipa ugotavlja:

...”that the entire Gypsy population was founded approximately 32-40 generations ago, with secondary and tertiary founder events occurring approximately 16-25 generations ago... initial gene mapping could be performed in large families from a single Gypsy group”... (Kalaydjieva: 2005)

”da celotna ciganska populacija izvira približno pred 32-40 generacijami, s sekundarnimi in terciarnimi izvornimi pojavi pa približno pred 16-25 generacijami... začetno gensko kartiranje bi se lahko izvedlo v velikih družinah, z eno samo cigansko skupino... “

Z znanstveno verjetnostjo lahko zaključimo, da je indijska ciganska populacija v Evropi prisotna skoraj tisoč let.

Kalaydjieva Luba, 2005. »A newly discovered founder population: The Roma /Gypsies«. Dostopno preko:
http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/15322984?ordinalpos=23&itool=EntrezSystem2.PEntrez.Pubmed.Pubmed_ResultsPanel.Pubmed_DefaultReportPanel.Pubmed_RVDocSum (20.04. 2009).

Prilogi 4.1 In 5.1.1

Delitev Ciganov v tri smeri poseljevanja Evrope – severno pot so ubrali predniki Sintov

40

Perzijska knjiga stvarjenja sveta: ŠAH NAMAĦ

5. 1 “Pracigani” in protociganski jezik

Priznani etnologi in jezikoslovci si še vedno niso edini, v katero stoletje lahko umestimo praciganski eksil (Hancock, Matras, Higgle, Barany, Vekardi, Kaufmann) iz Indije ter kakšen jezik so govorili. Za raziskovanje sintskega eksila je to umestno, ker obstaja kar nekaj hipotez o ločitvi indijskih plemen, vse pa datirajo od 4. do 14. stoletja. Upoštevati moramo dejstvo, da se je grški koiné jezik razvil med obdobjem grško-perzijskih vojn (Aleksander Veliki); uporabljali so ga preprosti ljudje in da je bil ljudski pogovorni jezik za vsakdanjo rabo; (Boyd, 2005) Znotraj jezika koiné je obstajala še vrsta poddialektov, ki nas vodijo do prajezika ciganskih plemen. Znanstveniki so si enotni, da je bil prajezik Praciganov indo-arijski sanskrit ter tudi dialekt hindi in pandžabi. Govorjeni ciganski jezik je mešanica različnih dialektov; jezikoslovci, med prvimi (Miklošič: 1872-1880), so raziskali praizvor tistih besed, ki jih uporabljajo vsa ciganska plemena. Na podlagi jezikovnih raziskav so ugotovili, da se Cigani delijo v tri skupine in jih tako tudi etnično opredelili:

DOMARI – Cigani Bližnjega Vzhoda in Vzhodne Evrope, imenovani **DHOM**, ki se delijo na:

- Afrikaye v Alžiriji; Alimahe v arabskih deželah; Aptale v severni Siriji; Avgone, ki so emigrirali iz Indije v sovjetsko Azijo; Bahlavani v Sudanu (požiralci ognja in rokoborci), Barake v Siriji; Kačhari, ki so podskupina Kahljev-tudi Juki; Dummi v Iranu, Iraku in Siriji; Evgjiti v Albaniji; Ghagari, ki so iz Evrope prebežali nazaj v Severno Afriko, Egipt, Alžirijo in Oman; Ghavazi – plesalke iz Egipta; Ghorbati-Gurbati-Qurbati, ime pa izhaja iz arabskega jezika in pomeni “tujec”, njihova pot je vodila proti Iranu, pridružili so se tudi kurdskim nomadom; Goodari-Gaodari v Iranu; Guaidiyahi v Siriji in Mezopotamiji; Hanagerji, ki so podobni egipčanskim Nawarom; Halebi-Helebi – ime najbrž izhaja po mestu Aleppo, najdemo jih v Egiptu in Libiji. Ukvarjajo se s prodajo konj in drugih živali, ženske so jasnovidke in napovedujejo prihodnost. Veliko jih živi tudi v okolici Kaira, v mestu piramid, Sakkari, Helwanu, Sohagu, Luxorju in Asuanu ter okoli Rdečega morja. Jate v Indiji in Pakistanu ter tudi v Afganistanu; Kabuli po mestu Kabul-sorodniki Kohlov; Kalori (črni), ki jih zasledimo na bregovih Evfrata; Karači (kar turško pomeni črni), zasledimo jih v Isfahanu in Afganistanu; Kersi v Asterabadu v Iranu;

Luli v Iranu uporabljeno ime za Lure; Nawari, tudi Nuri in Nuari, arabska beseda za kovače; beseda je nastala že pred 10. stoletjem v arabskem svetu, zasledimo jih v Egiptu, Gazi, Siriji, Jordaniji, Libanonu in Izraelu; Suzmani v Kurdistanu, poznani tudi kot Dummi, ki so verjetno sorodniki sirskih Dumanov; moški se ukvarjajo z glasbo, ženske so plesalke; Tsignosi ali Tsinganosi, v uradnih grških dokumentih poimenovanje grških Ciganov (Adsincan ali Cingani); Tsoani je hebrejski prevod za Cigane; Horahi – tudi Horahai, Horahi in Horahane, ki so Cigani islamske veroizpovedi, zasledimo jih v Alžiriji in nekaterih balkanskih državah, opisujejo pa jih tudi kot bližnjevzhodne Rome, turške in arabske Cigane; Yiftosi ali Giftosi – kar je grško ime za Cigane (na Cipru jih imenujejo Yleftosi); Zargari, ki so prebegli evropski Cigani, najverjetneje iz nekdanje sovjetske zveze in Zotti, kar je arabska beseda za Jate.

2. LOMARI– Cigani srednje Evrope, imenovani LHOM

3. ROMI – Cigani zahodne Evrope, imenovani RHOM

Jezik vseh treh skupin Ciganov ni univerzalen, niti kodificiran, standardizacija pa se odvija pod supervizijo lingvistične komisije Mednarodne romske zveze. Vse tri skupine se nadalje delijo še v podskupine (Haliti 2006, 6; Hancock 2000, 50-100).

Haliti, Bajram, 2006. India and Roma. Kosovo: Central Office of Roma.

Hancock Ian, 2000. »The emergence of Romani as a koine outside of India«. V: Acton Thomas (ur.) Scholarship and the Gypsy struggle. Hatfield: The University of Hertfordshire Press.

6. Preganjanja Sintov – v Evropi

Preganjanja “Praciganov” se niso odvijala samo v njihovem etničnem okolju ter Perziji, Bližnjem Vzhodu in Severni Afriki, pač pa tudi v Evropi. Za tedanje razmere je razumljivo - množica tujih, črnih in nenavadnih “romarjev” je lokalnemu prebivalstvu vzbujala “tremendum et fascinosum”. Ker se je v zgodnjem srednjem veku v katoliški Cerkvi uveljavila romarska praksa, so prebivalci sprva pomislili na romarje, ki prihajajo iz njim, neznanih dežel. Zanimivo poročilo zasledimo v Žitju sv. Atanazije iz 9. stoletja, ko opisuje, da je v času lakote darovala tujcem, imenovanim Atsingani, hrano. V času vladanja bizantinskega cesarja Ioannesa I. Tzimisessa, je antiohijski patriarh Theodor Monachos leta 969 organiziral premestitev Singanov z njegovega področja (Antiohije) in jih preselil v Filipopolis. Drugo krščansko poročilo zasledimo v patriarhovi prošnji, naslovljeni na nadškofa Teophilakta ohridskega, naj sporoči cesarju Aleksiju I. Komnenosu, da je opazil velike premike in močan val potujočih nomadov Singanov, ki prihajajo v bizantinsko cesarstvo. To poročilo jasno izraža, da so mišljeni Pracigani; Irski frančiškan Simon Simeonis pa v svojih potopisih iz leta 1322, ki ga navaja Groome (1778, 57), da je na svojih popotovanjih po Grčiji, na otoku Kreta opazil taiste Athingane, ki so podobni podonavskim Ciganom.

Izraz “Athinganoi-Singani” ni samo “technicus” pač pa explicite “terminus ethnicus” in se nanaša na Cigane od 10. stoletja dalje. Kanonski jurist bizantinske Cerkve, Theodor Balsamon v 12. stoletju omenja Atsingane, ki so krotilci kač in napovedovalci usode – pre-rokovalci, kar zopet dokazuje, da so Cigane že zelo zgodaj poklicno okvalificirali: prva skupina (kasta) se je imenovala “aurari” zaradi kopanja zlata ali dela v rudnikih zlata in trgovanjem zlata; druga kasta so bili “ursari” (ursus lat. medved) , ker so bili cirkusanti in zabavljaji; tretja skupina je bila kasta “linghurari”, ker so bili sekači in drvarji; četrta in najnižja kasta so bili “laiessi” ali izobčenci, tudi kasta lopovov in umazancev; “bhojari” so bili kasta kočarjev, ki je imela nekaj malega obdelovalne zemlje; peta kasta so bili “vatrassi – vaitira”, ki so se ukvarjali z glasbo, gledališčem in umetnostjo; omenja pa se še ena kasta, ki ni bila visoko umeščena, “čhurari”, ki

so bili brusilci nožev in podobnih opravil.¹⁷ Samo Athingani (Atsingani/Tsingani) in Giptarji so tisto ljudstvo, ki je iz tujih dežel ne- navadne poklice prineslo s seboj. Peucer (18) v svojih Komentarjih iz leta 1580 trdi, da novogrška beseda Athinganoi(os) v nemških deželah pomeni isto kot Cigan. Prav tako se že zelo zgodaj uveljavi cerkvena praksa, ki onemogoča ciganski način življenja. Še posebej zavzeti nasprotniki so bili cerkveni dostojanstveniki vzhodne – bizantinske Cerkve. Patriarh Anastazij I. ob koncu 13. stoletja opozarja svoje vernike naj bodo previdni na tako imenovane krotilce kač, trenerje medvedov in čarovnike, posebej na Atsingane, ki se ukvarjajo s hudičevimi zadevami (Marushiakova in Popov 2001, 15). Bizantinsko srednjeveško obdobje je polno protislovij, posebej v satirični poeziji, ki vselej ošvrkne Atsingane in njihovo dejavnost. Redko katera bizantinska pesem je Ciganom naklonjena, če že, potem so morali Cigani storiti res nekaj zelo izjemnega ali pa pridobiti pomemben položaj, kot na primer Cigan Joanes, ki je bil povišan v vojaški položaj “drungarius acinganorium” (vojaški vodja skupine ciganskih vojakov), ko je bila ta enota 12. avgusta leta 1444 ustanovljena v grškem mestu Nauplionu (Fraser 1995, 51). V bizantinskem cesarstvu vzhodna Cerkev Cigane, njihovo delo, prosjačenje, ukvarjanje s preprodajo konj, cirkusantstvo in prerokovanje, biča in omalovažuje. Cerkveni dostojanstveniki vedno najdejo načine, da bi kristjane svarilo pred nespodobnimi in brezbožnimi Cigani. Kronisti tedanjega obdobja pa ne poročajo o tako visokem sovraštvu in preganjanju, kot ga bodo ti Cigani doživeli ob vstopu v srednjo, vzhodno in zahodno Evropo. Izjemi sta le Vlaška in Moldavija, kjer so Cigane dolga stoletja zaslužnjevali (Priloga 2.1). Poročila o krščanskem zaslužnjevanju segajo v 11. stoletje.

Posebno mesto v zgodovini preganjalca Ciganov, si je prislužil vlaški kralj Mircea Veliki, ki je svojim podanikom velikodušno “poklanjal” zemljo in Cigane. Na velike ciganske migracije v 13. in 14. stoletju v zahodno Evropo so bili oblastniki že obveščeni in pripravljeni nanje. Arhivska poročila mestnih veljakov na podoben način opisujejo

17. Grellman H.M.G., 1787. *Disertation on the Gypsies*. London: Ballantine.

18. Freherus. *Notam ad Chronicon Andreas Ratisbonensi*. V: Tetzner Theodor, 1835. *Geschichte der Zigeuner, ihre Herkunft, Natur und Art; für Gebildete Leser dargestellt*.

Marushiakova Elena; Popov V.; Kenrick Donald, 2001. *Gypsies in the Ottoman Empire*. Hertfordshire: University of Hertfordshire Press.

Fraser Angus M., 1995. *The Gypsies*. London: Willy-Blackwell.

prihod neznanih, tujih nomadov, podobnim Tatarom, s poslikanimi obrazi, z velikimi uhani, prebodenimi nosovi, svetlečimi prsti in črnimi obrazi. Skupno ime za Cigane je bilo: ljudje zunaj zakonov, nespoštovalci zakonov, potujoče ljudstvo brez jasnega cilja; imajo pa lastne voditelje z aristokratskimi nazivi (baroni, kralji) (Fraser 1995, 65-68; Štrukelj 2004, 13-18). Sinti se pojavijo na nemških in španskih tleh okoli leta 1399, na Madžarskem pa že okrog leta 1250, ki pa se kasneje zopet obrnejo proti Nemčiji, Italiji, Švici in Španiji. (19) Nemški kronisti poročajo, da so Cigani prišli na njihova tla že sredi, ter ob koncu 14. stoletja, toda ker Nemci še niso poznali Ciganov (Giptarje), so jih opisali kot Tatare, kar je bil dokaj razširjen izraz za nomadska ljudstva. Tudi Nemci opisujejo, da so Cigani videti kot romarji in da govorijo, da prihajajo iz Malega Egipta; Cigane vodijo lastni voditelji, imenovani princi, vojvode in grofje, najpogosteje pa se omenjajo vojvode in princi Panuel, Mihael, Sindel in Andrej, kar dokazuje, da so Cigani kristjani in da so prišli v Evropo še pred turškimi vpadi. Tudi tedanja evropska aristokracija je priznavala cigansko aristokracijo, kar lahko razberemo z nagrobnega epitafa ciganskega vojvode, ki je pokopan v manjšem samostanu v Nemčiji blizu gradu Fürstenau, last grofov Erbach odenwaldskih: (20)

45

"1445 years after birth the Christ our Saviour, on St. Sebastian's evening, died the high-born Lord, Lord Panuel, duke of Little Egypt and Lord of Hirschhorn in the same country." *"1445 let po rojstvu Kristusa, našega Odrešenika, je umrl visokorodni gospod, gospodar Panuel, vojvoda od Malega Egipta in gospodar Jelenovega roga taiste dežele."*

Panuelovi prekržani roki sta bili slovesno okrašeni, za krono na grebenu, pa je bil položen jelenov rog. (20) Nemški kronist Crucius 1596 pa omenja, da je v mestu Pforzen:

"there died the well-born Lord John, free Count out of Little Egypt, to whose soul may God be gracious and merciful".

20. Hastings James (ur.) 2006, 464-466. *Encyclopedia of Religion and Ethics*. Elibron Classics series. Vol. VI. 2. del. Edinburgh: Adamant media Corporation (faksimile iz leta 1913).

“umrl visokorodni gospod Janez, svobodni grof od Malega Egipta, kateremu naj bo Bog usmiljen in milostljiv”(20)

Ta skupina, imenovana Sinti (tudi Giptarji, ker so pripovedovali, da prihajajo iz Malega Egipta, ki pa je pripadal Grčiji), je pot iz Indije nadaljevala proti Mali Aziji, Palestini, Egiptu, Anatoliji ter v Grčijo, kjer so bili okrog leta 1399 tudi izgnani. V Nemčiji, Švici in Spodnjih deželah Sinte opazijo med leti 1407/30; kronisti so Cigane opisovali kot nemške Jude ali kot judovske spreobrnjence (konvertite). Kronist Frank Sebastian, (1538)(21) omenja, da so Sinte opazili že leta 1348; pravitko o tem dogodku omenja Speirischer Chronik; (22) isto letnico omenjajo tudi kronista Lehmann in Albert Argentinensis ter Nürnbergischer Chronik.(23) Kronist Albert Argentinensis o domnevnih spreobrnjenih Sintih/Judih, (ki so po tedanjem mišljenju bili pagani, Haethen Heathen), piše takole: (24)

“Anno Domini 1348 facta est, magna Judaeorum persecutio quasi ubique adeo, ut gens Hebraeorum crederet finem venisse, et undique comburebantur fine differentia senes et iuvenes. Dicebatur enim de iis, quod venena in aquas sparissent quod et fatebantur in tormentis”

“V letu Gospodovem 1348 se je skoraj povsod (po nemških deželah) odvijala strašna gonja Judov in veliko preganjanje hebrejskega

Groome Francis Hines 1778,57. *Itineraria*. Cambridge
Marushiakova Elena; Popov V.; Kenrick Donald, 2001. *Gypsies in the Ottoman Empire*. Hertfordshire: University of Hertfordshire Press.

Fraser Angus M., 1995. *The Gypsies*. London:Willy-Blackwell.

Štrukelj Pavla, 2004. *Tisočletne podobe nemirnih nomadov. Zgodovina in kultura Romov v Sloveniji*. Ljubljana: Družina.

19. Kogalniceanu Mihail, 1840. *Skizze einer Geschichte der Zigeuner, ihrer Sitten und ihrer Sprache, nebst einem kleinen Wörterbuche dieser Sprache*. Stuttgart: Castische Buchhandlung.

20. Hastings James (ur.) 2006, 464-466. *Encyclopedia of Religion and Ethics*. Elibron Classics series. Vol.VI. 2.del. Edinburgh: Adamant media Corporation (faksimile iz leta 1913).

21. Franck Sebastian, 1538. *Germanicae Chronicon*. Von des ganzen Teutschlands aller Teutschen Völker herkommen. Bern/Frankfurt: Apianus.

22. *Catalogo episcoporum argentinensium*, 1508

23. *Nürnbergischer Chronik*

24. *Argentinensis Albert*, 1508. *Catalogo episcoporum argentinensium*. 2. knjiga.

naroda, brez razlike, starcev in mladcev. Ti so verjeli, da bo to njihov konec. O njihovih strašnih mukah je pripovedoval nekdo, ki mu je uspelo zbežati”.

V Anales Rebdorfenses pa o domnevno ciganskem (judovskem) preganjanju iz istega leta zasledimo naslednji zapis:

(25) *“Pauci Iudaei difensi sunt in civitatibus, Babtismum eligentes, ut combustionem evaderent. Plures Iudaeae pulchrae, quasi invitae, (invitis?) multique pueri erepti, ab in vitis sunt baptizati”*

“V mestih pa je več poraženih Judov, krst sprejelo kot izgovor za lastno varnost. Veliko pravičnih Judov ter otrok, ki se niso upirali, je bilo krščenih z listi vinske trte.”

v Italiji Sinte opazijo leta 1417, ki pa so nemški Sinti, imenovani Valci (sintska Valči za Italijo). Italijanske Sinte ali Valči Sinte opisuje kronist Brodäus: (26)

“Sunt autem Walchi, sicque eos Germani appellant, id est Itali, huc olim ad repellendos barbarorum gentium tumultus ex Italia in colonias missi, ubi patriam habitam per multos annos ad hunc usque diem in parte retinuerunt”

“So pa tudi Valči, kot jih imenujejo Nemci, to so italijanski barbari, ki so bili z vikom in krikom izgnani iz Italije ter poslani v kolonije, kjer je bila nekoč, dolgo časa njihova domovina in kjer se, dandanašnji, še vedno zadržujejo”.

Drugo poročilo najdemo v mestni hiši mesta Hildesheim, leta 1407. Kronist omenja, da so ljudje Ciganom dajali vbogajme; kljub tej velikodušni potezi, se je mestna oblast odločila, da ustanovi posebno stražo zoper Cigane.

V Bavarski Kroniki zasledimo naslednji zapis o prihodu Ciganov Giptarjev: (27)

25. Rebdorf Henrici Annales 1265-1362. Vol.1. Arenpech/Hagen: Ebendorf/Freyherum

26. Brodäus, VIII. Misc.17

27. Ratisbonensis Andreas 1486, 122. Chronicon de Ducibus Bavariae ante CC. Amberg: Bibliotheca Marquardi Freheri.

“Eodem anno 1433 venerunt ad terra nostram quidam de populo Ciganorum, qui dicebant, se esse ex Aegypto” (Chronicon 1468,122)...

“vulgariter Cigewner nominati” - (kasnejši dopis!)

“Pravtako je 1433 leta v našo deželo prišlo cigansko ljudstvo, ki zase govorijo, da so iz Egipta” (vulgarno imenovani Cigani).(27)

Da cigansko “izmišljanje” imena Mali Egipt (Spodnji Egipt?) ni le imaginarno ime neke dežele, priča tudi naslednji arhivski dokument - vojna napoved turškega sultana Ahmeda IV. poljskemu kralju Kazimirju leta 1652: ...”Jaz, sultan, kralj in sin turških vladarjev, božji vojak Grkov in Babiloncev, kralj Velikega in Malega Egipta”...(28) Theodor Tetzner (1835, 12) pa piše, da so Giptarji prišli v nemške dežele iz indijske pokrajine Sindh.

Pravtako kar nekaj nemških kronistov opisuje prihod Sintov na nemška tla iz pokrajine Sindh ali pa iz Egipta, ki je bil pred turško prevlado še grški, dokumenti pa ga tako tudi imenujejo: Graecis Aegyptus (29). Kar nekaj nemških avtorjev opisuje Sinte kot drugo cigansko skupino, ki je ob koncu 14. in v začetku 15. stoletja prišla iz Malega Egipta v Nemčijo (30; 31; 32). V nekaterih nemških kuharskih knjigah tistega časa je tudi opisan recept, kako ubiti Cigana - to ni greh, pač pa nuja (Priloga: 2.1). Izredno zanimiv je zaključek, da si vsa poročila, tako bizantinska, maloazijska in evropska delijo iste ugotovitve o Ciganih: to so ljudje brez spoštovanja zakonov, črni, temni, srebrnimi uhani v ušesih in nosovih, srebrnimi zapestnicami, prerokujejo in čarajo, ukvarjajo se z eksorcizmom, so kro-

27. Ratisbonensis Andreas 1486, 122. *Chronicon de Ducibus Bavariae ante CC.* Ambergae: Bibliotheca Marquardi Freheri.

28. V: *Nova Acta eruditorum Lipsiensia: Anno 1682-1776, 1743.*

Tetzner Theodor, 1835. *Geschichte der Zigeuner, ihre Herkunft, Natur und Art; für Gebildete Leser dargestellt.*

29. V: *Nova Acta eruditorum Lipsiensia: Anno 1682-1776, 1743.*

30. Eccard Joachim Georgio 1723, 2164. *Corpus Historicum Medii Aevi (2.del). Sive Scriptores in Orbe Universo. Praecipue in Germania a temporibus Maxime Caroli M. Imperatoris usque ad finem seculi.*

31. Frommann Johann Christian 1674, 527. *Tractatus de Fascinatione novus et singularis.* Norimbergae: Haeredum.

32. Moritz Heinrich; Grellmann Gottlieb, 1787. (Elibron 2005, replika). *Disertation on the Gipsies, Being an Historical Essay on the Gipsies.* London: Adamant

tilci kač in medvedov ali drugih cirkuških živali, oblečeni pa so v posebna, krpam podobna oblačila. (33; 34) V Švici so Cigane prvič opazili leta 1417, poročilo pravi, da so izredno črni, temnega videza in zunaj vseh zakonov (kar lahko razumemo kot svobodnega duha). Švicarsko poročilo nadaljuje, da Cigani trdijo, da so prišli iz Malega Egipta (Giptarji) in da jih Švicarji niso sprejeli odprtega duha, bili so nezaželjeni (Fraser 1995, 68). Kronist Conrad Justinger poroča, da je približno 200 Ciganov taborilo izven bernskega obzidja, ker so jih lokalne oblasti izgnale iz mesta (35). Kam so se nato razbežali švicarski Cigani, iz poročil ni razvidno, ali o tem ne poročajo več. Verjetno so jih iz Švice za nekaj časa izgnali. Ohranjeno pa je tudi takoimenovano "spremno pismo" cesarja Sigismunda, ki v prevodu pomeni: (36; 37)

"Wir Sigismund, von Gottes Gnaden römischer König, allzeit Mehrer des Reiches, König von Ungarn, Böhmen, Dalmatien, Kroatien p.p. Allen unseren Getreuen von Adel, Militär, Befehlshabern, Beamten, Schlössern, offenen Flecken, Städten und ihren Richtern in unserem Reiche und in unserer Herrschaft, unseren gnädigen Gruß zuvor. Unsere Getreuen, Ladislaus, Woiwode der Zigeuner, nebst anderen zu ihm Gehörigen, haben uns gehorsamst ersucht, wir möchten sie unserer weitgehenden Gnade würdigen. Daher haben wir, ihrem gehorsamlichen wollen. Gesuche willfahrend, ihnen diese Freiheit einräumen"

"Mi, Sigismund, po božji milosti rimski kralj večnega kraljestva, kralj Madžarske, Češke (Bohemije), Dalmacije, Hrvaške...Vsem našim zvestim plemičem, vojakom, graščakom, služabnikom, mestnim sodnikom in čuvarjem mestnih vrat, naš milostni pozdrav. Naš zaup-

33. Eccard Joachim Georgio 1723, 2164. *Corpus Historicum Medii Aevi (2.del). Sive Scriptores in Orbe Universo. Praecipue in Germania a temporibus Maxime Caroli M. Imperatoris usque ad finem seculi.*

34. Frommann Johann Christian 1674, 527. *Tractatus de Fascinatione novus et singularis. Norimbergae: Haeredum*

Fraser Angus M., 1995. *The Gypsies.* London:Willy-Blackwell.

35. Glej v priložo 2.1

36. Verdorfer Martha, 1995. »Geleitbrief des Kaiser Sigismund«. V: *Sinti und Roma Dostopno* preko: <http://www.gfbv.it/3dossier/sinti-rom/de/rom-de.html> (10.02.2011)

37. Gronemeyer Reimer 1988, 20-40. *Die Zigeuner: Reisende in Europa: Roma, Sinti, Manouches, Gitanos, Gypsies, Kalderasch, Vlach, und andere.* Köln. DuMont

nik, Ladislav, vojvoda Ciganov ter njemu pokorni, so nam obljubili pokorščino, zato mu želimo še nadalje velikodušno pokloniti svojo milost, da še naprej pokorno sledijo želji in ostanejo svobodni...”

V spremnem pismu nadalje cesar Sigismund naroča svojim podložnikom, naj vojvodo Ladislava in njegove podanike v vseh kraljestvih (Avstrija, Madžarska, Hrvaška, Dalmacija in Češka) lepo sprejmejo ter naklonjeno ravnajo z njimi. Sigismundovo spremno pismo Ciganom zagotavlja varnost na področju habsburške monarhije. Spremna pisma veljakov ali cerkvenih oblastnikov niso bili nevsakdanja praksa. Takšna pisma o zagotovljenem varstvu so dajali tudi škofje in papeži, saj so obenem tudi predhodnica kasnejših akreditivov. V togi in okorni monarhiji so kljub vsemu, spregledali svobodnjaške poklice, s katerimi so se ukvarjali Cigani; zato sprva tudi ni bilo dovolj dela zanje: ročne obrti, potujoče storitve in zabavljaštvo so bile še v povojih, ljudje so nanje gledali nezaupljivo in s strahom. Razlog za njihovo izključenost iz družbe ter zaprtost trga dela za Cigane se torej v zahodni Evropi kaže na popolnoma nov, Ciganom nerazumljiv način. Sprva zelo prijazna Sigismundova gesta se v naslednjih letih preoblikuje v preganjanje in izključevanje. Sigismundovo spremno pismo, s katerim Ciganom zagotavlja varnost v habsburški monarhiji, so v parlamentu Lindau leta 1496, v Freiburgu pa 1498 razglasili za neveljavnega; še več, augsburški deželni parlament je celo izdal dekret, da morajo vsi Cigani v roku treh mesecev, zapustiti deželo.⁽³⁸⁾ Poleg tega pa je deželni parlament tudi uzakonil prakso, da smejo podaniki svobodno ubijati Cigane, če jih dobijo na njihovih posestih. “Kdor Cigana poškoduje, ne stori nič hudega”, se glasi ena od zapovedi (glej sliko). Toda preganjanja se niso odvijala samo v Nemčiji in deželah habsburške monarhije; po vsej Evropi so veljala podobna pravila zoper Cigane: preganjanje, zasledovanje in celo uboji – z

36. *Verdorfer Martha, 1995. »Geleitbrief des Kaiser Sigismund«. V: Sinti und Roma Dostopno preko: <http://www.gfbv.it/3dossier/sinti-rom/de/rom-de.html> (10.02.2011)*

37. *Gronemeyer Reimer 1988, 20-40. Die Zigeuner: Reisende in Europa: Roma, Sinti, Manouches, Gitanos, Gypsies, Kalderasch, Vlach, und andere. Köln. DuMont*

38. *Gronemeyer Reimer 1988, 20-40. Die Zigeuner: Reisende in Europa: Roma, Sinti, Manouches, Gitanos, Gypsies, Kalderasch, Vlach, und andere. Köln. DuMont*

blagoslovom Cerkve in oblasti. (39)

Karl VI. (1711-1740), rimsko-nemški cesar in kralj Madžarske, oče cesarice Marije Terezije, je bil do Ciganov (Sinti in Romi) najslabši vladar. Prve cesarske uredbe so bile izdane leta 1720, do tako imenovanega ciganskega gnoja, ki kvarno vpliva na podložnike. 1725 je cesar Karl VI. izdal Uredbo, da je treba zajeti vse Cigane. Vse zločince je treba obesiti, druge pa pokončati z ognjem. Izgnati jih je treba iz cesarstva; v primeru, da bi se Cigani vrnili, pa jim je treba zagroziti, da jim bodo odsekali ude, jih obesili in obglavili.

Cigan kovač s pomočnikom, okrog leta 1600. Arhiv: Gronemeyer / Rakelmann 1988, 122

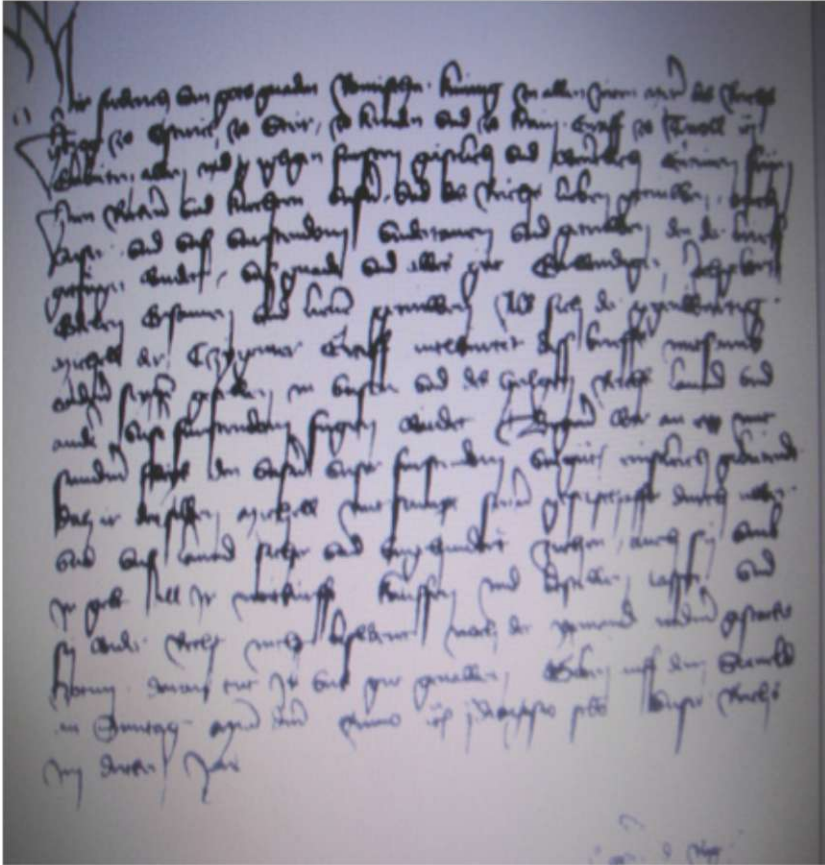

39. Kenrick Donald; Taylor Gillian, 1998. *Historical Dictionary of the Gypsies (Romans)*. Scarecrow Press.

Ciganska tabla prepovedi – ARHIV: Landesmuseum Graz

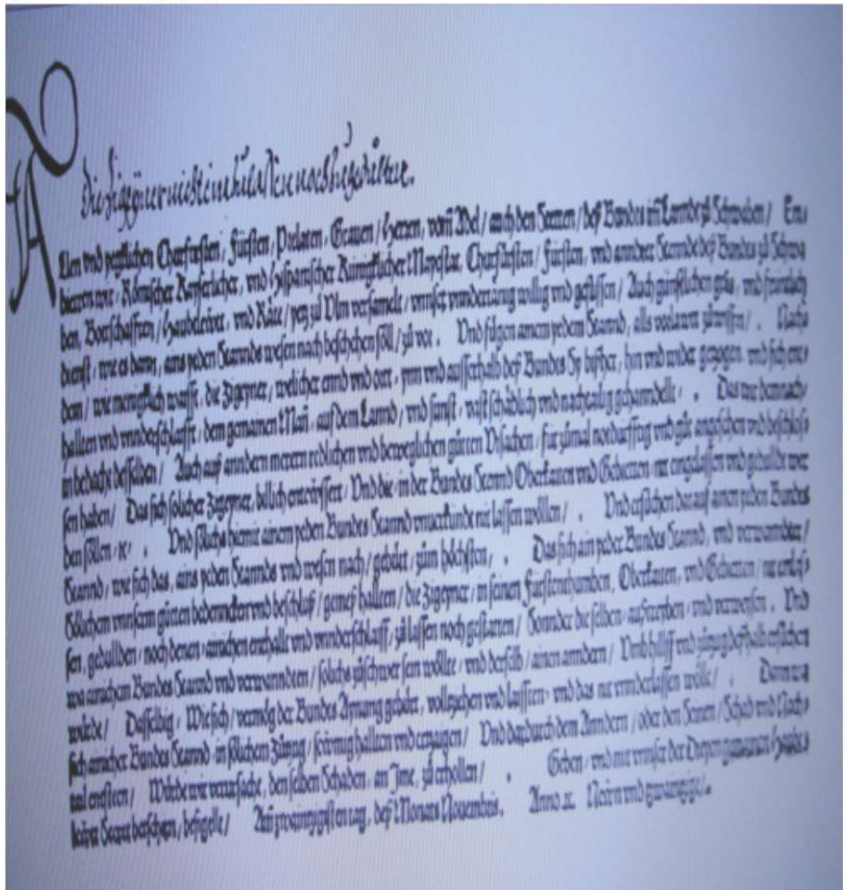
Spremno Pismo kralja Friedrichsa za bohemskega grofa Mihaela, v katerem kralj sporoča, da so Cigani pod njegovo zaščito (ARHIV: GILSENBACH)

Odlomek iz Knjige kraljev: Šah- Namah, V:
Pery John, 2005. "Shah Namah". Dostopno preko: <http://www.iranica.com/newsit>
(20.02.2011).

بارخ ددرگ داب آ یا انا ب
بات فآ شبات زا و ناراب ز
دنلب یخاک مظن زا مدنک فای پ
دنزگ دبا ی ن ناراب و داب زا ه
ماه دنز نم ه مری من سپ ن آ زا
ماه دنکارپ ار نخس مخت ه
نی د و یار و شه دراد ه سکن آ ره
سپ

“Die Zigeuner nicht einzuladen, noch zu gedulden”; Pravidnik Zveze nemških mest iz leta 1529, ki nalaga mejnim grofom in knezom, kako ravnati v primerih, ko se na njihovem ozemlju pojavijo Cigani. Arhiv: Gilsenbach

Kaznovanje Sintov v nemškem cesarstvu. Smrt z obešanjem, fizično pretepanje.

ARHIV: Landesmuseum Graz

Vešala, v nemškem mestu Beerfeld blizu Maina so najstarejša in najbolj ohranjena v vsej Nemčiji. Postavili so jih leta 1597 za usmrtitve razbojnikov, tatov in Ciganov. Sprva so bile iz lesa. Zadnja usmrtitev z obešanjem je bila izvršena leta 1804. Kriminalno dejanje pa je storila Ciganka, ki je ukradla kokoš in dva hlebca kruha za svojega bolnega otroka. Bila je glavna atrakcija ob razjarjeni množici, ki je sredi vročega poletnega dneva prišla na ogled predstave z usmrtitvijo. Na svoji zadnji poti do vešal je vpila in prisegala, da ni kriva. Rabelj je mirno zatesnil vrv okrog Cigankinega vratu, ki je že pomodrel ter se oziral po množici, ki je plačala za ogled, češ, ali vidijo, da ji vrv jemlje življenje...

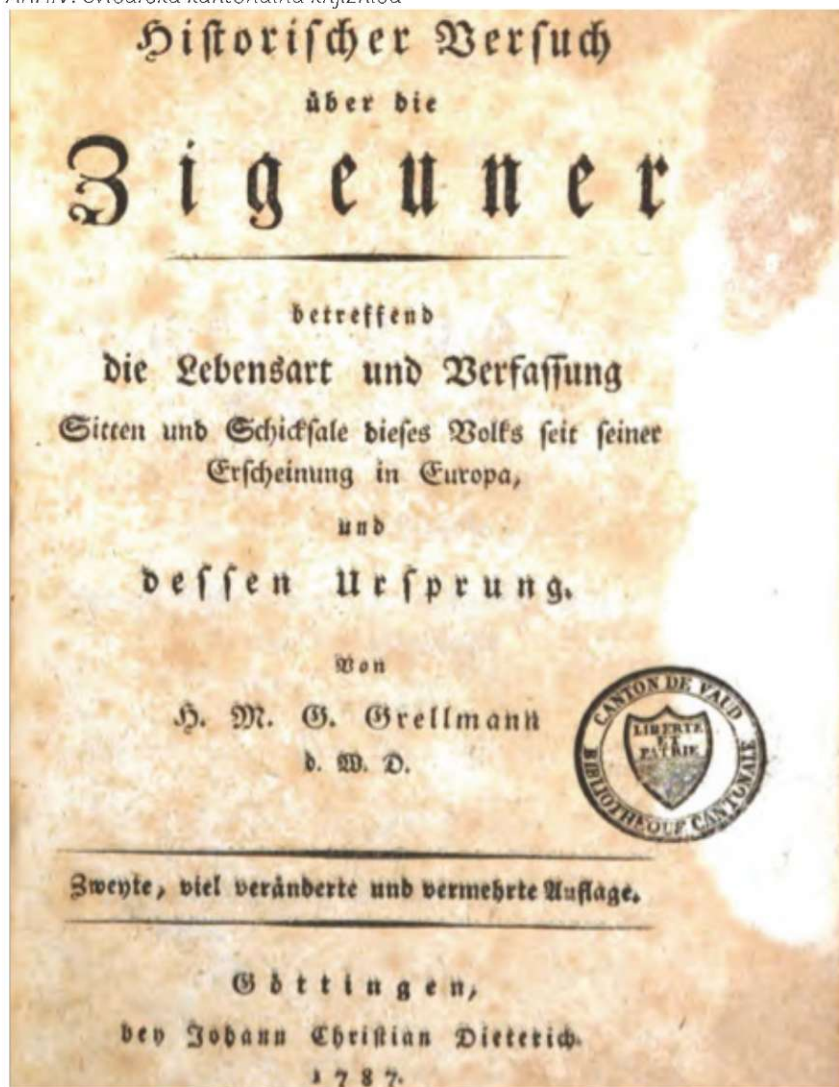

Galgen Beerfelden. Dostopno preko:

<http://de.wikipedia.org/w/index.php?title=Bild:Beerfelder-galgen-2007.jpg&filetimestamp=20071227193154>, (22.02.2011)

Grellmannovo monografsko delo iz 18. stol. o Ciganih/Sintih-Jeničih.

ARHIV: Švicarska kantonalna knjižnica

V Franciji so se Sinti/Manušī prvič pojavili 22. avgusta 1419, v kraju Chatillon-en-Dombes, v departmaju Savoy. Prebivalstvo ni bilo navdušeno nad njihovim prihodom; čeprav so Sinti imeli spremno

40. Liegeois Jean Paul, 1978. «Bohemians et pouvoirs publics en France du XVe au XIXe siecle». V: *Etudes Tsiganes (No.4)*. Pariz: 84-100.

V Franciji so se Sinti/Manuši prvič pojavili 22. avgusta 1419, v kraju Chatillon-en-Dombes, v departmaju Savoy. Prebivalstvo ni bilo navdušeno nad njihovim prihodom; čeprav so Sinti imeli spremno pismo savojskega vojvode in cesarja Sigismunda o zagotovljeni varnosti, sta se ti dve pismi meščanom zdeli ponarejeni, zato so podvomili vanju. Ko so ju le sprejeli za verodostojna, so Sintom razdelili hrano, vino, ovsu za konje ter tri florinte; kasneje, leta 1439 se omenja sintski grof "noble prince messire Thomas, comte de Gipte la Minor", ki so ga na francoskem dvoru nadvse prijazno sprejeli (40). Čez pet let jih je obiskal sintski grof Filip, ki pa so ga izgnali. Ko je sintski vojvoda 1438 leta obiskal Arles so ga sprejeli in mu ponudili 10 florintov; čez dve leti sta to mesto obiskala dva druga sintska grofa in prejela po 6 florintov. Alzacija in Lorena sta bili del Svetega rimskega cesarstva, ki sta bili do Sintov/Manušev v 15. stoletju nadvse gostoljubni; kasneje pa morata prav tako sprejeti nove cesarske zakone zoper Cigane. Francoska Provansa je bila neodvisna grofija in izredno gostoljubna do Sintov. V drugih francoskih departmajih so Sinte/Manuše zavrnilo, taboriti so smeli zunaj mestnih obzidij. V Spodnjih deželah so Sinte/Manuše sprejeli odprtih rok. Ko so se leta 1420 prvič pojavili v Bruslju, so jim meščani takoj postregli s kruhom, vinom, pivom, ovčami in kravami ter jim poklonili 25 zlatih kron. Na Nizozemskem, v mestu Deventer so meščani celo prevzeli stroške čiščenja sintskega perila. Kronike poročajo, da so Nizozemski in belgijski plemiči celo potovali s Sinti (41). Egipčanskega kneza Mihaela (tako se je sintski poglavar imenoval) in njegovo spremstvo so leta 1421 opazili tudi v Brugesu v Flandriji. Nenehno potovanje francoskih Sintov je prisotno še danes (potujoči Sinti). Flandrijski princ Latinghem je podanikom celo zapovedal pokoro, ko mu je knez Mihaela povedal žalostne zgodbe, ki so jih Sinti doživljali na poti: Sinti so od prebivalcev Hainalta redno prejeli kruh, vino, pivo in 12 zlatih kovancev. Sintski kneza Mihaela in Andreja, s približno 200 Sinti, so opazili tudi v Monsu, oktobra istega leta. Prebivalci teh mest so Sintom naročili, naj se oglasijo tudi naslednje leto. Sinti se v Švici prvič pojavijo leta 1411. Njihov prihod je zabeležen v Justingerjevi bernski Kroniki, leta 1419 jih opazijo tudi v Zürichu. Justinger opisuje prav Sinte – Giptarje opisuje njihov krst in pravi, da so zelo bogati, okičeni z zlatom in

41. *Romani Culture and History (2002) V: The Patrin Web Journal. Dostopno preko: <http://www.patrin.com> (22.02. 2011).*

dragimi kovinami, Sinte vodita dva njihova kneza, s seboj so pripeljali cirkuške živali; Justinger omenja, da Sinti govorijo, da so romarji in da se nameravajo vrniti nazaj v deželo Sind (Priloga 6.1). Ko so se Sinti leta 1421 ponovno vrnili v Švico, so jih oblasti zavrnila in izgnale. Ker so bili v Švici zavrtnjeni, so Sinti potovali naprej proti Španiji. Tu jih je lepo sprejel princ Saragosse, lepo jih je sprejel tudi aragonski princ, ki jih je gostil cele tri mesece. Kronist poroča, da jih je princ enačil z junakom Don Juanom. Ko so Sinti princu aragonskemu "ukradli" 2 psa (greyhound in mastiff) mu jih je sintski grof Tomaž od Malega Egipta tudi vrnil. V Italiji so jih v Bologni opazili 12. januarja 1425 leta. Sinti so potovali naprej, se ustavljali v krajih na poti in ponovno prispeli v Pariz, kjer so jih meščani opazili leta 1427. V Franciji so bili opaženi še tudi pred tem datumom, kajti Tetzner (1835,15) omenja poročila, da so ob koncu 14. stoletja, Sinti morali zapustiti Grčijo, ker jih je cesar Mihael izgnal. Sinti so se Francozom predstavili za faraonovo ljudstvo/faraonidi, ker naj bi po nekem izročilu, na faraonovem dvoru opravljali službo magov, modrecev in čarovnikov. Tetzner prav tako omenja deželo Sindh, ki naj bi bila domovina Sintov. Kronist omenja nenavadno papeževo spremno pismo, ki so ga Sinti nosili s seboj (42). V njem namreč piše, da vsak škof ali opat, ki prekriža Sintom potovanje in ne dovoli prehoda skozi njihova posestva, plača Sintom kazen 10 funtov. Zgodovinarji do danes niso našli tega zapisa, iskanje pa poteka vse od leta 1932. Nenavadno je to, da se je mnogo takšnih spisov zgodovinske vrednosti, preprosto "izgubilo". Naslednja leta Sintom niso bila prizanešana. Sinte/Manuše so začeli preganjati tudi v Franciji, saj poročajo, da so jih leta 1457 izgnali do Pontoisea. Prvo zabeleženo poročilo v Italiji sega v konec 14. stoletja, ko je Sinto Filippo ubil ženo in hčerko sintskega poglavarja grofa Mihaela od Malega Egipta. Konec 14. in začetki 15. stoletja so bili za Sinte v Italiji pogubni. Vraževerni Italijani so jih krivili za coprnije, bolezi, kugo (črna smrt) in celo za razprtije med verskimi in političnimi veljaki (reformacija, antireformacija, husiti, cerkveni razkol). Sintom so naprtili krivdo, češ da so s seboj prinesli božje prekletstvo, nekaj časa pa so celo mislili, da so Sinti češki husiti. Ljudstvo je sprožilo revolt, oblast je sprejela nove anticiganske zakone, poroča kronist

Johan Thurmaier.(43) Anticiganski zakon sprejet v Nemčiji leta 1439, v Franciji 1452, (še strožji pa leta 1504, ko jim kralj Louis XII. prepove bivanje v Franciji), sledijo mu Švica 1471 in Španija 1492. Še strožje ukrepe sprejme Španija leta 1499, ko uvede suženjski sistem za Sinte: zakon veleva, da mora vsak Cigan imeti svojega gospodarja in je tako tudi predmet prodaje; znamenja suženjstva, ki jih mora nositi vsak Sinto, morajo biti vidna; če se teh znamenj ne opazi, bodo Sinti kaznovani in pretepeni; dodatne kazni pa bodo amputacija ušes, 60 dni v verigah in nenazadnje, kdor bi Sinta ujel, ga je lahko zaslužnil (Fraser 1995, 84-100). Leta 1445 je vlaški princ Vlad Dracul iz Bolgarije transportiral okrog 12.000 oseb, ki "izgledajo kot Egipčani".

S tem dejanjem se je odprla prosta trgovina z zaslužnjevanjem Ciganov. Leta 1496 – 98 sta deželna Reichstaga Landaua in Freiburga odločila, da so Cigani v krščanskih deželah izdajalci in vohuni v službi turškega imperija. Leta 1500 na zahtevo cesarja Maximiliana I., augsburški parlament izglasuje odločbo, s katero Cigane obtožuje čarovništva, banditizma, obenem pa Cigane tudi obtožijo kot tatove otrok. Leta 1526 Nizozemska in Portugalska sprejmeta anticiganske zakone; 10 let za njima tudi Danska; 1540 leta Škotska sprejme zakon, s katerim dovoljuje Ciganom, da se držijo svojih zakonov; leta 1547 angleški kralj Edvard VI. institucionalizira zakon, da se mora Ciganom, na prsi vžgati črko "V" (vagabundi) in zaslužniti za dve leti; če pa pobegnejo, se jim vžge črka "S" (scapati) in doživljenjsko zaslužnji. Novi anti-ciganski zakoni nastajajo kot gobe po dežju: 1549 na Češkem, 1557 v Litvi in na Poljskem; leta 1560 španska zakonodaja prepoveduje druženje več kot dveh Ciganov skupaj. Ista zakonodaja tudi prepoveduje cigansko nošo in navade. Kazen za neposlušnost je 18 let dela na galeji, zajema pa vse Cigane starejše od 14 let. Leta 1563 tridentinski koncil izda odlok, s katerim prepoveduje Ciganom, da bi postali duhovniki; papež Pij V. pa leta 1568 Cigane izključi iz katoliške Cerkve. Na Danskem so leta 1589 izglasovali zakon, da morajo vsi Cigani zapustiti državo, sicer jih bodo usmrtili; strogi zakoni in nova zakonodaja zoper Cigane je nastajala tudi v naslednjih stoletjih. (44)

44. Fraser M.-Angus, 1995. *The Gypsies* (2.izd) West Sussex: Wiley-Blakwell.

43. Thurmaier Johann 1554, 509-663. *Annalium Boiorum libri septem*. Ingolstadt.

Fraser M. Angus, 1995. *The Gypsies* (2.izd) West Sussex: Wiley-Blakwell.

Fraser M.-Angus, 1995. *The Gypsies* (2.izd) West Sussex: Wiley-Blakwell

7. Prihod Sintov na “Kranjsko”

Slovenski Sinti so endogamna etnična manjšina sredi večkulturnega, heterogenega in polietnično raznolikega slovenskega prostora. Njihov prihod v takratno avstro-ogrsko deželo Kranjsko (konec 18. in začetek 19. stol.) je bil pravzaprav čisto naključen. Sinti so bili nekoč potujoče nomadsko ljudstvo, del veliko obsežnejšega praljudstva (45), ki se je v času islamizacije Indije (10. stol.) posebno Pandžaba in Sindha, premikalo proti Perziji in Srednjem Vzhodu ter poseljevalo takratna območja, bodisi zaradi preganjanj (arabski vdor v Indijo in Perzijo) ali preprosto, zaradi preživetja. Slovenski Sinti, kot del nemških sintskih družin Reichard (Reichardt, Reinhardt), Rhoi, Taubmann in Segger, Horn, Müller, Pestner in Zenner so bili le majhna skupnost številnih drugih indijskih skupin, ki so se počasi pomikali proti severni Evropi, kjer so se v 14. in 15. stol. povečini tudi ustalili. Slovenski Sinti so se že v začetku 18. stol. poselili tudi na tedanjem Kranjskem. To tezo potrjujejo kronološki dogodki tedanjega obdobja, predvsem pa vpisi v matične, poročne in krstne knjige (PK, MK, KK). Pavla Štrukelj v svojem monografskem delu pravilno sklepa (Štrukelj 2004, 51; 63), da je bila to le majhna skupnost dela nemško-avstrijske družine Reichard.

O sami številčnosti lahko samo ugibamo, saj bi se vsako poskušanje lahko sprevrglo v golo špekuliranje. Teh podatkov ne zasledimo v vzporednih kronikah, dostopnih iz tistega časa, res pa je tudi, da so bili Sinti nepismeni in svojih popotovanj po Evropi niso kronološko beležili. Pomagamo si lahko z nekaterimi kasnejšimi dokumenti, datiranimi iz tega in kasnejšega obdobja, kot so na primer sodni spisi tedanjih glavarstev in okrajev ter župnijskih arhivov iz obdobj 17., 18. in 19. stol. Tedanja glavarstva, tako avstroogrška kot kasneje kraljevine Jugoslavije, so Cigane marginizirala, in ker so bili Cigani potujoče ljudstvo, ki se je selilo iz kraja v kraj, nobeno glavarstvo ni čutilo potrebe, da bi jih popisalo. Tudi iz pogovorov ter zgodb, ki še krožijo med starejšimi živečimi Sinti (Diricchardi 1995-2010), ki jih smemo resno upoštevati, obstaja prepričanje, da Sinti niso

45. Rikhye Ravi, 2006. »Mahmud Ghaznavi's Seventeen Invasions of India«. V: http://orbat.com/site/kings_master/kings/Mahmud_ghaznavi/Mahmud%20Ghaznavi.html (22. 11. 2011).

Štrukelj Pavla, 2004. *Tisočletne podobe nemirnih nomadov. Zgodovina in kultura Romov. Ljubljana: Družina.*

razmišljali o daljši naselitvi na Kranjskem, pač pa se po opravljenem delu nameravali vrniti nazaj v Avstrijo ali Nemčijo; takšno filozofijo so uporabljali vsi Sinti tedanjega časa, pa tudi kasneje (kjer je bila možnost dela in če so bili v tem okolju sprejeti, tam so se zadržali dlje časa, lahko tudi ustalili. S podobnimi primeri se srečamo v tedanji železarni Kropa, Železniki, Jesenice, ali Kranjska Gora, ki je bilo stičišče tako z Avstrijo kot Italijo, kar potrjujejo tudi arhivski dokumenti Muzeja Kropa). Njihov prihod v deželo Kranjsko pa se po dokumentiranih podatkih nadškofijskega arhiva datira v začetek 18. stoletja, čeprav so se Sinti tudi že pred tem časom za kratek čas ustavljali na Kranjskem.

Spodnje tabele omenjenih župnij jasno kažejo na časovno zaporedje sintskih vpisov rojstev, porok in smrti. V zadnji tabeli pa so faksimile originalnih matičnih knjig, ki so shranjeni v Nadškofijskem arhivu Ljubljana. Z dokaj relevantno zgodovinsko verjetnostjo lahko sklepamo, da so Sinti naselili Kranjsko med leti 1750 – 1800.

KRANJSKA GORA

Zavetnik: Marijino vnebovzetje

ORIGINALI

<i>KRSTNE KNJIGE</i>	<i>POROČNE KNJIGE</i>	<i>MRLIŠKE KNJIGE</i>
1721-1755	1714-1729	
1721-1757	1755-1784	1729-1754
1758-1784	1785-1815	1754-1784
1785-1809	1816-1875	1785-1807
	In 1792-1845	1807-1812
1809-1812		
1812-1825		1812-1837
		1838-1870
1825-1846		
1847-1885		1870-1905
In 1721-1784		In 1790-1848

JESENICE

Zavetnik: Sv. Lenart

ORIGINALI

KRSTNE KNJIGE

1650-1672*

1672-1700*

1700-1745*

1746-1774*

1774-1784

1785-1792

1791-1812

1812-1829

1829-1844

1845-1862

1862-1891

1891-1902

1902-1907

In 1700-1784

In 1750-1850

In 1851-1903

POROČNE KNJIGE

1654-1672*

1747-1770

1754-1774

1774-1783

1785-1802

1803-1812

1812-1815

1816-1875

1876-1904

In 1754-1906

MRLIŠKE KNJIGE

1672-1741

1741-1774

1774-1784

1785-1800

1801-1812

1812-1843

1843-1860

1861-1886

1887-1904

In 1774-1894

KROPA (46)

Zavetnik: Sv. Lenart

ORIGINALI

KRSTNE KNJIGE

1704-1714*

1714-1726

1726-1745

1745-1771

1771-1799 + In

1800-1812

1812-1823

1824-1842

1843-1873

POROČNE KNJIGE

In 1628-1771

1837-1861

MRLIŠKE KNJIGE

1812-1836

In 1654-1708

46. Nadškofjski arhiv Ljubljana hrani izvirnike Krstnih in Poročnih knjig krajev: Kranjska Gora, Kropa, Radovljica, Kamna Gorica in Jesenice), kjer mi je bil omogočen vpogled in fotodokumentiranje.

In 1627-1771

RADOVLJICA

Zavetnik: Sv. Peter

ORIGINALI

KRSTNE KNJIGE

1773-1812

1813-1816

1817-1861

1861-1903

1749-1758

1758-1764

1764-1773

1773-1800

1801-1812

1812-1826

1826-1845

1845-1887

POROČNE KNJIGE

1768-1773

1773-1812

1812-1832

1833-1860

MRLIŠKE KNJIGE

1861-1897

In 1789-1868

KAMNA GORICA

Zavetnik: Sv. Trojica

ORIGINALI

KRSTNE KNJIGE

1751-1812

1835-1873

In 1792-1834

POROČNE KNJIGE

1787-1815

1816-1861

1862-1908

MRLIŠKE KNJIGE

1752-1812

1843-1875

8. Sinte - Sinti - Sindh

Izraz gorenjski Sinti uporabljam ozko regionalno, ker je po preverjenih zgodovinskih dokumentih tudi izpričana sintska naseljenost na širšem gorenjskem območju. Izraz slovenski Sinti, uporabljam v odnosu do severnoevropskih Sintov ter v odnosu do tistih slovenskih Sintov, ki so po osamosvojitvi Slovenije leta 1991, ostali na Hrvaškem, predvsem v Istri in Kvarnerju. Tudi izraz "Cigan" uporabljam premišljeno in preudarno. Sinti na Svetovnem romskem kongresu leta 1971 v Londonu niso sprejeli enotnega poimenovanja Rom; ti pomisleki znotraj slovenskih in evropskih Sintov se zdijo smiselni, moje teorije o posebni sociološki skupnosti Sintov, Manouchev in Gitanosov ter "trgovanju" z imenom Rom podkrepí Slobodan Berberski, prvi predsednik Svetovnega romskega kongresa iz leta 1971 v Londonu, kjer so Cigani iz zahodnega bloka izražali zaskrbljenost in neodobranje poimenovanja Rom. Tako v intervjuju, ki ga je dal srbski ilustrovani politiki zasledimo:

...[da] "smo razpravljali [na Kongresu] kojom rečju da obeležimo našu nacionalnu pripadnost i da se jednom za svagda oslobodimo pogrdnih i podrugljivih naziva: Ciganin, Cigojner, Džipsi, Mori, Kaskarot... Tu smo malo lomili koplja. Večina je bila za Rom (čovek), ali Francuzi su predlagali `Manuš`, a Španci `Hitan`. Onda sam ja lepo objasnio da `Hitan` na španskom znači Ciganin. Španski delegat je skočio, zagrlio me i poljubio, i svi u sali su podigli ruke vičući: `Rom, Rom`!" (Acković 2001, 99).

...{da}"smo {na Kongresu} razpravljali, s katero besedo naj izrazimo našo narodnostno pripadnost ter da se enkrat za vselej osvobodimo zasmehujočim in grdim besedam: Cigan, Zigeuner, Gypsy, Mori, Kaškarot...Tu so se lomila kopja. Večina njih (delegatov) se je strinjalo z besedo Rom (človek), toda Francozi so predlagali "Manoushe", Španci "Gitanos". Potem sem jim objasnil, da "Gitanos" špansko pomeni Cigan. Španski delegat je poskočil, me objel in poljubil in vsi v dvorani so mahali z rokami in vpili: "Rom, Rom".

Etnologinja Štrukelj (2004, 63-68) pritrjuje avstrijskim in nemškim raziskovalcem indijskih nomadskih skupin ter zagovarja tezo, da se indijski nomadi v Sloveniji zelo razlikujejo med seboj in da so Sinti posebna sociološka skupnost, ki jo je treba upoštevati. Upoštevati moramo tudi dejstvo, da se je med izobraženimi Cigani pred letom 1971, posebno tistimi iz Vzhodne Evrope, začel prebujati "panciganizem - panrhomizem-monoetnicizem". Tako imenovani "Roma movement" je odgovor na socialno in kulturno politiko ter negacijo vsakršne prisotnosti etničnih skupin, posebno ciganskih, ker je v državah vzhodnega bloka komunistični režim:

"operated on the premise that Romani identity was not to be seen as an ethnic identity and would consequently disappear, although in practice the position of the authorities was often ambiguous" (Vermeesch 2006, 212).

"deloval na premisi, da romska identiteta ne bi bila razumljena kot etnična identiteta in bi posledično lahko poniknila; čeprav je bil v praksi položaj pogostokrat"

To potrjujejo številni jugoslovanski časopisni članki iz tistega obdobja. Na ciganski aktivizem oziroma "Roma movement" pa so pogostokrat vplivala sodobna nacionalistična gibanja, ponavadi tista, ki so bila v večini - v našem primeru "panrhomski, panjugoslovanski" in "panruski" aktivizem. Že pred letom 1971 (in kasneje), se v nekaterih socialističnih državah vzhodnega bloka med Cigani budi politično komunistični aktivizem, "cigansko - socialistični diskurz", ki svoje mesto najde v takratnih partijskih celicah na vseh ravneh. Posebno mesto med "panromisti" so imeli srbski Cigani, z že omenjenim Slobodanom Berberskim (Acković 2001, 99-100). Prvi romski kongres je formalno organizirala pariška organizacija "Rhoma commites internationaille" in ne Svetovni romski kongres, kot nekateri zmotno trdijo še danes (Acton Thomas; Klimová Ilona 2001, 160; Janko Spreizer). Le-ta je bil ustanovljen šest let kasneje, leta 1977, ki je mimo Mednarodnega romskega komiteja leta

Acton Thomas; Klimová Ilona 2001, 157-225. »The International Romani Union: An East European Answer to West European questions?« V: GuyWill (ur.) Between past and future: The Roma of Central and Eastern Europe. University of Hertfordshire Press.

1978 organiziral 2. Kongres Romov(Ciganov). Načrtovana sta bila dva romska kongresa, v Parizu leta 1973 in v Beogradu 1975, vendar zaradi finančnih težav, nikoli realizirana. Vzroke za politično participacijo Romov, Acton in Klimová (2001, 158-160) vidita predvsem v prizadevanjih angleških Romov, da bi si zagotovili politične prednosti in prestiž, drugi kongres pa je sovpadal s takrat rojevajočo švicarsko rasno diskriminacijo. Svetovni Svet Cerkva je vložil ogromno naporov, da bi jo izkoreninil; povod za drugi kongres je bila pravzaprav zavrnitev sintske glasbene skupine The Shukernak Reinhard Jazz Quintet, da bi prečkala švicarsko mejo. Romski kongres je to dejanje razumel kot odraz švicarske odkrite rasne diskriminacije (Acton Thomas; Klimová Ilona 2001, 158-160). Nadalje avtorja ugotavljata, da so skoraj vsi naslednji romski kongresi sovpadali z aktualnimi političnimi dejavniki in da so bili smernice nadaljnjega razvoja "Roma movement". Razlogi za sklic kongresa so bili tudi in predvsem politični ali iz internih vzgibov lokalnih romskih organizacij. 3. Kongres Romov leta 1981 se je odvijal v Göttingenu. (Janko Spreizer)

Namen je seveda jasen: utrjevanje Zveze nemških Sintov in Romov, ki jo vodi sintski aktivist, borec za človekove pravice ter pričevalec holokavsta, Romani Rose (47). Zveza nemških Sintov in Romov je kasneje pretrgala vse vezi z IRU, razlog je seveda znan: Mednarodna zveza Romov se je vse bolj politizirala, vodijo in predstavljajo jo Romi iz socialističnih držav in komunističnih strank; demokratični centralizem znotraj romskih organizacij je mišljen ozko centralistično, kar pomeni, da lokalne romske predstavnike ne volijo, pač pa izbirajo uslužbenci romskih centrov. Podobno ugotavlja tudi Spreizer Janko:

"Romske politike so se razvijale v recipročnem odnosu s spreminjajočim se in naraščajočim etničnim statusom Romov: od skupine, ki so ji oblasti odrekale obstoj so se afirmirali preko etničnih in nacionalnih manjšin do nacionalnosti (nationhood): V spremenjenih političnih razmerah so se mobilizirali tudi romski aktivisti, ki so

47. Romani Rose, 2003. *The National Socialist genocide of the Sinti and Roma*. Dostopno preko:

(http://de.wikipedia.org/wiki/Romani_Rose (10.11.2010))

Romani Rose, 2003. V: Reuter F.; Peritore S. (ur.). *Dokumentations und Kulturzentrum Deutscher Sinti und Roma*. Heidelberg

sledili že ustaljeni stezi nacionalizma”.

Evropski Sinti so se v naslednjih letih vse bolj izolirali, razlog za ne-soglasja pa je bila bojazen, da bi številčnejše in vse bolj prebujene romske organizacije vzhodnega bloka, Sinte asimilirale v panromsko etnijo, jo kulturno podredile sebi in svojim političnim ambicijam. Podobno ugotavlja tudi Vermeersch (2006, 214-216):

... *“A specific implication of the ethnization of policy towards the Roma was the promotion of a single ethnic categorization to deal with this groups...while lesser-known ethnic categorizations such Vlach, Romungre, Lovari, Kalderashi or Beash were seen as less important and were made subordinate to the official designation ‘Roma’”*

... *“Specifična implikacija etnizacijske politike do Romov je bila spodbujanje enotne (unificirane) etnične kategorizacije, ki bi se ukvarjala s temi skupinami... medtem, ko so manj znane etnične kategorizacije, kot npr. Vlahi, Romungre, Lovari, Sinti, Kalderashi ali Bojaši, obravnavane kot manj pomembne in so bile podrejene uradni verziji imenovanja ‘Romí’”*

Slednje je še vedno aktualen sintski očitok romskim organizacijam. Poleg omenjenega, je pri nemških, avstrijskih in slovenskih Sintih obstajal dodaten razlog, da se ogradijo od IRU, saj so Sinti vztrajali, da si želijo ločene obravnave svoje identitete, po drugi strani pa izražali bojazen do čedalje močnejšega aktivizma, izoblikovanega pri Romih priseljencih iz držav vzhodnega bloka; v Jugoslaviji pobudo prevzamejo srbski Romi, ki se združijo v “jugoslovansko panrhomsko gibanje”, ki je bilo na regionalni ravni izredno uspešno, zaradi politično motiviranih Romov, članov ZSMJ ter ZKJ (Acković 2001a, 63-96; 113-116; 161-162; 167-168; 190-191; 215-225). Zahodnoevropski Sinti (tudi slovenski) so v interakciji z Romi, zavračali tiste imigrante, (v slovenskem primeru so Sinti izražali skrb nad vse večjim priseljevanjem Romov iz drugih republik), ki so agresivno podpirali politično moč, delegirano iz vzhodnega bloka ter pozicioniranje vpliva MZR v zahodnem bloku (Acton Thomas; Klimová

Ilona 2006, 160).

Nemški Sinti so v diskurzu z državno oblastjo povdarjali svojo samobitnost in avtohtonost na nemških tleh od 14./15. stoletja. Ta koncept sociološko-etničnega diskurza se je po 2. svetovni vojni še okrepil, odražal pa se je v borbi z nemško državo pri priznanju vojnih reparacij Sintom, kot posebni etnični skupini, v kar jasno razčlenjuje raziskovalka Knesebeck:

... "the non-German speaking European countries the term Roma is commonly used as a general expression...as in Germany this term describes a specific group amongst the all encompassing group of the Roma ... the largest proportion in Germany are Sinti ... "
(Knesebeck Julia 2006, 10-50)

"v ne-nemško govorečih evropskih državah, se izraz Romi pogosto uporablja kot splošni izraz... dočim v Nemčiji, ta izraz opisuje določeno skupino med vsemi (indijskimi) skupinami, ki zajema samo skupino Romov... največji delež teh skupin v Nemčiji, so Sinti... "

(Sintom je kasneje država priznala status manjšine: Volksgruppe). V pogovorih s slovenskim vodstvom Zveze Sintov ter v intervjujih (Diricchardi, 1995-2010), ki so bili realizirani za radijske oddaje s predstavniki Sintov (Boris Horn, Jožef Horn, Engelbert Reichard, Marko Muzga) (48) ter nekaterimi že pokojnimi Sinti, ki so se dobro spominjali tega obdobja, je bilo sporočilo jasno. Sinti takšnega poimenovanja ne bodo sprejeli iz različnih vzrokov: beseda rhom v sintskem jeziku pomeni človeka, moškega spola; rhoma – človeki (dobesedno); plega tega jih je zmotila italijanska intervencija glede mesta Rim (Roma; prebivalci Rima so Romani!).

Acković Dragoljub, 2001a. *Nacija smo a ne Cigani*. Beograd:Rrominterpress.
Acton Thomas; Klimová Ilona 2001,157-225. »The International Romani Union: An East European Answer to West European questions?« V: Guy Will (ur.) *Between past and future:The Roma of Central and Eastern Europe*. Universsity of Hertfordshire Press.

Knesebeck, von dem Julia (2006): *The problems encountered by Sinti Holocaust victims seeking compensation in post-1945 Germany*. Sommerville College: Oxford University.

Diricchardi Rinaldo, 1995 – 2008. *Arhiv osebni-zvočni*. Ljubljana/Jesenice.

48. Cipot Boris 2008. «Sinti v Sloveniji dvigujejo glave.» V: *Indirekt*. Dostopno preko: http://direkt.si/novice/slovenija/sinti_v_sloveniji_dvigujejo_glavo/114309 (15.10.2008).

Sintski izraz "rhom" označuje poročenega moškega, kar izraža njegovo ens ali bit (ens-entis; menschlichkeit). Homonim za rhom v sintskem jeziku, je tudi "menčho"; Da bi Sinti izrazili množino teh človekov, imenujejo: menčhenza, čhuale; (romsko: čavale); svoje trditve podkrepijo s takratno jugoslovansko rešitvijo bošnjaškega vprašanja: Muslimani so bili leta 1968 priznani kot šesta uradna narodnost Jugoslavije (49). Tudi 4. svetovni Romski kongres v Varšavi leta 1990, je potekal pod močnim vplivom romskih aktivistov; v ospredju so jugoslovanski. Koordinator Kongresa je francoski Rom Marcel Courtiade, ki si je prizadeval unificirati tako romsko (cigansko) kulturo kot morfo-fonemsko abecedo (rhomano čhib); romski jezik je, po njihovem mišljenju, unificiran, z različnimi variacijami izgovora (dialekti). Nekateri romski intelektualci so tendenci, da se unificira ciganski (rhomski) jezik, kultura in abeceda ostro nasprotovali, vendar so bili preglasovani z diktatorskim načinom vodenja predsednika Rajka Djurića, ki je prav tega leta postal predsednik Svetovne zveze Romov (Acton Thomas; Klimová Ilona 2001, 160-161). Slovenski Sinti so opozarjali na nevarnost, da se bo zaradi načina znanstvenega diskurza o jeziku, kulturi in etniji, pravzaprav ponovilo leto 1954 ter znameniti Novosadski dogovor, s prvopodpisanim akademikom Ivom Andrićem, ki si je zelo prizadeval unificirati srbsko-hrvaški jezik, znotraj takratne Jugoslavije:

"Narodni jezik Srba, Hrvata i Crnogoraca jedan je jezik. Stoga je i književni jezik koji se razvio na njegovoj osnovi oko dva glavna središta, Beograda i Zagreba, jedinstven, sa dva izgovora, ijekavskim i ekavskim" (50). "Narodni jezik Srbov, Hrvatov in Črnogorcev je en jezik. Zaradi tega je knjižni jezik, ki se je razvil na njegovih temeljih, okrog dveh središč, Beograda in Zagreba edinstven, z dvojno izgovorjavo, ijekavsko in ekavsko".

49. Novačić Dejan, 2005. «Jugoslovanski esperanto». V: Mladina, 13. Ljubljana; ter v: http://www.mladina.si/tednik/200513/clanek/nar-jeziki-dejan_novacic/ (11.05.2008).

Acton Thomas; Klimová Ilona 2001,157-225. »The International Romani Union: An East European Answer to West European questions?« V: Guy, Will (ur.) *Between past and future: The Roma of Central and Eastern Europe*. Hatfield: University of Hertfordshire Press.

50. »Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika«. V: Telegram, 1954. Zagreb.

V 7. točki Novosadskega dogovora, pa gredo akademiki še dlje, saj celo predlagajo:

[da]... "Zajednički jezik treba da ima i zajednički pravopis. Načrt pravopisa izradiće sporazumno komisija srpskih i hrvatskih stručnjaka... Treba odlučno stati na put postavljanju veštačkih prepreka prirodnom i normalnom razvitku hrvatsko-srpskog književnog jezika" (51).

{da}... "mora skupni jezik imeti tudi skupni pravopis. Načrt pravopisa bo sporazumno izdelala komisija srbskih in hrvaških strokovnjakov... Odlučno se moramo zoperstaviti vsem umetnim oviram, ki branijo naraven in normalen razvoj hrvaško-srbskemu knjižnemu jeziku."

Jezikovni unitarizem in dirigiran centralizem je posebno vlogo odigral ravno v vprašljivih etničnih tvorbah, kot je bila Jugoslavija. Ta je svojo unitaristično filozofijo jezika enostavno prevzela iz Ustave Kraljevine Jugoslavije iz leta 1931, saj njegovo veličanstvo, Aleksander I. svojim podložnikom sporoča, da je:

...*"zvanični jezik Kraljevine Jugoslavije srbski – hrvatski – slovenski jezik"*(52).

...*"uradni jezik Kraljevine Jugoslavije srbski-hrvaški-slovenski jezik"*.

Slovenski Sinti so takšni politizaciji jezika in politizaciji etnije nasprotovali; reakcija na romski aktivizem je bila (Diricchardi, 1995-2008) še večja sintska odmaknjenost od romskega aktivizma, Romov in politizacije SZR, ki bi vodila v že znan fenomen "panr-

51. Dostopno preko: <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f2/Deklaracija.jpg> (12.01.2011)

ter v: http://hr.wikisource.org/wiki/Novosadski_dogovor (12.01.2011).

52. Dostopno preko:

<http://digital.nb.rs/eng/search.php?q=Ustav+kraljevine+Jugoslavije&key=ceo&zbirka=selection&x=birka12=razno> (12.01.2011).

Diricchardi, Rinaldo (Osebni arhiv: zvočni). Ljubljana.

Kalaydjieva, Luba (14. March 2007): Highly variable neural involvement in sphingomyelinase-deficient Niemann-Pick disease caused by an ancestral Gypsy mutation. (Pt 4):1050-61. NCB - PUBMED: Brain , 130.

omizma". Izraz Cigan, znotraj sintske skupnosti, ne odraža pejorativne konotacije; ta naziv odraža bogato paletu ciganskih plemen ali skupnosti, ki še vedno nosijo svoje etnično ali subetnično ime/etnonim in ga tako kot Sinti, hočejo obdržati naprej, saj kot trdijo in temu pritrjuje tudi molekularna biogenetičarka Avstralka Luba Kalaydjieva (2007: 10050-61).

"the term Romani or Romany, strictly speaking linguistically and historically, described Balkan Gypsies. These people were a sub-group of European Gypsies and the scientific term Gypsy was a more generic term to cover the biological population"

"Izraz Romani-Romany (romski), strogo gledano, jezikovno in zgodovinsko, opisuje samo balkanske Cigane. Ti ljudje so bili podskupina evropskih Ciganov. Znanstveni termin Cigan, pa je bolj generičen izraz, ki pokriva biološko populacijo."

Bogastvo te besede je povzel tudi Evropski svet, Komisija za migracije v svojem letnem poročilu 5. maja 1995, ki opravičuje uporabo te besede in pojasnjuje:

..."as a general rule, we have used the term 'Gypsy' in this report as it is the mostly widely used name and the one traditionally used in Council of Europe texts...The word Rom (plural Roma), even if it is not suitable to define all groups in Europe, especially in Western Europe, is increasingly used because it does not carry any pejorative sense and is moreover a Romani word, and not one imposed on them by non-Roma (Gadje) world. In fact, the terms Gypsy groups use to qualify themselves (Roma, Sinti, Kale/Kalo, Manouches, Romanichals) (CDMG 1995, 3)." (53)

..."kot splošno pravilo, smo v tem poročilu uporabili izraz 'Cigan', saj se to ime široko uporablja in se še vedno večinoma tradicionalno uporablja v besedilih Sveta Evrope... Beseda Rom (množina Romi), četudi ni primerna, opredeljuje vse skupine v Evropi, zlasti v zahodni Evropi, se še vedno pogosto uporablja, in izključuje slabšalni pomen;

53. CDMG 1995, 11. The situation of Gypsies (Roma and Sinti) in Europe. Council of Europe. European Committee on migration. Poročilo sprejeto 5. maja 1995. Objavljeno 1. Avgusta 1995. Strasbourg, štev. cdmg11.95e

poleg tega pa je to romska beseda, in ne beseda, ki jim jo nalaga neromski (Gadže) svet. V bistvu, izraz Cigan, te skupine uporabljajo, da sebe 'etnično identificirajo' (Romi, Sinti, Kale/Kalo, Manuši, Rhomaničhali)."

9. Poimenovanje Sintov

Potomci indijskih nomadov v Evropi - etnična skupnost Sintov, je etnonim Sinti, Sinto, Sintica, sintski, iz Indije v Evropo prinesla s seboj (francosko: Manouches, špansko: Gitanos holandsko: Manoesje; v Švici Sinte imenujejo Jeniči). Prve pisane vire zasledimo v „Universallexicon“ v letih 1731-1754, (54a) naslednji zapis najdemo v Sulzerjevi knjigi: „Zigeunerliste“ iz leta 1787, (54b) nato pa še v letih 1787 v knjigi „Über Zigeuner“ ter leta 1793 v pruski gledališki igri „Zigeuner,“. Isti pomen za Sinta je francoska beseda Manouche, ki jo uporabljajo za francoske Sinte, prvič pa jo zasledimo leta 1597; pravtako španska izraza Gitanos in nizozemska Manoesje. Še vedno pa potekajo raziskovanja glede povezljivosti pakistanske pokrajine Sindh in etnične skupnosti Sintov. Vzporedne raziskave nemških etnologov in komparativizacija indijskih dialektov v Nemčiji, je že v 14. stoletju pokazala na to, da nemški Sinti govorijo starejšo varianto indijskega urdu-pandžabi jezika kot ostale nomadske skupnosti, ki so v Nemčijo prišle kasneje (55).

Gorenjski Sinti, ki so le del nemško-avstrijske družine Reichard, in se uradno imenujejo Sinti Estraiharia – Krainaria, so se po 2. svetovni vojni popolnoma izolirali od zunanjih dogodkov ter se zaradi strahu, da bi se preganjanja ponovila, zaprli v svoj geto. Ker med sintsko populacijo ni bil izrazit taborniški duh ter življenje v velikih plemenskih skupnostih, se tako na Gorenjskem nikoli niso razvili sintski tabori kot drugje po državi. Sintske družine so živele v manjših skupnostih, razkropljene v gorenjskih občinah: Radovljica, Bled, Kranjska Gora, Kamna Gorica, Lancovo, Kropa, Podnart, Žirovnica, Jesenice, Kranj, Tržič in Škofja Loka. Nekaj Sintov je še vedno potujočih, ki zaradi narave dela potujejo širom Slovenije, ter po vstopu Slovenije v EU, tudi preko meja domovine. Med Gorenjske Sinte prištevamo tudi nekatere družine v Ljubljani, Celju, Prevaljah, Dravogradu in hrvaški Istri. Etnologinja in prva sloven-

54a. Zedler Johann Heinrich, 1731-1754. *Universallexicon*.

54b. Biester Johann Erich 1793, 108-165; 364; 360-393. „Über die Zigeuner: besonders in Königreich Preußen“. V: *Berlinische Monatschriften*. 21.

54c. Schäffer Georg Jakob, 1787. *Sulz. Zigeuner-List und genaue Beschreibung des zum Schaden und Gefahr des Gemeinen Wesens meistens in Schwaben...* Stuttgart: Christoph Fridrich Cotta.

55. Münster Sebastian, 1544. *Cosmographia universalis*. Basel.

In: Münster Sebastian, 1550. *Familie von "Zigeunern"/"Heyden"*. Basel.

ska raziskovalka indijskih nomadskih skupin Pavla Štrukelj v svoji monografiji navaja podatek iz popisa leta 1964, da je bilo v tem letu na Gorenjskem okrog 130 Sintov, ne vključujoč potujočih in onih, iz drugih delov Slovenije (še približno 25 Sintov) (56). Gorenjski Sinti so v javnosti vedno govorili slovensko, svojega jezika niso razkrivali, pravtako so molčali o sintski etnični pripadnosti. Ker so bili temne polti in črnolasi, so jih Gorenjci preprosto prištevali med Cigane, saj se Slovenci nikoli niso ukvarjali z zgodovino indijskih nomadskih skupin v Evropi. Čeprav je sintska primarna dejavnost zabavljaštvo in glasba, so nekateri Sinti ustanavljali svoje obrti in se ukvarjali (tako po koncu druge svetovne vojne) s kovaštvom, brusaštvom, lunaparki, artistično dejavnostjo v cirkusih, drugi pa so se zaposlovali v blejski lesni tovarni LIP ali gorenjskih hotelih. Veliko gorenjskih Sintov je bilo tudi začasnih delavcev v Avstriji in Nemčiji: Beljak, Celovec, Borovlje, Fürth, Nürnberg, Heilderberg in München. V Sloveniji se je etnično ime Sinti, javno pojavilo šele po letu 1991, ko je prasintski strah pred preganjanji tudi zbledel.

„Danes, v 21. stoletju, se gorenjski Sinti soočajo s krizo etnične identitete (Diricchardi 2007, 11-13). Leta 2007 sprejeti zakon o romskih skupnostih (ZRomS 1) (57), jih je po mnenju Zveze Sintov Slovenije, popolnoma obšel in jih, razen v Preambuli Zakona, izrecno ne omenja, kot posebno sociološko etnično in avtohtono skupnost“ (58).

75

Zakonodajalec (Urad za narodnosti RS) je povzel nekatere evropske države in pozitivno prakso na področju reševanja etničnega romskega in sintskega vprašanja ter navaja, kje in na kakšen način je v Evropi to vprašanje rešeno.

„Težnja Urada za narodnosti je bila, poenotiti vsa {rhomska/ciganska plemena in posebne sociološke skupnosti}, ki živijo na območju Slovenije, ne glede na to po kateri poti naseljevanja {in v katerem stoletju} so ta prišla v Slovenijo...Gorenjski Sinti so vseskozi poudarjali načelo avtohtonosti, saj so pridobili pravna mnenja evropskih držav, od katerih, recimo, Nemčija priznava samo avtohtone Sinte, ki so na nemška tla prišli v 14/15. stoletju, oziroma tiste Rome in potujoče Sinte, ki so v Nemčiji vsaj že 200 let“....(Diricchardi 2007, 11-13)(58).

Nemški zakon ne enači avtohtonih Sintov in Romov s tistimi Sinti in Romi, ki so na nemška tla prišli po letu 1950. Le-te razume kot

začasne delavce v Nemčiji, tako kot ostale narodnosti iz Vzhodne Evrope. Pravtako so se Sinti sklicevali na dejstvo, da je šele 19. stoletje začetek raziskovanja pomena naroda, nacije, etnične skupnosti, primordialnih teorij o nastanku narodov, ter da ciganske skupine v Evropi, vsaj do 20. stoletja, niso razvile ustreznih pojmov naroda in narodnosti, ker je pri nekaterih skupinah še vedno prisoten kastni sistem ali pa temeljijo na plemskosti.

Nacionalna zavest in pripadnost enemu narodu se je razvijala skozi stoletja, zato so indijske nomadske skupnosti v Evropi, vsaka zase, svoja sociološka in kulturna danost; edino Sinti so svoj etnonim prinesli s seboj v Evropo, še vedno uporabljajo strogo versko, kulturno in socialno zakonodajo, ki je niti stoletna preganjanja niso mogla izkoreniniti; Sinti pravtako individualno in kolektivno izražajo voljo in željo, da ostanejo manjšina, da se ohrani njihova etnična identiteta in da se jih obravnava ločeno od romske skupine. (59)

Poleg naštetega so Gorenjski Sinti navajali primer „indoevropskosti jezikovnih skupin, npr. Slovanov, kamor prištevamo Ruse, Čehe, Slovake, Poljake, Hrvate, Srbe...čeprav so imeli podobno ali enako (in celo isto) pot poseljevanja, če govorimo samo o Balkanski poti, danes ne moremo trditi, da so Slovenci in Hrvatje isti narod, kakor tudi ne, da so Hrvatje in Srbi isti narod!“ (Diricchardi 2007, 11- 13). Država nikoli ne sme biti imuna na konsistentna javljanja teh ali onih etničnih skupnosti, kajti ciganska/romska in sintska gibanja za pravice do enake obravnave, se bodo venomer javljala v takšni ali drugačni barvi, pod tem ali onim imenom tudi v prihodnosti. Negiranje obstoja problemov etničnih manjšin, marginaliziranih in pozabljenih skupin, pa lahko nepripravljene družbi povzročijo etnične nemire in trenja, še posebej v slovenskem primeru, ko je ena romska manjšina v privilegiranem in dominantnem položaju, država pa je gluha za pojave novih manjšin. Vermersch ugotavlja:

... „the liberal State is never ethno-culturally neutral...for ethnic minorities a State needs to construct special policies and rules for these minorities“ (Vermeersch 2006, 64).”

...svobodna država ni nikoli kulturno-etnološko nevtralna...država mora ustvarjati posebne politike in pravila za te etnične skupnosti“.

Nadalje avtor ugotavlja, da tako nekdanji komunistični režimi v Vzhodni Evropi kot sodobni politični trendi:

“operated on the premise that Romani identity was not to be seen as an ethnic identity and would consequently disappear, ... After 1989, the dominant view was that the Romani identity needed to be viewed as an ethnic minority identity” (Vermeersch 2006, 212- 214)...

“delujejo na premisi, da romska identiteta ni razumljena kot etnična identiteta in da bo, posledično izginila... Po letu 1989 mora biti dominanten aspekt videnja romskih identitet gledan z vidika identitete etničnih manjšin”.

Po njegovem mnenju si vsaka od teh nomadskih indijskih skupin v Evropi zasluži svojo obravnavo:

...“A specific implication of the mechanization of policy towards the Roma was the promotion of a single ethnic categorization to deal with this group...while lesser-known, ethnic categorizations such Vlach, Romungre, Lovari, Sinti or Kalderashe, were seen as less important and were made subordinate to the official designation ‘Roma’” (Vermeersch 2006, 214 - 216).

“Specifična posledica implikacijskih mehanizmov romske politike, ki bi se ukvarjala s to skupino, je bila promocija samo ene etnične kategorizacije... medtem, ko bi manj znane etnične kategorizacije, kot so Vlahi, Romunghre, Lhovari, Sinti ali Kalderaši, obravnavali kot manj pomembne; podrejevali so jih uradnemu imenovanju Romi”.

77

Takšno zameglejevanje etničnih identitet se je zgodilo leta 2007 v Sloveniji. Sinti menijo, da se cigansko vprašanje v Sloveniji, še vedno ni rešilo, vsaj ne v korist Sintov, ki niti na občinskih ravneh nimajo svojega predstavnika – svetnika, kaj šele na regionalni ravni; Sinti nimajo niti pravega sogovornika na političnem polju; čeprav je ustavno sodišče podalo uradno razlago, da Sinti tudi sodijo v ZromS1, ter da imajo pravico do svojega predstavnškega mesta v Svetu romskih skupnosti, se to do danes še ni zgodilo. (Diricchardí 1995 – 2010).

Zakonodajalec, Urad za narodnosti, Sinte še vedno izključuje iz Sveta, jim negira pravico do etnične identitete, obenem pa podpira

nepravni status Sveta, saj se je le-ta v letu 2011, nelegalno konstituiral in s te nadaljeval politiko države RS, ki namerno negira, marginalizira in odstavlja na stranski tir vse tiste romske in sintske skupine, ki ne želijo biti članice Zveze Romov. Sinti so v interakciji z državo nenehno povdarjali, da svoje identitete ne bodo zavrgli samo zato, da bi se s tem dejanjem lahko odprle možnosti njenega finančnega preživetja. Zvezi Romov Sinti ne priznavajo nikakršne reprezentativne vloge, saj je Zveza Romov, reprezentativen pomen že zdavnaj izgubila.

Zveza Romov, kot asociacija romskih društev v RS, ki so zveste enemu subjektu, ki se drži na oblasti zaradi politične volje vseh slovenskih vlad v preteklosti in sedanjosti, pa ne more predstavljati modernih pogledov romskih in sintskih organizacij, ki v asociaciji vidijo samo sredstvo za pobeg pred socialnim stanjem, v katerem se nahaja celotna Evropa. Modernistično vodenje, tako Sveta romskih skupnosti kot tudi ostalih Zvez, pa bi moralo biti usmerjeno predvsem v tiste subjekte, ki jih predstavljajo – Rome ali Sinte. Vsakršna politizacija Zvez in Sveta, ter njihova „zlizanost“ s politiko, romske in sintske asociacije oddaljuje od ciljev moderne družbe in modernističnega vodenja za nekaj svetlobnih let nazaj, v avtokracijo in plemkost.

Diricchardi Rinaldo, 2007. „Sinti z Gorenjskega“. V: Svobodna misel, letnik XLV, številka 19. Ter v: Arhiv osebni: zvočni.

Vermeersch Peter, 2006. The Romani movement. Oxford-New York: Berghahn Books.

55. Münster Sebastian, 1544. *Cosmographia universalis*. Basel.

In: Münster Sebastian, 1550. Familie von "Zigeunern"/"Heyden". Basel.

57. ZromSi. Uradni list RS, št. 33/2007. Dostopno preko: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200733&stevilka=1762>

58. Diricchardi Rinaldo, 2007. „Sinti z Gorenjskega“. V: Svobodna misel, letnik XLV, številka 19.

Ter v: Arhiv osebni: zvočni (avtor kot gost v nočnih radijskih programih po Sloveniji, ali pa kot voditelj radijskega programa na temo gorenjskih Sintov).

59. Glej internetne vire o izražanju sintske identitete:

1. Dostopno: <http://www.varuh-rs.si/index.php?id=108;> (08.02.2011)

2. Dostopno: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlImpid=201057;> (08.02.2011)

In: http://ec.europa.eu/employment_social/fdad/cms/stopdiscrimination?langid=en; (08.02.2011)

3. Dostopno: <http://www.assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/ta93/erec1201.htm> (08.02.2011)

4. Dostopno: <http://www.assembly.coe/Documents/AdoptedText/ta95/>

erec1255.htm (08.02.2011)

5. Dostopno: <http://www.mailzabava.com/zmagojelincic-plemenitidopis/>; 08.02.2011

In: http://89.143.249.33/slovenija/crna_kronika/2011/01/v_sojenju_jelincicu_kot_prica_vabljena_voditeljica_erika_znidarsic.aspx?vote=-1; 08.02.2011

6. Dostopno:

http://www.siol.net/slovenija/novice/2008/09/sinti_so_integralen_del_slovenskega_naroda.aspx; 08.02.2011

In: <http://www.rtvsl.si/slovenija/svetniki-podprli-romski-zakon/65799>; 08.02.2011

7. Dostopno: http://www.mk.gov.si/si/delovna_podrocja/kulturni_razvoj_in_mednarodne_zadeve/kulturne_pravice_manjsin/predstavitev_podrocja/pravice_manjsin/; 08.02.2011

In: <http://volksgruppen.orf.at/sloveni/novice/stories/89765/>; 08.02.2011

In: http://m.24ur.com/bin/mobile/index.php?article_id=2013005; 08.02.2011

In: http://www.facebook.com/note.php?note_id=180214126523; 08.02.2011

In: <http://www.dnevnik.si/novice/slovenija/51175>; 08.02.2011

8. Dostopno: http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/dnevnik/217279; 08.02.2011

In: http://www.mladina.si/teknik/200445/clanek/nar--manjsine-ksenja_hahonina/; 08.02.2011

In: <http://www.ragor.si/podrocja.php?podrocje=&tema=aktualno&id=1001>; 08.02.2011

In: <http://www.uem.gov.si/fileadmin/uem.gov.si/pageuploads/SUNEO5ZapisnikDS.pdf>; 08.02.2011 a

10. Sinti: duhovnost, usoda...

Sinti, Manuši, Jeniši ter Manoesje poznajo besedo khintala, kh-intari, khintujmos, ki označuje notranje duhovno ravnotežje. Od-sotnost khintale, poruši notranje ravnovesje, notranjo in zunanjo čistost, Sinto postane nečist - palečhidow. Ker je nečist, lahko svo-jo nečistost, kot gnilo jabolko, širi med sonarodnjake. Sintske za-koni in prepovedi imajo svoje temelje v vedskih svetih spisih staro-davne Indije in v judovski Thori, 3. Mojzesovi knjigi Postav (Levitik) ter v 4. Mojzesovi knjigi (Numeri) (3 Mz 11-12; 15; 17; 18; 19; 20; ter: 4. Mz 5; 6; 19,11; in v Zakoniku o dednem pravu žensk, 4 Mz 27, 1-11. Zato znotraj skupnosti obstaja odločba, ki prepoveduje širjenje duhovne in fizične umazanije: Sinta izobčijo iz skupnosti, skupno-st pa mora imeti trdne dokaze, da je njen pripadnik duhovno ali fizično grešil. Tako kot v Svetem pismu Stare zaveze, mora tudi v tem primeru skupnost priskrbeti pričevanja dveh neomadeževanih prič. Ponavadi so to bogaboječi in pravični Sinti, ki so si v skupnosti zagotovili sloves pravičnikov in resnicoljubnih ljudi. Med pričevalce ne sodijo otroci in neporočena dekleta ter tisti Sinti, ki so se v preteklosti omadeževali z lažjo in lažnim pričanjem. Sintske muh-le (duhovi pokojnih), so lahko prijazne in dobrohotne; v primeru nespoštovanja sintskih zakonov in zapovedi so zlobne in agresivne. Kazen za duhovno in fizično umazanijo (npr. dotikanje mrtvih, jesti v lokalih, ki so nečisti, jesti z bolnišničnim osebjem, spolni razvrat) je lahko zelo huda in dolgotrajna. Sinto je lahko izobčen relativno dolgo obdobje, kratek čas, delno ali popolno izobčen. Kazen dodeli čačhapaskhro muhrš - (sintski poglavar-baron), ki se je pred tem posvetoval s svetovalci in temeljito, tudi navzkrižno, izprašal dve priči. (60) Za Sinta popolno izobčenje pomeni isto kot zaporna kazen: skupnost ga mora popolnoma ignorirati in izoli-rati, ne sme prestopiti praga drugih Sintov, ne sme jesti v skup-nosti, nihče ga ne sme povabiti ven ali v družbo (celotna njegova družina je pravtako izolirana), nihče mu ne sme verjeti, postane dvomljiva priča, zato v resnejših razgovorih ne sme sodelovati, tisti, ki so pred tem jedli z njim, morajo zamenjati ves kuhinjski pri-bor, starega pa zamenjati, zavreči morajo posteljnino, če jo je pred

tem uporabljal... Popolno izobčenje ponavadi traja dlje od enega meseca, trajanje izobčenja pa je lahko celo trajno, vendar se mora slovenski sintski čhačhapaskhro muhrš v teh primerih posvetovati tudi z avstrijskimi, nemškimi ali italijanskimi sintskimi poglavarji. Delno izobčenje je pravtako odvisno od teže prestopka, ali je Sinto prestopnik storil v nevednosti, nenamerno, brez vključevanja svoje volje ali razmišljanja, morda zakona ni poznal temeljito, ni razmislil o posledicah, ali je bil vanj pahnjen in ali je bil nekaj primoran storiti, da bi preprečil večjo škodo.

Tudi za delno izobčenje velja enako, da mora imeti čhačhapaskhro muhrš dve priči, ki potrjujeta prestopnik, lahko pa se Sinto sam naznani, ali pa se v razgovorih nevede izda in razkrije. Pri delnem izobčenju velja praksa, da čhačhapaskhro muhrš sam izreče delno izobčenje, ki lahko traja od enega do treh mesecev. Takšen prestopnik pa ne sme jesti iz iste posode, zanj so pripravljene posebni krožniki in pribor, jesti mora zase (tudi, če je na obisku), skupaj z ostalimi lahko je samo zunaj v gostilnah ali restavracijah, ni izključen iz pogovorov, lahko se družijo z ostalimi Sinti in še vedno uživa delno zaupanje.

Za obe vrsti izobčenja velja sintska praksa, da se izobčenec lahko spokori in prosi za ponovni sprejem v skupnost, če je izrazil obžalovanje, če so zanj prosili drugi Sinti in če je pokazal, da mu je izobčenje izostrilo čut za skupnost. Med hud prestopnik, ki vključuje takojšnje izobčenje je tudi maherdhow, ki ga stori samo Sintica, če onesnaži moškega z menstrualno krvjo; ta prestopnik vključuje vsakršno spolno nečistovanje, spolni razvrat, aktivno sodelovanje v porno filmih in sodelovanje v različnih spolnih praksah. Izobčenje je takojšnje, brez posvetovanja, nikoli kratkotrajno. Ta kazen doleti celotno družino, traja pa lahko doživljenjsko. Primeri takšnega kaznovanja v preteklosti so pokazali, da se o prestopku sicer v javnosti ne govori, širiti pa se mora zavest, da je tisti, ki je zagrešil maherdhow, za vedno zaznamovan in se ga mora vsa skupnost v širokem krogu izogibati. (61)

Obstaja še ena vrsta izobčenja, ki pa ima svoje korenine še iz Indije. Beseda "mehallo, mahallo, mahardhow", označuje fizično umazanijo človeka, oziroma tiste Sinte, ki so dejansko umazani, živijo v umazaniji, prevzamejo umazani način življenja s tem, da se izogibajo umivanju in kopanju, ali opravljajo takšna dela: komunala,

pogrebništvo, kopanje grobov ipd. Ajurvedski koncept obredne čistosti in obredne spolne čistosti je nastal v Indiji in Sinti ga ohranjajo še danes. Ajurvedski koncept spolne čistosti je bil sestavni del indijskega kastnega sistema. (62) Skupaj jedo lahko samo člani iste kaste, mešanje med kastami ni dovoljeno, sicer jih doleti izobčenje iz kaste. Stroga zapoved celo odreja, da se tudi z ustnicami ne smejo dotakniti hrane iz druge kaste. Sinti, tako kot Radžputi, hrano delijo na bahtalow in frejkhardow ("srečna" in "prekleta" hrana). Tako je za Sinta odhod v bolnišnico lahko prava Kalvarija, saj nima temeljitega vpogleda, kako je bolnišnična hrana pripravljena in še več, kdo je to hrano pripravljal. Ker je medicinsko osebe v gorenjskih bolnišnicah bilo seznanjeno s sintskimi pravili, so Sintom dovoljevali, da so jim domači pripravljali hrano in jo prinašali bolnemu Sintu. Sinti po pravilih ne smejo jesti niti z zdravniki, medicinskimi sestrami, laboranti in ostalimi, ki imajo stik z obolelimi ali mrtvimi; ta pravila še vedno zaznavamo pri indijski etnični skupnosti Bandžara. Bolezen, sintsko nasalphen - nasalphia, pri Bandžarih pa jado - džado. (62) Zaradi različnih bolezni in okužb, ki izhajajo iz ženske menstrualne krvi, Sintica ni prakticirala ginekoloških pregledov, pač pa se je v menstrualnem ciklusu sama izločila iz moževe spalnice (prej celo iz vagona) 63). Te bolezni oziroma nečistosti se imenujejo dhrabarni, pri Hindujskih pa siana. Izpeljanka iz besede dhrabarni je dhrabb - zdravnik, zdravilo; v sanskritu - dravya; v hindu - dharb; sintsko - dhrabb. Pri Sintih se beseda mhej dhau tu dhrabb - dajem ti srečo, še vedno uporablja pri napovedovanju usode, vedeževanju ter pri očiščevanju od urokov. Sintski svet je še vedno uganka zase; nedoumljiv vodnjak, neizčrpen vir bogatega etnološkega in antropološkega raziskovanja, ki pa bo v prihodnosti tak tudi ostal: nepojasnen, neodkrit, belemu človeku - gadži večna tabula rasa, ali kot ugotavlja Mayall (2004):

... "Gypsy identity was thus associated with secrecy, unknown, mystery and the impenetrable: The Gypsy is still in riddle. Though he lives amongst us, he is less known than the long buried Assyrian... the Gypsy race is more curious and radically distinct in all its characteristics than our writers, with one or two exceptions, have ever understood"

62. Hoyland John, 1816. *A historical Survey of the Customs, Habits and Present State of the Gypsies*. London: Darton-Harvey&Co.

“Ciganska identiteta je bila vseskozi povezana s tajnostjo, neznanim, skrivnostnim in neprehodnim: Cigan je še vedno v teku. Čeprav živi med nami, je manj znan kot dolgo pokopan Asirec...Ciganska rasa je neznanka in se radikalno razlikuje v vseh karakteristikah, kot bodo naši pisatelji, z eno ali dvema izjemama, kdaj razumeli”.
(Mayall 2004, 84 - “. 85; 126 - 132; 140 -142)

64. Acton Thomas Alan 1997, 142 - 150. »Gypsy law«. V: *Gypsy politics and Traveler Identity*. Herfordshire. University of Herfordshire Press.

10. 1. Sinti in religija - vera

Nekateri etnologi iz 19. stoletja, med njimi prednjačita Woodcock (1865) in Elysey (1882) trdijo, da so Cigani iz Indije v Evropo prišli kot a-religiozno ljudstvo. Kounavin pa trdi, da je med ruskimi Cigani naletel na besede, ki označujejo indijska božanstva: Brahma, Indra in Lakshmi. Znanstvena dognanja in komparativizacija religij je dokazala, da so se vsaj 3 indijske boginje transformirale v krščanske: Khali tako postane sv. Sara; Vayu in Marathi v sv. Marto; pravtako Šivin trizob - trisula v krščanski simbol trpljenja in odrešitve v križ (trušhul - trušhël). Nekateri raziskovalci menijo, da se je dokončna transformacija in religiološka redakcija izoblikovala v Armeniji (64). Cigani - Lhomari z besedo trušhël označujejo duhovnika in cerkev. Sanskritska in ciganska beseda arseya se na poti v Evropo pri Sintih in Ciganih spremeni v rašhal - duhovnik. Izraz za Boga (božanstvo) je v sanskritu Dhevala, pri Sintih Dhejvel in Romih - Dhevla, v hindu jeziku pa Dhev. V radžputskem jeziku najdemo boginjo Sati - Saro, v krščanskem svetu se spremeni v sveto Saro (služkinja sv. Marije, ki sta po Kristusovi smrti (legenda?) prebežali na francosko obalo); prav sv. Saro Sinti in Romi zelo častijo in množično romajo v francosko romarsko svetišče St. Maries de la Mer, kjer jo decembra spustijo v morje - tako kot v Indiji SATI - SARO spustijo v reko Ghanghes. Tako Sati - Sara kot sv. Sara imata kroni, obe imenovani Khali in obe črnega obraza. V hinduizmu je Sati - Sara družabnica boga DŽIVE ter poznana pod mnogimi imeni: Bhadrakhali, Uma, Durgha in Syama.

V vedskih religijah starodavne Indije so znane vile usode, ki jih Sinti imenujejo vhursitorya. Te so prisotne ob otrokovem rojstvu kar tri dni. Njihova naloga je determinirati otrokovo usodo, obenem pa vplivajo na starševsko izbiro otrokovega imena. Vhursitorye lahko primerjamo z indijsko matrkho - malo mamó, ki v času otrokovega rojstva "obsede" njegovo usodo in mu pomaga do izbire boljše usode. (65) Lhowli dhori - rdeča nit, ki jo vile ali matrkha zavežejo na otrokovo zapestje ali gleženj, mora na njem ostati dve do tri leta. Namen, ki ga hočejo vile in matrkha doseči je, da ga obvarujejo pred pogledi zlobnih oči - yakha/lo.(65)Rdeča barva je indi-

64. Acton Thomas Alan 1997, 142 - 150. "Gypsy law". V: *Gypsy politics and Traveler Identity*. Herfordshire. University of Herfordshire Press.

65. Diricchardi Rinaldo, 1995 - 2010. Osebni arhiv. Ljubljana/Jesenice.

jska barva zaščite. Indijke se z rdeče prebarvanim telesom zaščitijo pred zlim in zlobnimi očmi ali demoni. Vzporednice obrednega zažiganja zlih duhov po smrti moškega, zakonskega moža, ali sežig vdove skupaj z možem, še vedno najdemo pri indijskih satiyih.

Čas, ko Sinti preživijo med "Nesinti", zanje pomeni odtekanje življenske in duhovne energije - dhji/dhja. Dhji se občuti kot splošno počutje, vpliva na sintski karakter, njegov pogum ali strah ter notranjega duha.

V nekaterih ciganskih dialektih dhji/dhja označuje telesni organ trebuh. Samo kadar Sinto celotno obdobje preživi v svojem matičnem okolju, med svojimi domačimi in sintskimi prijatelji, tedaj je srečen in mu je dobro - bahthalow (65). Zato se pri Sintih le redko zgodi, da bi se za daljše obdobje odselili, potovali ali preselili dlje od Evrope.

Religiološka komparativizacija indijskih nomadskih skupin v Evropi, pritrjuje teoriji, da so vse ciganske skupine v Evropo že prinesle krščanstvo. Zgodovinski, arhivski dokumenti namreč opisujejo Cigane s krščanskimi imeni, kar lahko pomeni, da so Cigani že na pragu Evrope ali pokristjanjeni ali pa so krščanstvo sprejeli v krščanskih deželah. Imena, kot npr. Panos, Panagiotis jasno kažejo, da so to grška imena; jasno kaže tudi to, da so nekatere številke že grške (epta, ochto, enja). Ker so tudi Sinti inkorporirali nekatere grške številke in nekatere druge besede, z veliko verjetnostjo lahko trdimo, da so se pred prihodom v Evropo, zadrževali na pravoslavnih krščanskih področjih: Anatolija, Mali Egipt, še pred tem pa v judovski enklavi v Egiptu; močna vpetost v Pentatevh in Thoro pa bi lahko dala slutiti, da so se zadrževali celo v Palestini, kar dokazuje današnja prisotnost Domov, ki so na Bližnjem Vzhodu tudi skoraj 900/1000 let. (65) Ko so Sinti v 14. stoletju naselili nemške dežele, so jih Nemci zamenjali za Jude; ta naziv je v Nemčiji še vedno živ.

Nekateri nemški kronisti namreč poročajo, da so vse te pogane (Haethen, Ajde, pogane) v krščanskih deželah takoj pokristjanili; tiste Cigane, ki so bili pravoslavne vere, so jih konvertirali v katoliško. Komparacija sintskega katolicizma je vsekakor zelo zanimiva, saj evropski Sinti pravzaprav redno ne prakticirajo svoje vere. Zelo pomembna zakramenta sta krst in birma, ostali zakramenti pa nimajo posebne veljave. Še posebej se Sinti zelo bojijo zakramenta sv. zakona, saj se mora Sinto, po njihovem prepričanju, spremeniti

v "svetnika". Sinti se bojijo spremembe, oziroma obljube, da se bodo spremenili, kajti veliko psiholoških dejavnikov lahko kasneje negativno vpliva na dano obljubo Bogu. Prakticiranje krščanstva ni obvezno, dočim imata omenjena zakramenta izredno sakralen pomen. (65) Za Sinte je tudi pokop mrtvih sveta dolžnost in iti za pogrebom pomeni, izkazati svoje spoštovanje umrlemu; Bogu in družini. Sintski pogreb in bdenje sta še vedno prava družabna dogodka, saj se tri dni bedi pri umrlem v vežici, kjer se srečajo vsi Sinti, tudi tisti, ki se že dalj časa niso videli. Spremljanje teh dogodkov lahko v laičkih očeh vzbudi pohujšanje, saj se pri Sintih ne joka; tri dni se na domu umrlega je in pije, hrane je v izobilju, kajti po sintskem verovanju je hrana ob pokojnikovi zadnji uri in slovesu, nekakšen blagoslov za vse prisotne; pokojnika se na oni svet spremlja s polnim želodcem, nasmejanega in veselega obraza. Pokojnik je od tega trenutka že odrešen (eshatološki in soteriološki pomen pogreba), zato bi bil vsak jok neprimeren. Pogreb pokojnika izvrši duhovnik, spremljajo ga vse sintske družine, ki so tudi poskrbele za dostojen pokop. Na pogrebu je vedno prisotna sintska glasba, govorec, ki je najbolj poznal pokojnika in ob koncu tudi trobentač. Ko duhovnik zaključi obred pokopa, Sinti še ostanejo ob grobu ter opravijo še zadnje slovo od pokojnika – njemu v slovo, vsi prižgejo cigarete, da ga obvarujejo pred zlimi duhovi na poti v večnost; morda tudi zato, ker je bil pokojnik strasten kadilec, ali pa je bila to njegova zadnja želja. (65)

Soteriološka in eshatološka komparativizacija s hinduizmom, pravoslavljem ali judovstvom vodi do nedefinirane katoliške vere evropskih Sintov. Je nekakšen religijski sinkretizem, ki je v vsakem obdobju ter področju prevzel nekaj elementov ene ali druge religije. Na vprašanja o Kristusovi soteriološki vlogi, pri Sintih naletimo bolj starozavezne teološke elemente kot pa katoliško teološko dogmatskost. Kristus je samo eden izmed bogov, je prerok, dvomijo pa o njegovi soteriološki vlogi. Sinti menijo, tako kot Judje, da človek ne more odrešiti celega človeštva, ker je samo človek in ne Bog. Samo Kristusov oče kot Bog Stvarnik ima soteriološko vlogo. Poleg tega pa je vpetost v judovsko Thoro izredno močna, saj se ta opazi v sami teološki miselnosti, ki se bolj nagiba v judaizem kot katoliško teološko dogmatiko. V nekaterih razgovorih s Sinti sem

dobil občutek, da je starozavezna miselnost “zob za zob”, “oko za oko” še vedno teološka maksima, ki se tudi s katoliškim naukom o odpuščanju, ne zmanjšuje. Izredno pomembna pa sta prijateljstvo in pomoč – altruizem, ki se širi tako na ožjo kot širšo družino, saj bi bila za Sinte največja sramota, odreči pomoč sočloveku. Skrb za otroke, družino in starše je tako celo bolj poudarjena kot v krščanstvu. (65)

Obiskovanju katoliškega obredja Sinti ne pripisujejo posebne- ga pomena, saj je po tem mišljenju, Bog prisoten povsod; obisk cerkve je bolj osebna odločitev posameznika, ki pa mu ne poma- ga pri odrešenju, če Sinto ni bil skozi vse življenjsko obdobje pr- venstveno dober človek – zveličanje po dobrih delih. Izredno pomembno vlogo v življenju Sinta igrajo romanja in božja romar- ska središča. Za Sinta je romanje v svete kraje sveta dolžnost, saj se tako zaobljubi ali za ozdravitev, blagoslov otrokom in družini ali pa za dobro ekonomsko in finančno stanje družine. Najbolj obisko- vana romarska središča v Sloveniji so Brezje in Stična, Padova, Rim, Assisi, Monte Lussari v Italiji, Melk in St. Pölten v Avstriji, v Franciji pa Lurd, Saint de La Mer, ter Fatima na Portugalskem. Omenjajo pa se tudi druga romarska središča, celo Jeruzalem. (65)

11. Slovenski in evropski Sinti ter 2. svetovna vojna

Hitlerjev zločinski um in nacistični ubijalski stroj je idejo o iztrebljanju manjvrednih človeških ras prevzel iz dosti starejših nemških zakonov. Že švabski parlament je leta 1890 organiziral konferenco z naslovom "Das Zigeunergeschmeiß" (66)(ciganski mrčes), na kateri se uveljavi splošna praksa opozarjanja s cerkvenimi zvonovi, ko bi meščani opazili, da prihajajo Cigani; leta 1899 je Alfred Dillmann v Münchnu ustanovil "Nachrichtendienst in Bezug auf die Zigeuner" (67)(Obveščevalna - podatkovna služba, v zvezi s Cigani), ki je prvi tak register in spremlja vsako gibanje Ciganov na nemških tleh. Register že vsebuje fotografije in prstne odtise Ciganov, pravtako vsebuje vse podatke, ki jih je potrebovala policija in ji je olajšalo kriminalistično delo. Ta register vodi v Dillmannovo zloglasno "Zigeuner Buch" (68)(ciganska knjiga) (1905) ter šest let kasneje 1911, v sklic konference na temo ciganskega vprašanja. Dillmannovo "cigansko knjigo" so v Nemčiji prenehali uporabljati šele leta 1970. (Prilogo 11.1)

Dillmannova knjiga iz leta 1905 vsebuje 3 poglavja: uvod, v katerem avtor navaja argumente, zakaj je potrebno nadzorovati Cigane; iz 310 strani dolgega registra popisanih Ciganov na nemških tleh, vključno z imeni in priimki, rojstnimi datumi in kraji rojstva, s celotno genealogijo in kriminalno zgodovino Ciganov; v drugem in tretjem delu opisuje vzroke za to dejanje, saj nemški narod preveč trpi zaradi takoimenovanega ciganskega smradu in poudarja, da bodo odslej Cigani strožje obravnavani, nenehno nadzorovani ter neizprosno kaznovani, če bo to potrebno. Nacizem je pravtako povzel prusko direktivo iz leta 1906 zoper Cigane z naslovom "Bekämpfung des Zigeunerunwesens" (69) (Boj zoper ciganske grožnje), avtorja pruskega notranjega ministra; direktiva vsebuje bilateralne dogovore med Nemčijo, Avstro-ogrsko monarhijo, Belgijo, Dansko, Francijo, Italijo, Luxembourgom, Holandijo, Rusijo in Švico ter nalaga omenjenim državam, da morajo Cigane izgnati s

66. Kenrick Donald; Grattan Puxon, 1981. *Sinti und Roma : Die Vernichtung eines Volkes im NS-Staat*. Göttingen : Gesellschaft für bedrohte Völker.

67. Vossen Rüdiger; Dietrich Wolf, 1983.: *Katalog zur Ausstellung "Zigeuner zwischen Romantisierung und Verfolgung--Roma, Sinti, Manusch, Calé in Europa"* Des Hamburgischen Museums für Völkerkunde. Frankfurt: Ullstein.

68. Dillmann Alfred, 1905. *Zigeuner-Buch*. München: Wild.

svojega ozemlja, če se ne držijo zakonov, ali se ukvarjajo s kriminalno dejavnostjo, če vztrajajo v nomadskem načinu življenja in če se nočejo socializirati ter živeti tako, kot ostali državljani. Še istega leta je Prusija začela izdajati posebne državljske dovolilnice tistim Ciganom, ki so želeli spremeniti star način življenja. Leta 1907 se je mnogo Ciganov/Sintov in Romov odselilo v tiste zahodnoevropske dežele, kjer takšnega zakona niso izvajali. (Priloga 11.1) Prvotako je nacizem svojo ideologijo zoper nečiste rase črpal iz bavorskega zakona, ki je bil sprejet leta 1925 "Gegen Zigeuner und Vagabundes" in je imel svojo oporo v anticiganskih razmišljanjih različnih nemških avtorjev iz 19. stoletja. (70)

Ko se je nacistična stranka leta 1933 dokopala oblasti, je 26. maja istega leta uzakonila Zakon o eugeniki in sterilizaciji, (71) v prvi vrsti pa je bil zakonjen namenjen Sintom in Romom. 14. julija istega leta je Hitlerjev kabinet podprl zakon zoper tiste rase, ki si ne zaslužijo življenja "Lebensunwertesleben" (72; 73) in je manjvrednim rasam prepovedoval širjenje svojega "umazanega semena". Tudi s tem zakonom se je predvsem omejil na Cigane, ki jih je potrebno sterilizirati; zakon je vključeval tudi takoimenovane "nemške bastarde", vključeval pa je Senegalce in druge Afričane, ki so po prvi svetovni vojni bivali v nemških afriških kolonijah; izvzeti niso bili tudi Židje in ostala "asocialna sodrga". Januarja leta 1934 nacisti izvajajo anticiganske zakone tudi v praksi. Nemške Cigane/Sinte in Rome deportirajo v koncentracijska taborišča Dachau, Dieselstrasse, Sachsenhausen, Marzahn in Vennhausen, kjer izvajajo preizkuse sterilizacije in kastracije. Leta 1935 so nacisti v Kölnu aretirali preko

69. Heymann C., 1924. "Anweisung zur Bekämpfung des Zigeunerunwesens vom 17. Februar. 1906". Berlin: Reichsministerium des Innern.

70. Kaiserlich privilegirter Reichs-Anzeiger, 1804. 2. Izdaja. Dostopno preko: http://books.google.com/books?id=-FFEAAAACAAJ&pg=RA2-PT681&dq=Gegen+Zigeuner+und+Vagabundes&hl=sl&ei=lomBTZOAContOf_U1Lsl&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=2&ved=0CCsQ6AEWATgK#v=onepage&q&f=false glej tudi v: Grotefend G. A.; Norddeutscher Bund, 1866-1870. Die Gesetze und Verordnungen, nebst den sonstigen Erlassen für den Preussischen Staat und das Deutsche Reich, 1806-1875. Prussia: Schwan

71. Lifton Jay Robert 2000, 22-45. The Nazi doctors: medical killing and the psychology of genocide. New York: Basic Books.

72. Pine Lisa, 1997. Nazi family policy: 1933-1945. Oxford: Berg.

73. Wetzell Richard F., 2000. Inventing the criminal: a history of German criminology: 1800-1945. University of North Carolina Press.

zur deutschen Rassengesetzgebung. 1.del. München: Beck,

500 Sintov in ostalih Ciganov s pretvezo, da izvajajo zakon. 15. septembra istega leta se nad nemškimi Sinti in drugimi Cigani restriktivno izvajata "Reichsbürgergesetz" (74) in nürnberški "Rassenhygienische Forschungsstelle", zloglasnega avtorja Roberta Ritterja; do leta 1941 so tako klasificirali 50.000 Sintov in drugih Ciganov, kot čiste po rasi ali krvi. (75) (Priloga 11.1)

Odgovorni za izvajanje zakona o sterilizaciji ter kastraciji je nacionalni "Erbgesundheitsgesetz"(76), po nalogu specialnih sodišč. Istega leta je nemško Zvezno višje sodišče (Bundesgerichtshof) opisalo Cigane/Sinte in Rome, z naslednjim opisom:

"Da die Zigeuner sich in weitem Maße einer Seßhaftmachung wiedereersetzt haben, gelten sie als asozial. Sie neigen, wie die Erfahrung zeigt, zur Kriminalität, besonders zu Diebstählen und Betrügereien, es fehlen ihnen vielfach die sitlichen Antriebe der Achtung vor fremden Eigentum, weil ihnen wie primitiven Urmenschen ein ungehemmter Okkupationstrieb Eigen ist"

"Tukajšnji Cigani se v veliki meri spet množično upirajo ponovni privedbi, zato se jih obravnava kot asocialne. Ti se nagibajo, kot kažejo izkušnje, h kaznivim dejanjem, predvsem tatvinam in goljufljam, saj jim pogosto primanjkuje spoštovanja do tuje lastnine, kar je značilno za primitivce, in je skupno vsem okupiranim ljudstvom." (77)

15. septembra je nacistična stranka sprejela zloglasni zakon "Blutschutzgesetz", v katerem opiše cigansko kri kot tujo:

"Artfremden Blutes sind in Europa regelmäßig nur die Juden und die Zigeuner...Die gleichen Grundsätze, die rassische Einordnung als jüdischer Mischling gelten, müssen auch für die Einordnung sonst artfremder Mischlinge zugrunde gelegt werden" (78)

"Tuje krvne vrste v Evropi so samo Judje in Cigani... ista načela rasne klasifikacije se tako uporabljajo za judovske mešance, upošteva pa se tudi za klasificiranje drugih tujih krvnih vrst."

Himmlerjev dekret z dne 8. decembra 1938 "Bekämpfungen der Zigeunerplage" (79), decidirano zagovarja "Regelung der Zigeunerfrage aus dem Wesen der Rasse heraus in Angriff zu nehmen"; (80;81) (Pravilnik o ciganskem vprašanju glede rasnega čiščenja)

Rezultat rasnega čiščenja je opazen že aprila leta 1940, ko nacisti v poljska koncentracijska taborišča deportirajo 2500 Ciganov. Izraz antisocialen so nacisti enačili z izrazom Cigan, kar jasno kaže, da je nacizem vseskozi zagovarjal rasno čiščenje in iztrebljanje rasno neprimernih ljudi (Ciganov/Sintov in Romov). (Priloga 11.1)

Nacistični pogrom zoper Cigane so na nemškem zagovarjali tudi že veliko pred letom 1943. V avgustu 1941 leta je Heinrich Himmler izumil posebne kriterije za označevanje rasne in biološke čistosti za Cigane. Vsakega Cigana je potrebno genealoško raziskati do treh generacij in klasificirati po naslednjem kriteriju: <Z> za čistokrvnega Cigana; <ZM+> za več kot pol Cigana; <ZM> za pol Cigana; <ZM-> za manj kot pol Cigana ter <NZ> za Ne-Cigana. (Priloga 11.1)

V avtobiografskih dokumentih poveljnika koncentracijskega taborišča Auschwitz, Rudolfa Hössa lahko preberemo, kaj je zapisal v svoj dnevnik ob Himmlerjevem obisku 17. in 18. julija 1942: (82)

“...1942 kam nun der Befehl, daß alle zigeunerischen Personen, auch

74. Stuckart Wilhelm idr, 1938. *Neues Staatsrecht. Neugestaltung von Recht und Wirtschaft*;13:1. 12. Letnik. Leipzig: Kohlhammer.

In Stuckart Wilhelm idr, 1936. *Reichsbürgergesetz: vom 15. September 1935, Gesetz zum Schutze des deutschen Blutes und der deutschen Ehre...Kommentare*

75. Kenrick Donald; Puxon George 1972, 61. *The Destiny of Europe's Gypsies*. London.

76. Büttner Winfried, 1996. *Mainzer Polizeigeschichte: von Anfängen bis zur Gegenwart*. Alzey: Verlag der Rheinheissischen Dr.-Werkstätte. In v:

Friedlander Henry 1997, 55. *The Origins of Nazi Genocide: From Euthanasia to the Final Solution*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.

77. Stuckart Werner; Globke Hans 1936, 55-56. *Kommentare zur Deutscher Rasengesetzgebung*. München.

78. Spitta Alfred 1989, 380 - 400. "Entschädigung für Zigeuner". V: *Wiedergutmachung in der BRD*. München 380 - 400; in v:

Kenrick Donald; Puxon George, 1972. *The Destiny of Europe's Gypsies*. London.

79. Reiter Raimond 2002, 34-40. *Sinti und Roma im "Dritten Reich" und die Geschichte der Sinti in Braunschweig*. Marburg: Tectum Verlag.

80. Berenbaum Michael; Peck J. Abraham, 2002. *The Holocaust and history: the known, the unknown, the disputed and the re-examined*. Bloomington Indiana: University Press.

81. Koch Ute 2010, 255-278. "Soziale Konstruktion und Diskriminierung von Sinti und Roma". V: *Hormel Ulrike; Scherr Albert (ur.), 2010. Diskriminierung: Grundlagen und Forschungsergebnisse*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften in GWV Fachverlage.

82. Calvelli Adorno Franz 1961, 529-537; 534-536. "Die rassische Verfolgung der Zigeuner vor dem 1. März 1943". V: *Rechtssprechung zum Wiedergutmachungsrecht*. 7. zvezek. München.

die Zigeuner-Mischlinge im Reichsgebiet verhaftet und nach Auschwitz transportiert werden sollten, gleich welchen Alters und Geschlechts...es kam der RFS - Besuch im Juli 1942. Ich zeigte ihm das Zigeuner - Lager. Er sah sich alles gründlich an, sah die vollgestopften Wohnbaracken, die mich immer erschauern ließ, sie erinnerte mich an die Lepra - Kranken, an die Aussätzigen, die ich in Palästina einst sah, diese abgezehrten Kinderkörperchen mit den großen Löchern in der Backenhaut, durch die man durchsehen konnte, dieses langsame Verfaulen bei lebendigem Leibe. Er hörte die Sterblichkeitsziffern, die gesehen am Gesamtlager noch relativ niedrig waren. Doch die Kindersterblichkeit war außerordentlich hoch. Ich glaube nicht, dass von den Neugeborenen die ersten Wochen überstanden haben. Er sah alles genau und wirklichkeits getreu - und gab uns Befehl, sie zu vernichten, nachdem die Arbeitsfähigen wie bei den Juden ausgesucht wurden”.

“je bil leta 1942 izdan ukaz, da se vse ciganske osebe, tudi ciganske mešance na območju Reicha (ki morajo biti enake starosti in spola) aretira in prepelje v Auschwitz... Z RFS smo v juliju 1942 dobili Himmlerjev obisk. Pokazal sem mu cigansko taborišče. Pregledal ga je zelo temeljito, videl je tudi utesnjene bivalne barake, ki so me vedno pretresle, spominjale so me na gobavce, ki sem jih enkrat videl v Palestini, na shujšana otroška telesa z velikimi luknjami v zapečeni koži, ki se jih je lahko videlo, ter njihovo počasno gnitje živega telesa. Slišal je tudi (Himmler) za število umrljivosti v celotnem taborišču, ki je bila relativno nizka. Toda, umrljivost otrok je bila izredno visoka. Ne verjamem, da so novorojenčki, v prvih nekaj tednih, preživeli. (Himmler) je vse to skrbno in realno pregledal - in nam ukazal, da se jih uniči tako kot med Judi, kar se je izkazalo za izredno uspešno delo”.

Čistilec nemške rase in krvi Robert Ritter je napredoval v direktorja “Kriminalbiologisches Institut” (Inštitut za kriminalistično biologijo), leta 1942 v direktorja “Reichskriminalpolizeiamt” (Kriminalistični urad Reicha) ter leta 1943 v direktorja “Reichsgesundheitsamt” (Urad Reicha za zdravje). (Priloga 11.1) Na nürnberškem procesu leta 1950 je bil opran vsakršne krivde in odgovornosti, čeprav je imelo zavezniško sodišče dovolj pisnih dokazov in Ritterjevih izjav o nujnosti čiščenja nemške krvi, kar zgovorno priča njegov komentar: (83)

“Damit erhebt sich die Hauptfrage, ob und inwieweit überhaupt

den Darstellungen der Zeugen zu glauben ist. Es handelt sich um die grundsätzliche Frage, ob und inwieweit Aussagen von Zigeunern zur Grundlage richterlicher Überzeugung gemacht werden können... Zalreiche Wissenschaftler haben lange vor 1933 die Anschauung vertreten, daß Zigeuneraussagen grundsätzlich für die richterliche Überzeugungsbildung ausscheiden müssen. Diese Beurteilung stimmt im übrigen auch mit der Auffassung des Zentralamts für Kriminal-Identifizierung und Statistik in München überein...”.

“S tem se zastavlja ključno vprašanje, ali in kako resno verjeti v vsa predstavljena pričevanja. To je temeljno vprašanje, ali in kako te izkaze Ciganov lahko vzamemo kot izrek pravosodnega mnenja... Številni znanstveniki so dolgo pred letom 1933, zastopali idejo, da se ciganskih izjav ne upošteva za sodno oblikovanje mnenja in da se morajo umakniti. Ta presoja je bila sprejeta (poleg drugih), in je v skladu s stališči državnega Sveta o kriminalistični identifikaciji in statistiko v Münchnu”

Izraz “čista arijska rasa” vsekakor ni Hitlerjev izum, pač pa je preprosto plagiati perzijske besede, ali kot navaja Bernard Lewis:

93

“We first find the word in ancient Persian inscriptions. In the inscription of Darius for example, in the ancient Persian language, he describes himself as King of the Aryans. Iran is the same word as Aryan; it means “noble” in the ancient languages of Iran and of India. The King was the King Aryanum, which is a genitive plural, King of the Aryans. It survives in the myths and sagas of the early medieval period, in the Shahnamah and related stories of the great struggle between Iran and Turan; it reappears in the nineteenth century as the name of the country in common rather than official usage”. (84)

“Mi prvi smo našli to besedo v starodavnih perzijskih napisih. V Darijevem napisu na primer, v staroperzijskem jeziku, samega sebe opisuje kot kralja Arijev. Iran pomeni isto, kot Arijec; to v pradavnih iranskih in indijskih jeziki pomeni “plemeniti”. Kralj se je imenoval

83. Spitta Alfred 1989, 380 - 400. “Entschädigung für Zigeuner”. V: Wiedergutmachung in der BRD. München.

84. Lewis Bernard, 2001. Dostopno preko: <http://www.tau.ac.il/dayancenter/mel/lewis.html> (22. 02. 2011).

kralj Arij, kar v roditeljski množini prevedemo v - kralj Arijev. To ime še vedno živi v mitih in sagah o perzijskem zgodnjem srednjem veku, v Knjigi kraljev - Shahnamah in povezanimi zgodbami o velikem boju med Iranom in Turanom; ime se ponovno pojavi v devetnajstem stoletju in postane uradno ime iranske države.”

Leta 1941 NDH odpre prvo koncentracijsko taborišče na Hrvaškem zoper Cigane in Jude (glej prilogo 11.1.1). Istega leta, nemška vojaška oblast v Srbiji vzpostavi anticiganski zakon in Cigane obravnava tako kot Jude v Srbiji. Oktobra istega leta, nemška vojska v Srbiji že usmrti preko 2.100 Judov in Ciganov. Krvavi davek so v letih 1941 - 1945 plačali tudi Gorenjski Sinti. Pregledani arhivi Zgodovinskega muzeja v Beogradu, Muzeju genocida v Beogradu, Gorenjskega muzeja v Kranju ter Knjige zapornikov Begunje pričajo žalostno usodo sintskih družin na Gorenjskem, Koroškem in hrvaškem Jasenovcu. Nacisti so nad to majhno etnično skupnost izvedli uničujoč genocid. Zgodovinski podatki Knjige zapornikov jasno pričajo, da je bilo v Begunjah pobitih preko 250 članov družine Seger, večina članov družine Reichard, Taubmann, Rhoi in Müller pa je v gestapovskih zaporih v Begunjah čakalo svojo nadaljnjo usodo. (glej Prilogo 11.1.2) Nekateri so bili deportirani v koncentracijska taborišča Dachau, Auschwitz, Mauthausen, Jasenovac ter v italijanski Campo Basso (glej Prilogo 11.1.3). Veliko Sintov je bilo izgnanih v Srbijo, kjer so se pridružili partizanskemu osvobodilnemu gibanju. Omenjajo se 13. Proletarska brigada, 1. četa Krajiške brigade in 1. Krajiška divizija. Vsi Sinti partizani so bili odlikovani z vojaškimi medaljami za hrabrost. (85) Podatki o sintskem genocidu v obdobju nacizma med leti 1933 - 1945 pričajo o 2.000.000 pobitih, usmrčenih v plinskih celicah ali usmrčenih na podlagi nacističnih rasnih zakonov. Številke še niso popolne, saj verjetno nikoli ne bodo prešteti tisti Sinti in Romi, ki so bežali v gozdove, bili usmrčeni na begu, tako s strani okupacijskih sil, nenazadnje pa tudi s strani partizanskih povojnih pobojev, ko so jih množično usmrtili ter odvrgli v skupna, neoznačena grobišča. Ta skrita grobišča še vedno čakajo, da jih nekdo odkrije in dopolni število sintskih žrtev v obdobju zloglasnega nacističnega režima, rasnega čiščenja ter zmotne, medvojne in povojne komunistične ideologije.

85. Diricchardi Rinaldo 2007, 11-13. "Sinti z gorenjskega". V: Svobodna misel, letnik XLV, številka 19. Ter v: Osebni arhiv-pisni.

12. Gorenjski Sinti po 2. svetovni vojni

Po koncu 2. svetovne vojne so se preživeli pregnani Sinti, vse do leta 1948 vračali v Slovenijo, predvsem na Gorenjsko, ki jih je še najbolj spominjala na njihovo pradomovino. Močan čustveni, etnični in moralni udarec je na Sintih pustil globoke rane. Nekoč svobodno ljudstvo, resda preganjano skozi vsa stoletja in po vsej Evropi, je med 2. svetovno vojno ponovno doživelo najhujši genocid. Svobodno ljudstvo, ki se ni nikoli bojevalo z razlogi, da bi osvojilo ozemlja, ali da bi zaslužnjilo druga ljudstva, je po vojni izgubilo trdna tla pod nogami. Plačali so visok davek; izgubili so vse imetje, ki so ga z delom prislužili. Sinti so se tako kot njihovi sorodniki v Nemčiji in Avstriji, ukvarjali z glasbo, cirkuško dejavnostjo in zabavišnimi parki. Vse to jim je okupator zasegel, domove pa požgal. Da pa ne bi bil ta davek "premajhen", je povojna slovenska oblast (tako kot nacistična), enkrat za vselej, skušala rešiti moteče cigansko vprašanje na področju Slovenije. (85)

Iz arhivskih listin je razvidno, da so gorenjskim Sintom takoj po vojni pripravili rezervat v Kočevskem Rogu, ki je bil obenem tudi kraj žalosti in trpljenja mnogih izgnanih Kočevarjev. V teh projektih reševanja ciganskega vprašanja pa ni šlo samo za gorenjske Sinte, saj arhivi tedanjih okrajev pričajo, da se je Beograd želel rešiti tudi prekmurskih Ciganov/Romov, ki jih je v istem letu izselil v Banat. Zakaj so Sinti lahko ostali v Sloveniji, so predvsem domneve, najverjetneje je pripomoglo dejstvo, da jih je rešilo sodelovanje v NOB. Sinti pa ne bi bili Sinti in potujoče ljudstvo, če nekaterih stvari ne bi delali po svoje, vztrajno in z veliko mero poguma. Po koncu Informbiroja so se po letu 1952, počasi in trmasto vračali nazaj na Gorenjsko in ponovno naseljevali ista področja, kjer so imeli svoja ognjišča njihovi predhodniki do 2. svetovne vojne. Morda je bilo to obdobje za gorenjske Sinte še ena preizkušnja vzdržljivosti. Gorenjska pokrajina je bila vseskozi strožja od ostalih delov Slovenije, zato jim je to pomagalo, da so se vseskozi preživljali z lastnim delom.

Ker so Gorenjski Sinti sorodniki in potomci nemško-avstrijskih Sintov (Kraintike Sinti Estraiharia), so se že v davni navzeli taistega duha in discipline. Sintske družine so se ponovno začele združevati v manjše obrti, obudili so staro sintsko tradicijo: zapeli so brusaški stroji, zavrteli so se lunaparki in manjši cirkusi, oživali so sintski glasbeniki, ki so prepevali in igrali doma in v sosednjih državah -

Avstriji, Italiji in Nemčiji. Danes so Sinti, času primerno, modernizirani; konjske vprege ter vagone so zamenjali avtomobili, avtodomi in lastna stanovanja, ki so jih marljivi Sinti zaslužili z začasnim delom v Avstriji in Nemčiji. Znana je tudi anekdota o radijski novinarki, ki je želela posneti oddajo o gorenjskih Ciganih/Sintih. Nadebudna novinarka nikjer na gorenjskem ni našla Ciganov, saj je pričakovala, da jih bo videla kje v goščavah, v posebnih šotorskih bivališčih, s tabornimi ognji in sukljajočim se dimom... (86) (Glej Prilogo 12.1)

Po letu 2000 so se Gorenjski Sinti postopoma začeli organizirati v društva in Zvezo. Zveza Sintov Slovenije danes povezuje vse Sinte v Sloveniji in tudi tiste, ki so po letu 1991 ostali v hrvaški Istri in Kvarnerju. Gmotna možnost za delovanje društev in Zveze je odvisna predvsem od članarin in dobre volje gorenjskih županov; velikokrat so razpisana sredstva gorenjskih občin ali države, pisana za velika društva, neprilagojena za manjše etnične manjšine in kulturne skupnosti. Poleg naštetega na gorenjskem obstaja prepričanje, da Sinti /Cigani preprosto ne obstajajo. Sinti se tudi po sprejetju ZromS1 počutijo odrinjene in zapostavljene. Na gorenjskem še vedno nimajo prostorov za kulturna srečanja in prireditve, srečujejo se po domovih ali lokalih, kjer organizirajo razne prireditve in se dogovarjajo o novih načrtih. Morda je temu kriv tudi sintski ponos, kajti le s težavo priznavajo, da je delo društev okrnjeno, finančnih sredstev ni, ali pa so tako skromna, da pokrijejo le obratovalne stroške (87).

Leta 2007 je Zveza Sintov Slovenije navezala stik z ZZBNOB Slovenije in njenim predsednikom, dr. Janezom Stanovnikom ter mu predstavila nekatere poglede Zveze Sintov na NOB. Sinti so izrazili začudenje nad dejstvom, da se je po letu 1945 toliko časa vztrajno molčalo in pozabljalo omenjati sintski narodnoosvobodilni prispevek pri osvobajanju domovine.

Povdarili so, da imajo vseskozi občutek, da se tudi žrtve 2. svetovne vojne diskriminirajo po narodnostnem in etničnem ključu. Temeljno vprašanje, ki ga je Zveza Sintov zastavila ZZB je, da se preuči zgodovinsko vlogo in vrednost sintskega prispevka pri osvobajanju

85. Diricchardi Rinaldo 2007, 11-13. "Sinti z gorenjskega". V: *Svobodna misel, letnik XLV, števil. 19. Ter v: Osebni arhiv-pisni.*

Diricchardi Rinaldo, 1995-2010. *Osebni arhiv. Ljubljana/Jesenice.*

86; 87. Diricchardi Rinaldo 2007, 11-13. „Sinti z Gorenjskega“. V: *Svobodna misel, letnik XLV, števil. 19. Ter v: Arhiv osebni: pisni-zvočni*

izpod nacizma. Janez Stanovnik je podprl sintska prizadevanja, da se v medvojnih gestapovskih zaporih v Begunjah postavi spominsko obeležje vsem slovenskim Sintom, žrtvam nacističnega genocida v letih 1941 - 1945. Pravtako se je strinjal z ugotovitvijo Zveze Sintov, da medvojna generacija Sintov ni šla v koncentracijska taborišča niti prostovoljno niti na izlet, kot se zadnje čase omalovažuje in marginalizira ta črni madež svetovne razsežnosti. (88) Sinti so plačali previsok davek, tako v plinskih celicah v različnih taboriščih, kot tudi v borbi proti okupatorju, da bi pozabili na njihov prispevek v NOB. Želijo pa ga primerno obeležiti in seznaniti slovensko javnost, da so se Sinti borili na pravi strani - na strani zmagovalcev.

Zveza Sintov Slovenije si je zadala triletni rok za uresničitev svojih načrtov. Pridobili so vsa potrebna dovoljenja pristojnih državnih institucij in lastnikov zemljišč v Begunjah, kjer naj bi spominsko obeležje postavili. Izvolili so Pripravljalni odbor, ki je bedel nad celotno organizacijo projekta, se sestajal s predstavniki političnih strank, resornimi ministrstvi, vladnimi in nevladnimi organizacijami ter prosili za finančna sredstva. Projekt je bil dobro predstavljen tudi v medijih, čeravno tisto obdobje ni bilo naklonjeno sintskemu projektu, saj so medijske strani polnili predvsem dogodki, nenaklonjeni etničnim skupnostim. Pripravljalni odbor je celo leto zaman poskušal navezati s kabinetom predsednika vlade; zaman so poskušali pri takratnem resornem ministru Erjavcu, ki v celem letu niti enkrat ni mogel, niti hotel navezati stika z Zvezo Sintov, ali sprejeti na pogovor, kot so prosili. Pripravljalni odbor je zaman poskušal tudi pri predsedniku stranke SD Pahorju in takratnem podpredsedniku stranke Miranu Potrču; sprejel jih ni niti takratni kulturni minister Simonitti, tudi ministrica Cotmanova, ni hotela uslišati prošnenj Sintov, da bi ji predstavili svoj načrt, čeprav je bila odgovorna tudi za resor, kamor spadajo vojni veterani in žrtve vojne. (88)

Pripravljalni odbor pravtako ni imel sreče pri poslancih v takratni sestavi DZ. Dogodki so se ponavljali; skoraj brez izjeme so poslanci izražali polno podporo sintskemu projektu, nihče pa ni mogel s svojo avtoriteto sprožiti poslanskega vprašanja na temo sintskega vojnega spominskega obeležja; vsa podpora je bila samo retorična.

Pripravljalnemu odboru je tako ostala samo še Slovenska nacionalna stranka; kljub temu, da so Sinti poznali stališča SNS, so prosili za sprejem. Konec junija 2008, so na sedež SNS v obliki elektronskega sporočila poslali prošnjo, da jih sprejme predsednik stranke Zmago Jelinčič - Plemeniti. Še isti teden so prejeli sporočilo, da jih bo Jelinčič sprejel. Na sestanek z njim so se dobro pripravili, saj so mu predstavili fotokopije nacistične Knjige zapornikov gestapovskega zapora Begunje, vojaškimi povelji NOB, pričevanji Sintov taboriščnikov in izgnancev ter s partizanskimi evidencami in medaljami iz 2. svetovne vojne. (Glej Prilogo 12.1) Jelinčič jim je pozorno prisluhnil in pokazal visoko stopnjo zgodovinskega znanja in védenja o Sintih. Sredi avgusta istega leta, jih je Zmago Jelinčič obvestil, da je spomenik pripravljen in naj ga dvignejo v železarni Acroni Jesenice. Dejstvo, da je spomenik izdelan, je Pripravljalni odbor izredno presenetil, saj niso pričakovali takšne geste Zmaga Jelinčiča. Pripravljalni odbor se je še enkrat sestal in sklenil, da se postavitve spominskega obeležja primerno proslavi. (88)

Datum odkritja obeležja je bil 22. september. Na ta dan naj bi dopoldne potekala tudi okrogla miza na temo slovenskih Sintov, NOB ter koncentracijskih taborišč. Zmago Jelinčič je skupnosti slovenskih Sintov tudi izdelal grb, ki spominja na njihovo prehojeno pot skozi zgodovinska obdobja. Sinti so svojo zgodbo o uspehu poimenovali „Povest o dobrih ljudeh“, najbolje pa je predstavljena v veznem besedilu proslave, ki ga je sestavil avtor pričujoče monografije. (glej Prilogo 12.1)

Diricchari Rinaldo, 1995-2010. Osebni arhiv. Ljubljana/Jesenice.

88. *Diricchari Rinaldo 2007, 11-13. „Sinti z Gorenjskega“. V: Svobodna misel, letnik XLV, šte. 19. Ter v: Arhiv osebni: pisni-zvočni*

13. Zveza Sintov Slovenije po letu 2008 - konstituiranje nove vlade

Z nastopom nove vlade leta 2008, je zavel tudi svež veter v jadra Zveze društev slovenskih Sintov. Na Zvezi so se namreč zavedali, da konstantno nadaljevanje negirajoče politike do etnične skupnosti slovenskih Sintov, ne more trajati v nedogled. Že izid ustavne razsodbe v prid Sintom je dal prvi povod, da je Zveza dejavneje nadaljevala s proaktivnim delovanjem glede samega priznanja te skupnosti in da se končno lahko, kot enakopravna partnerica pogovarja z ostalimi romskimi zvezami. 10. aprila 2008 je predstavnike Sintov sprejela Varuhinja človekovih pravic, dr. Zdenka Čebašek Travnik. Sinti so jo opozorili, da jih je država pri pripravi Zakona o romskih skupnostih (ZromS1) (89) popolnoma prezrla, niti ni našla dovolj posluha za razumevanje sintskega posebnega položaja. Sinti so mnenja, da jih država tudi ne podpira pri prizadevanju za ohranitev sintske etnične, kulturne in jezikovne identitete.

Varuhinja človekovih pravic, dr. Zdenka Čebašek-Travnik je tako prepričana, da je država dolžna spodbujati različnost in posebnosti različnih skupin v državi ter ohranjati etnične identitete. Varuhinja se je nadalje tudi spraševala, ali bo Slovenija prispevala k evropski kulturni pestrosti ali pa bo še naprej diskriminatorna do nepriznanih manjšin in etničnih skupin. (90) Razumevanje ustavnega izida je pomenilo tudi pričakovanje Sintov po predstaviškem mestu v Svetu romskih skupnosti v Sloveniji. (91) Proti koncu istega leta so se najprej začeli neuradni pogovori med Zvezama Sintov in Zvezo Romov ter se sprva, tipajoče, predvsem osredotočili na sam Zakon o romskih skupnosti v RS ter morebitnih dveh predstaviških mestih Zveze Sintov v Svetu romskih skupnosti. Zgodaj spomladi leta 2009 je strokovni svet Zveze Sintov Slovenije sklical sejo na vprašanje zastopanosti Sintov v Svetu romskih skupnosti, kjer je tudi sprejel obvezujoč sklep, da od Sveta romskih skupnosti pričakuje vsaj dve mesti v omenjenem Svetu (92). S svojimi sklepi je nato Zveza Sintov Slovenije seznanila tudi Zvezo Romov Slovenije, kot krovno predstaviško organizacijo. 31.03.2009 je Zveza Romov Slovenije

89. Diricchardi Rinaldo, 2008-2010. Arhiv pisni. Ljubljana/Jesenice
ZromS1 - Zakon o romskih skupnostih v RS. Dostopno preko:
<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200733&stevilka=1762> (22.01.2011)
90.- 92. Diricchardi Rinaldo, 2008-2010. Arhiv pisni. Ljubljana/Jesenice

na Zvezo Sintov naslovila odgovor na sklep Sintov, v katerem pa ni bilo pričakovanega rezultata, saj so na Zvezi Romov... "preučili vaš dopis ter ugotovili, da vam lahko preko Zveze Romov Slovenije zagotovimo eno predstavniško mesto..." (93).

Nadaljnji pogovori obeh Zvez so bili ponovno pretrgani, ne pa tudi volja po nadaljevanju sintskega prizadevanja, da se odredbe Ustavnega sodišča implementirajo v konstitucijo Sveta romskih skupnosti. Pogovori so se nadaljevali interaktivno:

Zveza Sintov – Urad za narodnosti. Pričakovanja Sintov so bila na preizkušnji, kajti že iz preteklih razgovorov z Uradom za narodnosti se je pri Sintih razvil občutek, da jih je tudi Urad prezrl. Ker odgovora na svoje zahteve s strani Urada, Sinti niso prejeli, so 13.03.2009 ponovno naslovili dopis Varuhinji človekovih pravic (94).

V dopisu jo obveščajo, da se Urad za narodnosti RS ne vključuje dovolj aktivno pri reševanju sintskega vprašanja. Pravtako se nič, ali skoraj nič, ne dogaja v smeri implementacije ugotovitev Ustavnega sodišča, ki ugotavlja, da tudi Sinti sodijo v Zakon o romskih skupnostih (Zroms1). Ob tem se ponovno odpira vprašanje sintske zastopnosti v Svetu romskih skupnosti.

Sinti so Varuhinjo tudi opozorili na dejstvo, da pri pripravi vladne strategije razvoja do leta 2015 za romske skupnosti v Sloveniji, niso bili povabljeni ali kakorkoli seznanjeni (95). Odgovor Urada za narodnosti, Uradu Varuha človekovih pravic je sledil šele 30.07.2009. Urad za narodnosti obvešča Urad varuha človekovih pravic, da:

{so} "po preučitvi vaših zahtev glede nadaljnjih korakov države v zvezi z uresničevanjem pravic Sintov, ugotovili, da bo z vidika državne politike glede urejanja položaja Sintov kot dela širše "romske skupnosti", potreben globlji premislek ter iskanje ustreznih, strokovno podprtih rešitev". (96)

93. Zveza Romov Slovenije. Uradni dopis z dne 31.03.2009. V: Diricchardi Rinaldo, 2008-2010. Osebni arhiv. Ljubljana/Jesenice.

94. Diricchardi Rinaldo, 2008-2010. Arhiv pisni. Ljubljana/Jesenice.

95. Varuh človekovih pravic. Dopis z dne 03.07.2009, številka: 10.1-4/2008-32-VE

96. Urad Vlade RS za narodnosti, dopis dne 30.07.2009, številka: 0952-2/2009-9

V letu 2009 je bilo to tudi zadnje pismo, ki ga je Zveza Sintov preje-la. Do zime je zamrla vsakršna interakcija, Zveza Sintov je mirovala. Na sestankih Zveze Sintov, so se člani ožjega odbora spraševali, ali je sploh še smiselno nadaljevanje poti, ki ne vodi nikamor. 10 let trdega, neplačanega dela, ogromno razgovorov, veliko opravljenih poti, ki pravzaprav niso vodile nikamor! Nekateri člani Zveze Sintov so med tem časom odstopali in padali kot domine, zaradi obupa in neuspehov Zveze, ki jih je doživljala na vsakem koraku. Vendar pa je bila prehojena pot, ki so jo opravili, za predsednika Zveze Sintov Borisa Horna in avtorja pričujoče monografije razlog, da nadaljuje-ta trnovo pot proti zastavljenim ciljem. Tako sta v začetku leta 2010 ponovno ubrala isto pot, vendar z drugačno strategijo. Preštudirati je bilo potrebno ogromno zakonov, zakonodajo, mednarodne kon-vencije in protokole ter na podlagi pridobljenega pravnega znanja usmeriti delovanje v interakciji z državnimi institucijami.

Zveza Sintov je tako pripravila tudi osnutek pritožb zoper Repub-liko Slovenijo, kar je še vedno samo osnutek, vendar pa njen us-merjevalec delovanja. S pritožbo na Sodišče za človekove pravice v Strasbourgu, so hoteli Sinti uporabiti še zadnjo možnost, ki se jim je ponujala, saj so v domovini izčrpali vsa pravna sredstva, ki so jim bila na voljo. Sinti so o svoji nameri obvestili tudi politične vrhove v Sloveniji. Spomladi leta 2010 so Sinti na Varuhinjo človekovih pravic, dr. Zdenko Čebašek-Travnik, naslovili vprašanje, ali naj sprožijo postopek pred mednarodnim sodiščem, ali pa so morda še kaj spregledali (97). Medtem se je zgodil tudi preobrat, saj jih je na pogovore na to temo povabil minister Lukšič, ki je obenem tudi predsednik vladne Komisije za romske skupnosti. Ožji odbor Zveze Sintov, ki so ga sestavljali predsednik Boris Horn, predsed-nik Združenja gorenjskih Sintov Rudolf Seger in glavni tajnik Zveze Sintov, avtor pričujoče monografije, so pripravili osnutek pogovo-rov na sintsko temo in jo izredno dobro predstavili ministru Igorju Lukšiču. (98)Ta jim je obljubil, da se bo zavzel za njihovo stvar, saj je že v pripravi popravek Zakona o romskih skupnostih v Sloveniji. Minister Lukšič je bil tudi prvi minister, ki je Zvezo Sintov povabil na praznovanje ob Dnevu Romov.

Vendar pa so se politične razmere v državi zelo spreminjale. Na sintsko usodo je vplivala mednarodna ekonomska recesija, ki je

stvari samo poslabševala in jim tako tudi onemogočala, da bi hitreje uresničevali zastavljene cilje.

Ker Zveza Sintov ni želela stagnirati ali pustiti odločitve neznanim tokovom, je nadaljevala s svojimi načrti. Ti načrti so bili: ustanovitev Zavoda, ki bi omogočil odprtje radijske postaje, pridobitev skupnih prostorov ter ustanovitev pevske, plesne in glasbene skupine (Diricchardi, 1995-2010). V istem obdobju so se tudi prijaviili na razpis evropskega socialnega sklada, saj so želeli dejavneje stopiti iz svoje anonimnosti in za svojo usodo poskrbeti sami. Ker je Zveza Sintov želela tudi moralno in politično podporo ožje lokalne skupnosti, je zaprosila Aktiv gorenjskih županov za sestanek, na katerem bi Zveza lahko vsem gorenjskim županom predstavila svoje načrte (99). Župani so jim prisluhnili in jih povabili na naslednji sestanek, kjer bi Sinti lahko predstavili svoja stališča. Sprva je kazalo, da bodo župani odprti za sintska prizadevanja, vendar pa je sestanek zavil s prave poti in v že znana očitanja, ki so dokazovala, da nasprotna stran še vedno ne zaupa "ciganskim načrtom". (100) Sestanek z gorenjskimi župani je bil za Sinte popoln fiasko, s tem pa tudi dokaz, da župani ne nameravajo prispevati ničesar za razvoj sintske kulturne dediščine, ali pa enostavno samo retorično podpirajo sintska prizadevanja. 14. junija 2010 je Zveza Sintov tudi prejela odgovor z Urada Ombudsmana glede njihove namere za sprožitev tožbe na mednarodno sodišče za človekove pravice. Slovenski Ombudsman se..."zaveda posebnega in slabo urejenega položaja Sintov v Republiki Sloveniji..." (101) Pravtako mu je znano, da je Zveza Sintov podala na Ustavno sodišče pobudo o ustavnosti ZromS-1, v čemer pa ni uspela, kajti po mnenju Ustavnega sodišča besedna zveza "romska skupnost" vključuje tudi sintsko skupnost. Zato je Ombudsman v svojem letnem poročilu za leto 2008 tudi zapisal, "da je ZromS-1 treba razlagati tako, da se zagotovijo

99. Zavod RTV Sinti Internacional. Dostopno preko:

<http://www.bizi.si/RTV-SINTI/maticno-podjetje/> (10.01.2011)

100. ZAPIS 41/3. seje koordinacije županov občin Zgornje Gorenjske, 3. junija 2010 ob 11.00 na občini Jesenice. Dostopno preko:

<http://www.ragor.si/podrocja.php?podrocje=&tema=aktualno&id=1001> (11.01.2011)

101. Varuh človekovih pravic RS, dopis z dne: 14.06.2010, števil.:10.1-12/2010-2-AD, v: Diricchardi Rinaldo, 2008-2010. Arhiv pisni.Ljubljana/Jesenice.

102. -104. Varuh človekovih pravic RS, dopis z dne: 14.06.2010, števil.:10.1-12/2010-2-AD, v: Diricchardi Rinaldo, 2008-2010. Arhiv pisni.Ljubljana/Jesenice.

tudi posebni ukrepi za varstvo Sintov, da bi se ohranili kot majhna etnična skupnost, ki je tradicionalno izpostavljena etnični oz. rasni diskriminaciji...”(102) Pravtako je slovenski Ombudsman v začetku leta 2010 na Ustavno sodišče RS vložil zahtevo za oceno ustavnosti ZromS-1 glede predstavništva Romov v Svetu romske skupnosti, kajti po Ombudsmanovi oceni, ZromS-1 v prvem odstavku 10. člena...”ne upošteva v zadostni meri dejstva, da je romska skupnost v Sloveniji precej heterogena”. Varuh meni, da je s to določbo “zakonodajalec neupravičeno privilegiral eno od zvez romskih društev, ki je sicer res največja, ni pa edina” (103). V svoji zahtevi za oceno ustavnosti Zroms-1 je Ombudsman “posebej izpostavil tudi problem predstavništva Sintov v Svetu in izrazil mnenje, da bi ZromS-1 takšno predstavništvo moral predvideti” (104).

Zveza Sintov je v začetku junija 2010 tudi uradno registrirala Zavod Sinti Internacional – radio Sinti. Postopki razvida vpisa medija v razvid medijev pri Ministrstvu za kulturo še potekajo. V poletnih mesecih leta 2010 je Zveza Sintov prejela negativen odgovor evropskega socialnega sklada, v katerem so obveščeni o neuspehu črpanja sredstev, namenjenih za dvig kulturnih in socialnih potencialov etničnih manjšin. Za Zvezo Sintov je bil to hud šok, saj je veliko vložila v priprave in v samo prijavo, še posebej, ker je celotno prijavo pripravila sama.

Postopek pritožbe se je zavlekel v naslednji mesec, ki pa je tudi samo potrdil odločitve Komisije za evropska sredstva. Senca dvoma v uspeh je bila tudi odločitev Ministrstva za kulturo, da pritožbe ne morejo zaustaviti razdeljevanja denarnih sredstev vsem tistim, ki so uspeli na razpisu. Zveza Sintov Slovenije tako še vedno čaka na ugodne rešitve, ki bi po dolgih letih tavanja v temi dokončno rešil njen status. Odločitev Zveze, da ne kandidira več na javnih razpisih, dokler se ne uredi status etnične skupnosti, je Sinte potisnil nazaj na začetek. Ker so Sinti druga indijska skupina kot Romi in samostojna etnična entiteta, se tudi v januarju 2011 niso prijavili na razpis Urada za narodnosti. (Diricchardi 1995-2011)

102. -104. Varuh človekovih pravic RS, dopis z dne: 14.06.2010, števil.:10.1-12/2010-2-AD, v: Diricchardi Rinaldo, 2008-2010. Arhiv pisni.Ljubljana/Jesenice.
Diricchardi Rinaldo, 2008-2010. Arhiv pisni. Ljubljana/Jesenice.

13.1. Navori za rešitev Sintskega vprašanja etnične identitete

Sintska prizadevanja za priznanje njihove etnične identitete in težnja, da se to skupnost obravnava ločeno od romske, so se nadaljevala tudi v letu 2011. Zveza Sintov je obveščala slovenske medije na nevzdržen položaj, saj so dogodki na regionalni, gorenjski ravni ter na občinskih ravneh dokazovala, da se „mehka asimilacija“ za sintsko skupnost nadaljuje. Sinti so gorenjskim županom očitali podoben politični diskurz, kot se dogaja s slovenskima manjšinama v Italiji in Avstriji. Nadaljevanje negiranja sintske entitete na gorenjskem, pa bi lahko imelo dolgosežne posledice, tako za regijo, kot tudi samo sintsko skupnost. Zveza Sintov je nadaljevala s proaktivnim delovanjem, osveščanjem javnosti in medijev, naslavljala svoje proteste v slovenski parlament ter tako zavzela edukativen položaj: predavanja in delavnice o gorenjskih Sintih študentom in ostali javnosti. (Priloga: 13.1.2) Zveza Sintov je v začetku leta 2011 ponovno obvestila Varuhinjo človekovih pravic o dogodkih, ki se niso premaknili nikamor, čeprav je predsednik vladne Komisije za zaščito romske in sintske skupnosti, dr. Igor Lukšič, v preteklem letu Sintom obljubil, da bo sprožil postopek spreminjanja ZromS1. V začetku meseca februarja so Sinti naslovili protestno pismo tudi stranki SNS in njenemu prvaku, Zmagu Jelinčiču Plemenitemu ter ga seznanili s stanjem, ki je, v političnem smislu, zastalo in ni imelo zagona za nadaljevanje postopkov spreminjanja ZromS1. Še isti mesec je prvak SNS na vlado RS naslovil poslansko vprašanje ter ji predstavil sintske probleme, ki se ne rešujejo že desetletja (Priloga: 13.1.2). Jelinčičevo poslansko vprašanje Vladi RS je bilo objavljeno tudi na svetovnem spletu; sintska prizadevanja so dosegla svoj namen, ker se je tako obelodanil sintski problem. V začetku meseca marca je romski svetnik, Darko Rudaš, Zvezo Sintov obvestil, da bo sprožil sejo Sveta romske skupnosti (ZromS1)z razlogom, da se pričnejo postopki spreminjanja ZromS1. Rudaš je na sejo povabil ožji odbor Zveze Sintov, obenem pa je povabil tudi vse nečlanice Sveta romske skupnosti, Varuhinjo človekovih pravic, dr. Zdenko Čebašek Travnik, predsednika vladne Komisije za zaščito romske in sintske skupnosti dr. Igorja Lukšiča ter direktorja Urada za narodnosti, mag. Stanka Baluha. Sestanek Sveta romske skupnosti, na katerega so bile vabljene tudi vse nečlanice Sveta romske skupnosti se je odvijal na GZS proti koncu februarja. (105) Žal pa

se je, še preden se je seja začela, tudi klavrno končala, predvsem za nečlanice Sveta, ker jih je predsednik Sveta, Marijan Drvarič pozval, naj sejo zapustijo, saj niso bile vabljene s strani Sveta, pač pa s strani sedmih romskih svetnikov, ki so bili predlagatelji seje. (Priloga 13.1.2).

Zveza Sintov Slovenije je še isti dan obvestila vse slovenske medije o ponižujočem odnosu Sveta romskih skupnosti do nečlanic, saj so bile tokrat, vse Zveze nečlanice pripravljene sodelovati pri spreminjanju ZromS1, vendar pa jim je bilo to onemogočeno. (Priloga 13.1.2) Še isti teden so vse nečlanice Sveta romske skupnosti prejele dopis Romskega akademskega kluba iz Prekmurja, da bi se udeležile posvetovalnega sestanka 11.03.2011, na katerem bi predstavile svoje poglede in videnja nadaljnjega sodelovanja v Svetu romskih skupnosti. Vse članice so bile tudi pozvane, naj pripravijo predloge sprememb za ZromS1, kar so tudi storile. Sestanek sta se udeležila tudi Varuhinja človekovih pravic, dr. Zdenka Čebašek Travnik, ki je podprla prizadevanja nečlanic Sveta, da se ZromS1 spremeni, predvsem v tistih delih, kjer diskriminira romske in sintsko zvezo, ki niso članice Zveze Romov Slovenije. Prizadevanja nečlanic Sveta je podprl tudi Urad za narodnosti. Istočasno so vse nečlanice Sveta prejele kar dvoje vabil na seje. Prvega je poslala Zveza Romov Slovenije, v katerem za 14. marec 2011 skicuje sestanek vseh nečlanic in na katerem bi se dogovorili o nadaljnjih postopkih za spremembo ZromS1.

Zveza Sintov je svoje sodelovanje z Zvezo Romov Slovenije odklonila. (Priloga 13.1.2). Vabilo k oddaji sprememb ZromS1 je poslal tudi Svet romskih skupnosti v RS, v katerem je naprošal Zvezo Sintov, naj pripravi osnutek sprememb ZromS1. Zveza Sintov je na svoji 3. redni seji, dne 15. marca 2011 soglašala, naj se pripravijo zakonski popravki ZromS1, obenem pa tudi imenovala dva člana v ožjo, delovno skupino za pripravo sprememb ZromS1. (Priloga 13.1.2)

Zveza etnične skupnosti slovenskih Sintov pričakuje trda in dolgotrajna pogajanja pri uveljavljanju sprememb novega Zakona o romski in sintski skupnosti v RS. Če bi v svojih prizadevanjih slovenski Sinti tudi uspeli, bi jih omenjeni Zakon tako zaščitil kot romske

105. Skupina sedmih članov Sveta romske skupnosti, prvopodpisani Rudaš Darko. Vabilo na sklic izredne seje Sveta romske skupnosti RS, z dne: 14.02.2011. V: Diricchardi Rinaldo, 2008-2010. Arhiv-pisni. Ljubljana/Jesenice.

skupnosti, obenem pa bo ohranjena sintska identitete in entiteta. Z ločenim obravnavanjem v istem Zakonu pa bi Sinti dosegli v tem stoletju tudi največ, kar jim država v danem trenutku ponuja, saj so jasna načela slovenske države, da ni naklonjena ustvarjanju novih/starih etničnih skupnosti, ki bi lahko ogrozile slovensko nacionalno biološko substanco.

Zaključek

Pričujoča monografija o gorenjskih Sintih je večje avtorjevo delo, gradivo zanjo pa je desetletja skrbno zbiral, bodisi preko pogovorov in spominov starejših Sintov, ali preko avtorskih radijskih oddaj, ki so bile javno predvajane od leta 1995, na gorenjskih radijskih postajah ter na nacionalnem radiu ali televiziji. Avtor je redno sodeloval pri pogovorih na omenjeno temo, se udeleževal raznih delavnic in konferenc, s tem pa je poglobljal védenje o etnični skupnosti, ki ji tudi sam pripada.

Med Sinti še vedno velja pravilo, da se o tej skupnosti ne piše, niti javno ne razglablja o njej. Sama skupnost je homogenizirana endogamna etnija, ki je preko stoletnih preganjanj doživela le malo transformacij, še več, stoletja preganjanj so jo obarvala s patino časa, s tem pa je etnija v sodobnem znanstvenem svetu ostala nerešljiva uganka in "tabula rasa".

Gorenjski Sinti so le del večje sintske nemške družine Reichard, ki se je v 18. stoletju zaradi iskanja dela ločila in se sčasoma pričela naseljevati na tedanjem Kranjskem: Kropa, Podnart, Radovljica, Kamna Gorica, Železniki in Jesenice. Zaradi bližine sorodnikov na drugi strani Alp, je ta skupnost poselila tedanjo Zgornjo Kranjsko, v primeru preganjanj pa bi še vedno bila dovolj blizu svojih družin na avstrijskem Koroškem. Prve pisane vire o naseljevanju avstrijsko - nemških Sintov na Kranjskem zasledimo v župnijskih matičnih knjigah ter pisanih virih železarne Kropa.

Za jasnejšo podobo te skupnosti je bilo pomembno tudi vzporedno raziskovanje ostalih nomadskih denominacij oziroma "Pra/Ciganov" od njenega eksila iz Indije in Perzije ter postopnega poseljevanja Malega Egipta, Bližnjega Vzhoda, Anatolije ali Grčije. Ločitev velikih nomadskih skupin se zgodi postopoma in v večih presledkih; takoimenovana severna pot naselitve Evrope je za Sinte pomembna, kajti predniki tedanjih Sintov so se ločili že v Indiji in Perziji, pot pa jih je vodila neodvisno od ostalih nomadskih skupin po severni Afriki v Španijo in Francijo ter naprej proti Avstriji, Nemčiji, Švici, Belgiji ali Nizozemski. Sinti se prvič v svoji zgodovini srečajo s slovanskimi narodi šele ob poselitvi slovenskega etničnega področja v 18. stoletju.

Evropa na ciganski naval ni bila pripravljena, niti ni poznala teh nomadskih indijskih skupin. Sprva jih enačijo s krščanskimi romarji, kasneje s Tatari in Turki, nato pa Sinti sami spregovorijo od kod so

prišli in kdo so. Prva raziskovanja nomadskih skupnosti se odvijajo tipajoče, kasneje jih že ločujejo med seboj in Evropejci jih delijo na Čingane/Singane in Giptarje, ker so bili prepričani, da prihajajo iz Malega Egipta. Kasnejše jezikovne raziskave nomadskih plemen v Evropi so nakazale, v katero smer naj vodijo teoretične raziskave njihovega jezika, ki je skozi čas in prostor, vendarle ohranil prvine prakrita s hindi/pandžabi dialektološkimi prvini, ki so ga govorili bodisi v Indiji v pandžabu in Sindhu, ali kasneje v Perziji ter ga na podlagi interetnične in interlingvistične inkulturacije v Evropi pomešali ter prilagodili novim razmeram.

Nomadске skupnosti v Evropi so bile sprva posebnost zase in predmet mnogih ugibanj. Kulturna, sociološka in družbena ureditev teh skupnosti se je v mnogočem razlikovala od tedanjega evropskega pojmovanja nacionalnosti in naroda. Nomadske skupnosti so se v pretežni meri držala svojih nepisanih pravil in zakonov, tudi kast, ki jih v novem okolju niso spreminjali, niti hoteli. Njihova endogamna ureditev skupnosti je v večji meri temeljila še na kastnih pravilih in zakonitostih, ter hipogamiji, ki so jim skozi dolga stoletja pomagala, da so preživeli in se obdržali kot specifična nomadska skupnost. Neprilagoditev razmeram v Evropi so botrovala bodočim preganjanjem vseh indijskih nomadskih skupin. Politične in verske razmere v Evropi so narekovale novo politično strategijo proti indijskim "neprilagojencem" in asocialnim izmečkom", ki ne spoštujejo nikakršnih zakonov, ki jim je delo tuje, ali pa se ukvarjajo z demonskimi opravili.

Politična in verska strategija urejanja ciganskega vprašanja je od dežele do dežele različna; vsem pa je cilj, pokoriti ciganska plemena, zlepa ali zgrda. Pri tem posebej prednačijo krščanske, nemške in avstrijske dežele, ki so tekmovalne in inovativne pri izmišljanju novih in vse bolj krutih prijemov. Preganjanja indijskih nomadskih skupnosti/Ciganov, so v mnogočem podobna lovu na čarovnice in znameniti španski inkviziciji. Cigane se pod krinko krščanstva, nasilno asimilira in "socializira" ter jim odvzame nemirnega duha. Poboji, umori, preganjanja in divjaštva do Ciganov v srednjem veku, najdejo svoje mesto v vseh kazenskih zakonih tedanje Evrope. Vloge se zamenjajo, zgledni kristjani postanejo lovci na cigansko divjad. Ubiti, pokončati Cigana ni greh, pač pa dolžnost vsakega pravovernega kristjana - v tem sta si vzhodna in zahodna Cerkev enotni.

Politični in geografski zemljevidi so se skozi stoletja spreminjali,

vendar pa je boj proti Ciganom ostal še naprej enak in temeljit. V 18., 19., in 20. stoletju Cigani doživljajo nova preganjanja in nova kaznovanja. Potujoča ljudstva iščejo pribežališča po Evropi, tisti, ki se socializirajo, so predmet novih obravnav, ostali, ki vztrajajo na nomadskem načinu življenja, so v nevarnosti povsod, saj vladarjeva roka sega vsepovsod.

Najhujše obdobje za Sinte in Rome je obdobje nacistične vladavine, ki sega v leto 1925. Pod krinko "kvazi znanstvenega" antropološkega in biogenetskega raziskovanja rase in čistosti krvi, je nomadska skupnost ponovno na tapeti preganjanj in preizkusov. Ker so nomadske rase/Cigani, neproduktivne in same po sebi koruptivne in strupene, se jih mora bodisi spreobrniti, bodisi uničiti v koncentracijskih taboriščih. Ta obdobja so za nemške, avstrijske, španske, italijanske, švicarske in nizozemske in kranjske Sinte, najtemnejša obdobja njihove zgodovine. Leta dolgo, noč in dan gorijo plinske peči v Auschwitzu, Dachauu, Birkenauu, Treblinki in Jasenovcu ter s tega sveta brišejo manjvredne rase. Vojna in nacizem prizadeneta tudi slovenske Sinte. Približno 300 članov sintskih družin Segher, Reichard, Müller, Rhoi in Höld je pobitih ali odpeljanih v gestapovske zapore Begunje, kjer so čakali nadaljno usodo; nekatere vodijo v koncentracijska taborišča po Evropi, druge izženejo v Jasenovac in v Srbijo, kjer se pridružijo osvobodilnemu gibanju in partizanom. Sodobna etnološka, sociološka in antropološka raziskovanja morajo v teh stoletjih raziskati takoimenovani sintski prastrah, ki sega tudi v sedanjost.

Povojno obdobje je za Sinte težko. Izgubili so vse imetje, njihovi domovi na gorenjskem so porušeni ali požgani; Povojna, komunistična oblast jih je ponovno skušala getoizirati, zato so jih preselili v Kočevski Rog. Politične razmere tedanjega obdobja niso rožnate, vzporedno se odvijata Informbiro ter rušenje ruskih idolov. Po umiritvi političnih razmer, se gorenjski Sinti počasi in vztrajno vračajo na Gorenjsko, kjer so odločeni ostati. Zaradi nenehnega prastrahu pred preganjanji, so se razkropili po gorenjskih občinah, ali pa so jih nasilno razselili gorenjski oblastniki. Plod socializacije in inkulturacije v sodobno slovensko družbo je bil viden v nasilnem jemanju sintskih otrok in oddajanja na rejo slovenskim družinam; država je tako Sintom odvzela etnično identiteto; z modernimi prijemi inkulturacije ter pridobitvami mehke asimilacije, so morali zavreči svojo nomadsko esenco, velika izguba etnične substance pa se čuti še danes: od konca druge svetovne vojne do danes,

je sintski biološki prirastek v nenehnem deficitu, kar statistično pomeni, da se je v 60 letih od konca vojne do danes, rodilo samo približno 60 Sintov. Sintski prispevek v narodnoosvobodilnem boju je bil desetletja zamolčan in marginaliziran. Ker je bil sintski prastrah še vedno živ, so o svojem trpljenju molčali. Tudi samostojna Slovenija ni izpolnila sintskih pričakovanj; vprašanje etničnih skupnosti v Sloveniji se je reševalo po polževo; Sinti so hoteli samostojne in ločene obravnave svoje etnične pripadnosti ter se sklicavali na podobno reševanje etničnega vprašanja v sosednjih evropskih državah, kjer so Sinti priznani kot posebna etnična sociološka skupnost in manjšina.

Sintska skupnost v Sloveniji tudi 60 let po vojni še vedno šteje samo 130 članov. Leta 2007 sprejeti ZRomS 1 v ničemer ne zajema sintske skupnosti, niti je ne omenja. Ker se gorenjski Sinti niso želeli inkorporirati v romske organizacije ter s tem negirati svoj obstoj, lastno samobitnost in etnično identiteto, je ta majhna skupnost v mnogočem pred težkimi dilemami. Slovenski Sinti nimajo svojih predstavnikov na regionalni, niti na občinski ravni. S takšno ureditvijo so obsojeni na životarjenje, saj so finančna sredstva za obstoj sintskih društev omejena, delo v teh društvih pa onemogočeno.

Za gorenjske Sinte je 18. september 2008 prelomnica, saj so po 60 letih namerne zamolčanosti države do sintskega prispevka v narodnoosvobodilnem boju, s pomočjo poslanca Zmaga Jelinčiča - Plemenitega izdelali spominsko obeležje vsem Sintom, žrtvam nacističnega genocida v letih 1941 - 1945. Spominsko obeležje pred gestapovskimi zapori v Begunjah se tako postavi ob bok vsem spominskim obeležjem žrtvam nacizma v Evropi.

Pod okriljem Zveze društev etnične skupnosti slovenskih Sintov se proaktivno delovanje skupnosti nadaljuje v smeri priznanja njihove etnične identitete in posebne obravnave sintske skupnosti. Skupnost je prehodila težavno aktivistično pot, pred njo pa se postavljajo nove politične spremembe: v letu 2010 so na vladni ravni dosegli, da se bo ZromS1 spremenil v tolikšni meri, da bo lahko vključeval tudi sintsko skupnost, kot samostojno indijsko nomadsko skupnost v RS. Leto 2011 bo za slovenske Sinte prelomno leto in leto sprememb.

Priloga 12.1

„Spoštovane gospe in gospodje, tovarišice in tovariši! Gorenjski Sinti bi vam danes radi povedali „Povest o dobrih ljudeh!“ O tistih posameznikih, brez katerih naša povest ne bi bila popolna. To je povest o redkih posameznikih večinskega slovenskega naroda, iz katerih ust Sinti nismo slišali nobenega očitka! Ko smo trkali na vrata, se nam je odprlo in ko smo prosili, se nam je dalo! Pripravljalni odbor pri Zvezi Sintov, ki smo ga sestavljali Boris Horn, Rudolf Seger, Marko in Rinaldo Muzga, si je pred štirimi leti zadal štiri ciljne projekte, ki bi potekali vzporedno: 1. cilj - pravna ureditev in priznanje etnične skupnosti slovenskih Sintov, 2. cilj - pridobitev prostora za kulturno središče gorenjskih Sintov, 3. cilj - monografija in dokumentarni film o zgodovini slovenskih in evropskih Sintov ter zadnji cilj - postavitve spominskega obeležja Sintom, žrtvam nacističnega genocida med 2. svetovno vojno, ki so se zgodili tu v Begunjah in drugih evropskih taboriščih smrti. Prvi trije cilji še vedno čakajo na ugodno klimo in verodostojne sogovornike, zato potekajo po polževo. 4. Projekt v naši „Povesti o dobrih ljudeh“ opisuje tiste posameznike, ki so s svojimi dejanji prispevali, da ta zgodba vključuje vse žanre, ki jih dobra fabula mora imeti: pričakovanje, žalost, obup in dramatičen razplet s srečnim koncem! Kronološko sosledje te „Povesti“ najprej omenja dr. Janeza Stanovnika, ki je pokazal veliko pripravljenost podpreti prizadevanja Sintov, da na tem mestu postavijo spominsko obeležje. Prvotni načrti, ki jih je pripravil akad. kipar Stane Kolman iz Zgoše so bili za našo majhno skupnost prevelik finančni zalogaj, saj smo sledili motu sintske skupnosti - postaviti spomenik brez dolgov in rdečih števil! Pregovorne gorenjske trme in vztrajnosti smo se v 250 letih bivanja na Gorenjskem, navzeli tudi Sinti. Svojo proaktivnost smo usmerili v medije in obveščali slovensko javnost ter s tem širili znanstvena obzorja. „Povest o dobrih ljudeh“ nadaljujemo z direktorjem Psihiatrične bolnišnice Begunje, dr. Janezom Romihom, saj bi brez njegove privolitve, spomenik obležal v zaprašenih delavnicah. Naša povest vsebuje tudi vzpone in padce, zgodba je za nekaj časa obležala v pisateljevem predalu in končno doživela rojstvo inspiracije z novimi igralci, letos poleti. Od vas, g. Zmago Jelinčič - Plemeniti smo prejeli veliko več kot le drobtinice.

Presenetili ste nas z bliskovito akcijo in sporočilom, da je spomenik že pripravljen. S tem dejanjem ste pokazali plemenito gesto etnični skupnosti gorenjskih Sintov in obenem dokazali, da ste vredni naziva - plemeniti. Med gorenjskimi Sinti boste vedno ostali - dobrodošla oseba!...Vsaka zgodba mora imeti tudi srečen konec. Naša „povest o dobrih ljudeh“ zagotovo ne bi imela dramatičnega razpleta, če se ob koncu ne bi vpletli novi igralci. Ko smo vas Sinti obiskali, gospod Jože Jerič, s prošnjo, da bi našli podstavek za spomenik, ste nas velikodušno peljali pred tale monolitni marmor in nam ga poklonili! Ta marmor je simbol Gorenjske, Gorenjcev in gorenjskih Sintov. Simbolizira klenost in trdnost Gorenjske in njenih prebivalcev. Srečnemu koncu „Povesti o dobrih ljudeh“ so botrovali tudi v tovarni Elan Begunje, ki so pomagali z vtisom črk na obeležje ter nenazadnje koroškemu podjetju Nieros Metal, ki je izdelalo napis. Zveza Sintov Slovenije in Pripravljalni odbor se zahvaljuje vsem, ki ste sodelovali v „Povesti o dobrih ljudeh“.

Zmago Jelinčič - Plemeniti: Sinti so integralen del slovenskega naroda

113

STA, Begunje na Gorenjskem - Zmago Jelinčič je ob odkritju spomenika Sintom dejal, da so Sinti pravzaprav integralen del slovenskega naroda. To so dokazali med drugo svetovno vojno, ko so bili na strani protifašističnega boja. (Priloga 12.1)

Predsednik SNS je povedal, da so nacisti v času druge svetovne

vojne “ogromno število Sintov zaprli v Begunjske zapore in jih nato odvlekli v druga koncentracijska taborišča po Evropi, pa tudi v Jasenovac”. Dodal je, da se je veliko Sintov borilo na strani NOB kot partizanov, “ter v tem boju dalo svoja življenja”.

Sinti so nacija, ki jo je treba spoštovati:

Jelinčič meni, da so Sinti nacija, ki jo je treba spoštovati. V govoru poudaril, da bodo Sintom pomagali pri zagotavljanju njihovih želja, “da se ta etnija zabeleži in tudi obdela njihov zgodovinski razvoj v knjigi in dokumentarnem filmu”.

Spomenik je narisal Jelinčič:

“Pričakujemo, da se bo okolica spomenika uredila do te mere, da bodo urejene poti in podobne stvari,” je dejal Jelinčič. Pojasnil je, da je spomenik Sintom sam narisal in ga dal narediti v železarni Acroni iz nerjaveče jeklene pločevine.

Priloga 12.1. “Sinti so integralen del slovenskega naroda” V: STA (2008). Dostopno preko: www.sta.si (18.09.2008)

Sinti so v Sloveniji zelo slabo poznani in se jih napačno enači z Romi:

Sinti so etnična skupnost, ki je v Sloveniji slabo poznana in se jih pogosto napačno enači z Rom. To so nekdanji indijski nomadi, ki so se selili na zahod in po dostopnih podatkih že v 14. stoletju živeli tudi na slovenskem etničnem ozemlju. Se pa kulturno, sociološko in etnološko razlikujejo od Romov ter predstavljajo neodvisno socialno skupino.

K nam so Sinti prišli predvsem iz Avstrije:

Najstarejša naselitev Sintov v Sloveniji je bila v Kropi, kjer so Sinti v 19. stoletju delali kot kovači, čeprav je bil njihov temeljni poklic glasba. V Slovenijo so predvsem iz Avstrije prišli kot godbeniki, pri čemer so bili zelo priznani kot violinisti, najbolj pa navdušujejo njihove lirične in socialne pesmi. Sicer pa so se Sinti dobro vključili v socialne norme večinskega prebivalstva.

Dolgo časa so molčali o tem kdo so

Dolgo časa se o Sintih ni veliko vedelo in govorilo. Pred nekaj leti pa so se Sinti, ki jih v Sloveniji živi približno 130, povezali. Kot je pojasnil mag. Rinaldo Muzga, so želeli doseči ločitev med Romi in Sinti,

vendar so bili začetki težki, saj so se starejši zaradi grozot druge svetovne vojne še vedno bali, da bi bili spet getoizirani in poslani v taborišča, zato so menili, da je bolje ostati tiho in biti pomešan med večinsko prebivalstvo.

Predsednik Združenja Sintov Gorenjske Rudolf Seger, STA

18. september bo veljal za praznik Sintov

Ob prizadevanjih Zveze Sintov Slovenije so žrtve nacističnega genocida iz vrst Sintov odslej pripoznane s prvim spominskim obeležjem, ki so ga odkrili v Begunjah na Gorenjskem. Odkritje spominskega obeležja bo korak naprej v priznavanju te skupnosti, zato je za Sinte pravi praznik in odslej bo 18. september veljal za praznik Sintov.

To je prvi spomenik za padle Sinte v Sloveniji

Več let so si Sinti prizadevali, da bi se z obeležjem spomnili na življenja, ki so jih dali njihovi rojaki v vojni. Na pomoč pa jim je, kot pravi predsednik Združenja Sintov Gorenjske Rudolf Seger, nepričakovano priskočil Jelinčič, ki je postal skupaj z občino in nekaterimi drugimi donatorji pokrovitelj postavitve obeležja pri Muzeju talcev v Begunjah na Gorenjskem. To je prvi spomenik za padle Sinte v Sloveniji, medtem ko takšna obeležja že stojijo v različnih koncentracijskih taboriščih po Evropi.

STA, 18.09.2008

Priloga 12.1: Spomenik Sintom, žrtvam nacističnega genocida v letih 1941-1945 /18. september, 2008

Priloga 12.1: V Begunjah spomenik Sintom: Slavnostni govornik Zmago Jelinčič - Plemeniti

Priloga 12.1: Spominsko obeležje sta odkrila g. Zmago Jelinčič - Plemeniti in predsednik ZZB NOB - dr. Janez Stanovnik

Priloga 12.1: Tudi slovenski Sinti so bili žrtve nacističnega genocida ter izgnani v koncentracijska taborišča Mauthausen, Dachau in Auschwitz.

“Ko smo se slovenski Sinti pred štirimi leti organizirali v Združenje gorenjskih Sintov ter Zvezo Sintov Slovenije, smo si zastavili štiri cilje: urediti svoj pravni status, ustanoviti kulturno središče, pripraviti zbornik in dokumentarni film o Sintih ter postaviti spominsko obeležje Sintom, žrtvam nacističnega genocida,” je ob odkritju spomenika pojasnil mag. Rinaldo Muzga, glavni tajnik Združenja gorenjskih Sintov.

“Obdobje 2. svetovne vojne je bilo za gorenjske Sinte izredno tragično,” pojasnjuje Rinaldo M. DiRicchardi. “Približno 500 gorenjskih Sintov jih je doživelo genocid in eksodus, 300 potujočih Sintov so nacisti pobili bodisi v Begunjah, ljubljanskih zaporih, taborišču Jasenovac, Dachau, Mauthausnu in Auschwitzu, druge v italijansko taborišče Campo Basso, kar pa jih je še ostalo, pa so jih deportirali v Srbijo. Po koncu 2. svetovne vojne se je na Gorenjsko vrnilo le nekaj preživelih Sintov, leta 1965 je etnologinja in raziskovalka indijskih nomadskih skupin v Sloveniji, dr. Pavla Štrukelj, naštel le 130 Sintov. Približno toliko jih je tudi danes, 64 let po vojni.”

Spomenik, ki s krogom predstavlja svet, po katerem so se raztresli Sinti, konj v njem pa sredstvo, s katerim so potovali po širnem svetu, je delo jeseniških jeklarjev iz Železarne ACRONI, idejna zasnova gorenjskih Sintov ter Renate Pamič z Zavoda za spomeniško varstvo Kranj in nenazadnje po heraldičnih zakonitostih poslanca g. Zmaga Jelinčiča – Plemenitega. Dvotonski marmorni podstavek zanj pa je sintski skupnosti podaril kranjski kamnosek Jože Jerič.

Zveza Sintov Slovenije je isti dan dopoldne v Radovljici organizirala okroglo mizo, na kateri sta gorenjske Sinte predstavila etnologinja dr. Pavla Štrukelj, teolog in sintski raziskovalec mag. Rinaldo DiRicchardi – Muzga, dr. Janez Stanovnik pa je spregovoril o Sintih, ki so bili izgnani v koncentracijska taborišča, o strahotah vojne ter o takratnih jugoslovanskih brigadah, v katerih so se proti nemškemu okupatorju bojevali tudi Sinti- partizani.

(V Gorenjskem Glasu, oktobra 2008)

Jelinčičeva prošnja Železarni Acroni; pismo Jelinčič posredoval avtorju

Ljubljana, 7. avgusta 2008

Acroni d.o.o.
Glavni direktor Slavko Kanalec
Cesta Borisa Kidriča 44
4270 Jesenice

Spoštovani gospod direktor

V imenu gorenskih Sintov vas prosimo za donacijo v obliki približno deset do dvajset milimetrov debele okrogle plošče premera 120 do 140 cm iz nerjaveče pločevine, z izrezano silhueto konja, po predlogi, ki jo pošiljamo v prilogi. Krogealni pas naj bi bil širok 120 do 140 mm na silhueti konja pa bi bil napis iz privarjenih črk: GORENSKIM SINTOM - ŽRTVAM NACISTIČNIH ZLOČINOV IN UDELEŽENCEM NARODNOOSVobodilNEGA BOJA 1941-1945. Spomenik bi se tako pridružil spomenikom v taboriščih Buchenwald, Mauthausen, Dora, Ravensbrück in drugim.

Omenjena plošča bo pravzaprav spomenik gorenskim Sintom, ki jih je nacistični okupator v času II. svetovne vojne zaprl v zapor v Begunjah ter tistim gorenskim Sintom, ki so se borili na strani partizanov v II. svetovni vojni in od katerih so nekateri v borbi proti okupatorju tudi izgubili svoja življenja. Organizacija gorenskih Sintov za izdelavo spomenika, ki že ima predvideno mesto v Begunjah nima finančnih sredstev, zdaj pa se jim potrebno, da obeležijo spomin na svoje dede in očete, zato so za pomoč prosili nas.

Prosimo vas, če bi lahko bila plošča pripravljena v kakšnem mesecu dni.

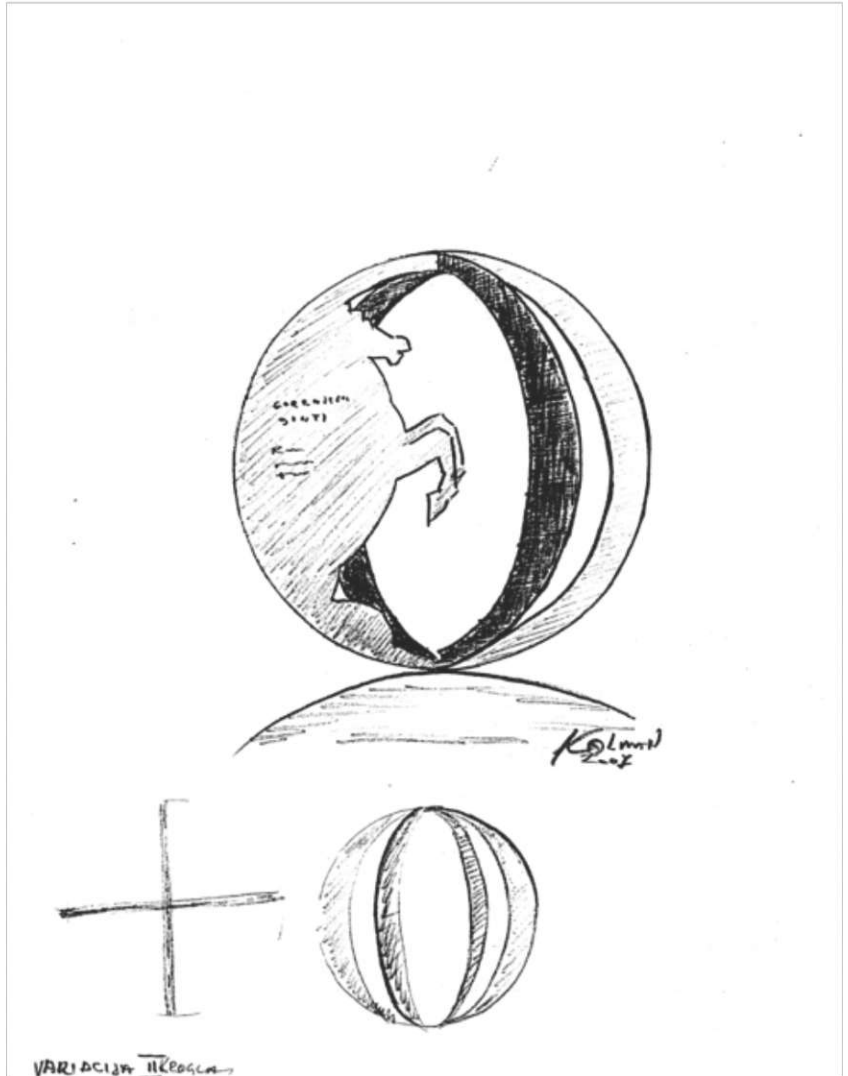
Za pripravljenost in uvidevnost se vam najlepše zahvaljujem in vas prav lepo pozdravjam.

Zmago Jelinčič Plemeniti,
Predsednik

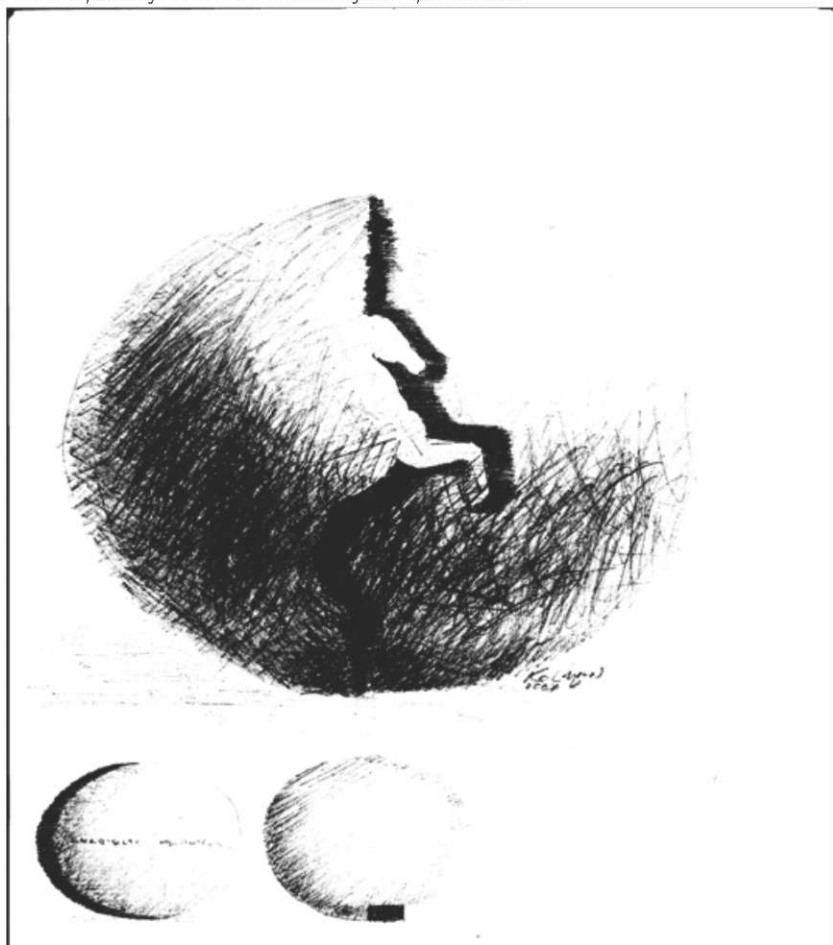
OK Zaboljan Klemenec

www.sns.si
E-pošta: info@sns.si

Akad. kipar Lojze Kolman iz Zgoše z različnimi variacijami spomenika Sintom

Akad. kipar Lojze Kolman z variacijami spomenika

Priloga 11.1.2:

Fotokopije računalniških izpisov iz begunjskih gestapovskih zaporniških knjig, omenjeni Sinti Seger, Reichard, Rhoi, Müller, Taubmann, Held

**GORENJSKI
MUZEJ**

**Tomšičeva 44
4000 KRANJ**

Spoštovani!

V prilogi Vam pošiljam fotokopijo računalniškega izpisa iz begunjskih zaporniških knjig. Vsi s priimkom SEGER so vpisani v zaporniški knjigi HAFTBUCH 14702 / I. Spisek je narejen po abecednem vrstnem redu.

Gestapovske knjige zapornikov, ki so bili odpeljani v zbirno taborišče Šentvid, nato pa v koncentracijska taborišča. Posredovano iz gorenjskega muzeja v Kranju.

64	8076	1931	BELJAK	OTROK	ROM - CIGAN	OBER
	226		SEGER ALVIN	OTROK		OBER
	8079	1935	JUDENBURG	OTROK	ROM - CIGAN	OBER
4	STEV.		PRINEK	POKLIC		DIVI
6	IZAP. ST.		ROJEN	NARODNOST		
8	227		SEGER ALFRED	OTROK		OBER
	8080	1941	BELJAK	ROM - CIGAN		OBER
10	215		SEGER ALOJZIJA	BREZ POKLICA		OBER
	8081	1910		ROM - CIGAN		OBER
12	219		SEGER ELVIRA GIZELA	OTROK		SEER
	8082	1929	BELJAK	ROM - CIGAN		OBER
16	232		SEGER ENGELBERT	OTROK		OBER
	8083	1933	OBERVELLACH	ROM - CIGAN		OBER
20	210		SEGER FELIKS	BREZ POKLICA		OBER
	8084	1905	KVISA	ROM - CIGAN		OBER
	207		SEGER FERDINAND	BREZ POKLICA		OBER
	8085	1883	TOESCHING	ROM - CIGAN		OBER
24	222		SEGER FLORIJAN	OTROK		OBER
	8086	1926		NI PODATKOV		OBER
28	214		SEGER IVAN	OTROK		OBER
	8087	1933	SMARTNO	ROM - CIGAN		OBER
32	236		SEGER IZABELA	BREZ POKLICA		OBER
	8088	1911	MARIAHOF	NI PODATKOV		OBER
36	230		SEGER JOZEF	OTROK		OBER
	8089	1934	BELJAK	ROM - CIGAN		OBER
	235		SEGER JOZEFA	BREZ POKLICA		OBER
	8090	1912	TUMINJ	ROM - CIGAN		OBER
40	211		SEGER KONRAD	BREZ POKLICA		OBER
	8091	1913	POLSTRANA	ROM - CIGAN		OBER
44	231		SEGER KRISTINA	OTROK		IG. B
	8092	1937	BELJAK	ROM - CIGAN		OBER
48	233		SEGER LUKA	OTROK		OBER
	8093	1935	WOLFSBERG	ROM - CIGAN		OBER
52	209		SEGER MAKS	BREZ POKLICA		OBER
	8094	1921	OBERBERGKIRCHEN	ROM - CIGAN		OBER
56	225		SEGER MARGARETA	OTROK		OBER
	8095	1928	OBERVELLACH	ROM - CIGAN		OBER
60	223		SEGER MARIJA	BREZ POKLICA		OBER
	8096	1916	DURNAVA	ROM - CIGAN		OBER
64	224		SEGER MARIJA	BREZ POKLICA		OBER
	8097	1887	RADOVLJICA	ROM - CIGAN		OBER
	229		SEGER MARTIN	OTROK		OBER
	8098	1939	OBERFELLACH	ROM - CIGAN		OBER
68	237		SEGER MARTIN	OTROK		OBER

Gestapovske knjige zapornikov, ki so bili odpeljani v zbirno taborišče Šentvid, nato pa v koncentracijska taborišča. Vsi Sinti iz družin Reichard, Rhoi, Müller in Segher

Imena zapornikov iz zbirni taborišča Šentvid 120 Sintov +

15

346. RAJHARD Jole	1.3.1879	Jesenice	Beg.	8.7.41-10.7.41	Milentijske	uzrl
347. RAJHARD Jole	22.10.1926		Beg.	8.7.41-10.7.41	Milentijske	
348. RAJHARD Jožefa	24. 4.1903	Jesenice	Beg.	8.7.41-10.7.41	Milentijske	
349. RAJHARD Justina	27. 7.1887		Beg.	8.7.41-10.7.41	Milentijske	
350. RAJHARD Kalist	13.10.1895	Jesenice	Beg.	8.7.41-10.7.41	Milentijske	
351. RAJHARD Ladislav	1. 5.1936	Jesenice	Beg.	8.7.41-10.7.41	Milentijske	
352. RAJHARD Leonard	19.11.1906	Jesenice	Beg.	8.7.41-10.7.41	Milentijske	
352. RAJHARD Lovvik	1920	Jesenice	Beg.	8.7.41-10.7.41	Milentijske	
354. RAJHARD Majda	1. 3.1938	Jesenice	Beg.	8.7.41-10.7.41	Milentijske	
355. RAJHARD Marija	20. 6.1908	Jesenice	Beg.	8.7.41-10.7.41	Milentijske	
356. RAJHARD Marija	3. 4.1939	Jesenice	Beg.	8.7.41-10.7.41	Milentijske	
357. RAJHARD Marjan	6. 9.1932	Jesenice	Beg.	8.7.41-10.7.41	Milentijske	
358. RAJHARD Marjan	20. 6.1938	Log	Beg.	8.7.41-10.7.41	Milentijske	Log
359. RAJHARD Olga	1.11.1938	Jesenice	Beg.	8.7.41-10.7.41	Milentijske	
360. RAJHARD Rajmund	8. 4.1937	Jesenice	Beg.	8.7.41-10.7.41	Milentijske	
361. RAJHARD Rudolf	12. 6.1884		Beg.	8.7.41-10.7.41	Milentijske	
362. RAJHARD Rudolf	13. 7.1921	Jesenice	Beg.	8.7.41-10.7.41	Milentijske	
363. RAJHARD Sabina	24.12.1897	Jesenice	Beg.	8.7.41-10.7.41	Milentijske	
364. RAJHARD Silva	23. 4.1933	Jesenice	Beg.	8.7.41-10.7.41	Milentijske	
365. RAJHARD Sofija	16. 1.1922	Jesenice	Beg.	8.7.41-10.7.41	Milentijske	
366. RAJHARD Urška	3. 5.1876	Jesenice	Beg.	8.7.41-10.7.41	Milentijske	uzrla
367. RAJHARD Viktor	13. 8.1893	Log	Beg.	8.7.41-10.7.41	Milentijske	Log
368. RAJHARD Vilij	1914	Jesenice	Beg.	8.7.41-10.7.41	Milentijske	Log
369. RAJHARD Vilij	16. 8.1926	Log	Beg.	8.7.41-10.7.41	Milentijske	Log
370. RAJHARD Vilij	27. 8.1935	Jesenice	Beg.	8.7.41-10.7.41	Milentijske	

125

Gestapovske knjige zapornikov, ki so bili odpeljani v zbirno taborišče Šentvid, nato pa v koncentracijska taborišča.

371. RAJHARD Vilibard	13. 8.1893	Log	Beg.	8. 7.41-10. 7.41	Milentijske	
372. RAJHARD Vincenc	12. 3.1917	Jesenice	Beg.	8. 7.41-10. 7.41	Milentijske	uzrl 1964
373. RAMUŠ Janez	7. 4.1912	Jesenice	Beg.	20. 5.41-15. 7.41	ispuščen	uzrl 1957
374. RAMUŠ Peter	25. 1.1902	Hrušica	Beg.	20. 8.42-31. 8.42	Gunsenbau.	uzrl 1964
375. RAMUŠ Peter	19. 4.1938	Hrušica	GJ	17. 7.42-31. 8.42	Gunsenbau.	Hrušica
376. RAMUŠ Reka	9.10.1912	Hrušica	GJ	17. 7.42-31. 8.42	Gunsenbau.	Hrušica
377. RAMUŠ Sonja	23. 8.1939	Hrušica	GJ	17. 7.42-31. 8.42	Gunsenbau.	Hrušica
378. RAVENKAR Avgust	1900	Jesenice	GJ	1. 7.41- 8. 7.41	Valjevo	v IZA
379. RAVENKAR Ivana	28. 9.1929	Jesenice	GJ	1. 7.41- 8. 7.41	Valjevo	Jesenice
380. RAVENKAR Ivanica	1905	Jesenice	GJ	1. 7.41- 8. 7.41	Valjevo	Ljubljana
381. RAVENKAR Jelena p.Stana	1926	Jesenice	GJ	1. 7.41- 8. 7.41	Valjevo	Jesenice
382. RAVNIK Antonija	18.12.1918	Hrušica	GJ	17. 7.42-21. 8.42	Gunsenbau.	Jesenice
383. RAVNIK Franc	5.10.1912	Hrušica	Beg.	20. 8.42-21. 8.42	Gunsenbau.	Radovljica
384. RAVNIK Mirna Vida	5.6. 1940	Hrušica	GJ	17. 7.42-21. 8.42	Gunsenbau.	pedel v NOV4.
385. RAZINGER Franc	9. 3.1897	Gorje	Beg.	20. 5.41- 8. 7.41	Gunsenbau.	Lesce
386. RAZINGER Kristina	11.12.1899	Hrušica	GJ	17. 7.42-31. 8.42	Valjevo	Breg
387. RAZINGER Lado	1903	Jesenice	Beg.	20. 5.41- 1.11.41	Starenberg	Hrušica
388. RAZINGER Ljubomir	9.12.1923	Hrušica	Beg.	19. 8.42-31. 8.42	ispuščen	uzrl 1961
389. RAZINGER Matevi	20. 9.1896	Hrušica	Beg.	19. 8.42-31. 8.42	Rottenschoe	Hrušica
390. RAZINGER Milica	17. 2.1925	Hrušica	Beg.	19. 8.42-31. 8.42	Rottenschoe	Hrušica
391. RAZINGER Mirko	1.11.1928	Hrušica	GJ	17. 7.42-21. 8.42	Rottenschoe	Jesenice
392. REPE Ana p.Nekal	1880	Jesenice	GJ	27. 7.42-17. 8.42	Starenberg	Hrušica
393. ROMIČ Janez	18.10.1890	Hrušica	GJ	1. 7.41- 8.7.41	Valjevo	uzrla 1952
394. ROMIČ Jožefa	1903		Beg.	20. 8.42-31. 8.42	Gunsenbau.	uzrl 1950

Priloga 11.1.2

Gestapovske knjige zapornikov, ki so bili odpeljani v zbirno taborišče Šentvid, nato pa v koncentracijska taborišča.

priimek in ime	roj.	biv.ob ar.	begunje	33 biv.sed.
912.HABIČ Franc	1871.	Dovje	18.12.41 - 16. 1.42	A umrl
913.HABIČ Lojze	1900.	ar.B	3. 5.41 - 20. 5.41	IS umrl
914.HABIČ Maks	1913.	Dovje	31.12.41 - 12. 2.42	T
915.HABIČ Matevž	1927.	voj.	23. 5.44 - 4. 8.44	K ar.B
916.HABIČ Matija	1903.	Bl.Dob.	27. 6.41 - 8. 7.41	StV
917.HABIČ Mirko	1922.	Bled	23.12.41 - 14. 3.42	I u.v tab.:
918.HABIČ Stanislav	1928.		3. 5.44 - 13. 5.44	A
919.RAČENKO koma	1899.	Jes.	25. 6.41 - 3. 7.41	pogr.
920.RAČKI Anton	1887.	J-KIG	14. 244 - 13. 3.44	K Jes.
921.RAINER Jakob	1892.	Javk.	4.12.44 - ni pod.	Javk. u.m.
922.RAINHARD Franc	1915.	kor.B	25. 7.42 - 26 9. 42	K
923.RAINHARD Jaka	1904.	kor.B	21. 5.41 - 14. 6.41 28. 8.41 - 10. 3.42	K K kor. B
924.RAINHARD Vinko	1910.	kor.B	25. 7.42 - 30.10.42	pr. kor.B
925.RAJHARD Ana	1901.	Log	21. 5.41 - 9. 7.41	IS Log
926.RAJHARD Jože	1933.	Log	21. 5.41 - 9. 7.41	IS Log
927.RAJHARD Milan	1938.	Log	21. 5.41 - 9. 7.41	IS Log
928.RAJHARD Viktor	1922.	LOG	21. 5.41 - 9. 7.41	IS Log
929.RAJHARD Vilibald	1893.	Log	21. 5.41 - 9. 7.41	IS umrl
930.RAJHARD Vilibald	1926.	Log	21. 5.41 - 9. 7.41	IS Log
931.RAJHMAN Rudolf	1906.	Flavž	12. 8.44 - 20. 9.44	sed. Jes.
932.RAMUŠ Janez	1912.	Jes.	9. 5.41 - 20. 5.41	StV umrl
933.RAMUŠ Peter	1902.	Hruš.	17. 7.42 - 20. 8.42	IS umrl
934.RAST Andrej	1915.	Fodk.	17. 1.42 - 28. 2.42	I u.v tab.:
935.RAVNIK Filip	1922.	Jes.	12. 6.44 - 27. 6.44	A Jes.
936.RAVNIK Franc	1882.	Javk.	22. 5.41 - 18. 6.41 25. 6.41 - 7. 8.41	A I u.v tab.:
937.RAVNIK Franc	1912.	Hruš.	17. 7.42 - 20. 8.42	IS
938.RAVNIK Franc	1917.	Jes.	12. 6.44 - 3. 8.44	A Jes. Hely 1
939.RAVNIK Viljem	1906.	Lipoe	18. 5.43 - 17. 7.43	Lipoe
940.RAVNIK Stanko	1908.	Javk.	20. 4.44 - 19. 8.44	A Jes. Hely 1
941.RAZINGER Ana	1920.	Bl.Dob.	27.10.41 - 29.10.41	A Jes. NOB Huzega Janica

Priloga 11.1.3

“Mi Sinti smo v plinskih pečeh v Auschwitzu”. Preživelí sintski taboriščnik Karl Stojka. Arhiv: Dokumentations- und Kulturzentrum Deutscher Sinti und Roma, Heidelberg

Sintski otroci so bili “poskusni zajčki” Mengelejevih medicinskih poskusov

Priloga 11.1.2:

Bunker pred gestapovskimi zapori v Begunjah; Arhiv: Muzeji Radovljica

Bunker ob vhodu v kaznilnico

Bunker pred gestapovskimi zapori v Begunjah; Arhiv: Muzeji Radovljica

Bunkerji-samice: mučilnice in zapori najhujših nasprotnikov tretjega rajha (Sedaj muzej talcev)

Begunjski gestapovski zapori; Arhiv: Muzeji Radovljica

129

Bunker pred gestapovskimi zapori v Begunjah; Arhiv: Muzeji Radovljica

Skupina svojcev pred vhodom v kaznilnico poizveduje o usodi zapornikov

Medvojni gestapovski zapori v Begunjah. FOTO: Sebastian Žetko

Priloga 11.1.1

Ustaši in NDH. Arhiv: Dokumentations- und Kulturzentrum Deutscher Sinti und Roma, Heilderberg

Ustaško koncentracijsko taborišče Jasenovac. Arhiv: Dokumentations- und Kulturzentrum Deutscher Sinti und Roma, Heilderberg

Ukaz ustaških oblasti o zasegu 400 Ciganov. Cigane morajo zaseči in jih privesti v Jasenovac, da le-ti ne bi stopili v partizane. Arhiv: Deutscher Dokumentationszentrum Sinti und Roma, Heilderberg.

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
MINISTARSTVO HRVATSKOG DOMOBRA NSTVA
 GLAVNI STOEŽER - ODSJEK ZA ŠIFRE

Otkr. broj 070

BRZOJAVKA

Predata: 12.12.1941 god. u Zagrebu od D.K.P. pod br. 73
 Primitjena u Odsjeku za šifre: 12.12.1941 god. u Zagrebu od D.K.P. Zagreb pod br. 42

SADRŽAJ DEŠIFRATA
 MINISTARSTVO HRVATSKOG DOMOBRA NSTVA
 GLAVNI STOEŽER

12.12

Redarstvo ZEMUN ima odpremiti oko 400 cigana u JASENOVAC, jer prijeti opasnost da se priključe pobunjenicima.

Za prikupljanje cigana potrebno 200 domobrana, koje je moguće odrediti jedino od obučavateljskog osoblja 1. novačke pukovalje ili mornaričkog sklopa.

U skladu § 66 i točke 477 stavka treća slušbovnika--
 --na odluku!

Broj 5370/Zajed II DOMOBRA NSKI SBOR

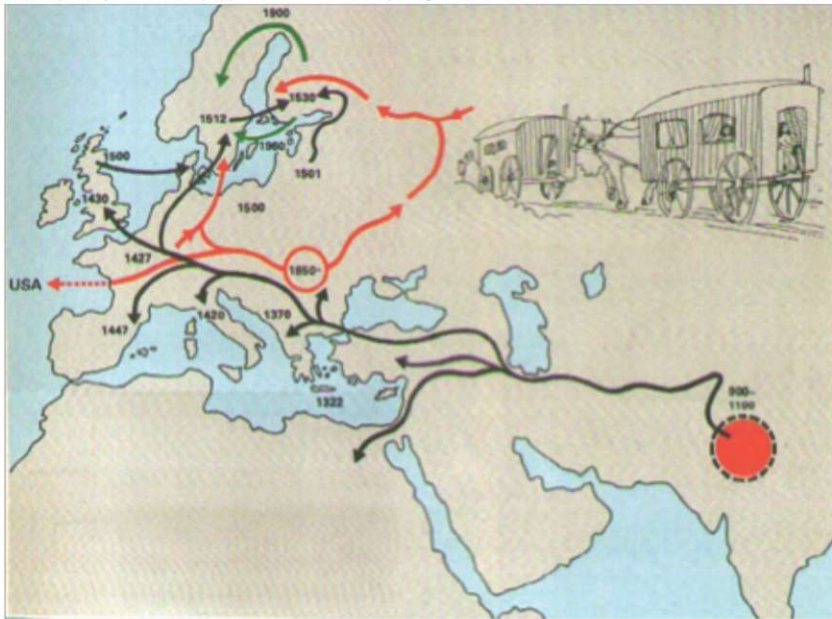
Voljarski, 21. 12. 41
1274/541-12

Opaska delifera:		Delifrat prima:		
Delifrat i original unisto:		Za koga	Opasnost:	
12.12.1941 god. u Zagrebu			OPASNA	
<i>stad, ...</i>		Koliko pripadnika	5	
		Vreme	12/1	
		Podpis	<i>[Signature]</i>	

Ustaški frančiškanski duhovnik fra. Miroslav Filipovič je kot poveljnik koncentracijskega taborišča Jasenovac, lastnoročno ubijal Cigane. Dokumentations- und Kulturzentrum Deutscher Sinti und Roma, Heilderberg.

Pot indijskih nomadov (Pracigani, Cigani) v Evropo;
dostopno preko: <http://www.vurdon.it/english.htm>

Priloga 6.1

Konrad Justinger – Cigani v Bernu in Zürichu

286

morder, nu tund es die so sich schribent fürsten. Daz ist der cristanheit ein böser trost; die morder und ander böss lüte strafen solten, die sint selber morder. Es wurden ouch etlich herren gefangen, die bi dem hertzen von burgunne warent, nemlich graf hans von friburg, herre ze nüwenburg, burger ze berne, der mit grossem gute kum erlöset wart, der herre von sant georyen und ander.

II
II
5 a
b
g
w
N

463. Von den getouften heiden.

1419. In dem vorgeantem jare kamen gen basel, gen zürich, gen berne, gen solottorn wol zweyhundert getoufter heiden; warent von egyptenlant, ungeschaffen, swartz, ellend lüte mit wiben und kinden, und lagen vor den stetten uf dem velde, untz daz si fürbaz kamen, won si bi den lüten unlidenlich warent von stelens wegen, won si stalen waz inen werden mocht. Sy hatten under inen hertzen und grafen, die warent etzwaz erzüget mit guten silbern gürtel und warent ze ross. Die andern warent arm ungeraten lüte und wandloten von einem lande in daz ander und hatten dez römschen küniges gleitzbriefe bi inen.

10 e:
li
w
ei
ei
15 u
D
V

464. Daz geister bredier ordens gen bern kamen.

1419. In dem vorgeantem jare do man zalt MCCCCXIX jar, usgendem ougsten, kamen gen bern etlich münch predier ordens und viengen an in irem closter den orden und regel ze halten und kein fleisch essen und beslussen die port, und getorst kein frowe gan in den kore noch in daz kloster. Und beschach daz von der von berne bette wegen, won die stat vormals vil kamers mit den münchen da hatte; si verzarten dem kloster sin gute, und wie dick man inen beholfen waz, daz verfieng alles nüt noch lang. Also kamen predier dar von nüenberg geister und anderswa har.

20 II

3. T.: es wurden ouch die gevangen. 8. Der Abschnitt 463 fehlt in T. 22. T.: in dem closter ze den predigern. 24. T.: noch in dem crützung. 25. T.: so si an die oberen in orden getan hatten. 28. T.: von nür., die da meinend den orden ze halten u. gott ernstlich ze dienen.

Sinti pridejo v Švico (imenovali so jih "črni Haethen") Arhiv: Bernski kantonalni arhiv, poslano avtorju po elektronski pošti, glej v kazalo prilog)

Priloga 2.1 Preganjanja Ciganov v Evropi

Johov »UNIVERSALLEXICON«. Med drugim najdemo tudi zapis o Ciganu. Bundes RD Archiv.

Zigeuner, Zigeuner, Zigeiner, Zigainer, Zügeuner, Lat. *Cingari*, oder *Zingari*, ein umschweifendes und zusammen gelauffenes Gesindel, das sich fast in die ganze Christenheit geschlichen und unterschiedlich genennet wird. Denn sie heißen außser denen schon angeführten Nahmen, auch *Attingoni*, *Cigoni*, *Cingoni*, *Cyani*, *Cigari*, *Cyngari*, *Zigeumi*, *Zigineri*, welche alle einerley Nahmen sind. Selbst das Wort *Attingoni*, womit sie von den Griechen benennet werden, scheint mit den andern einerley zu seyn, wena die Sylbe *at* weggeworffen, und das *c* in *C* oder *Z* verwandelt wird. Sie heißen auch *Tarten* oder *Tartarn* und *Seyden*, ingleichen *Satracenen*, *Saraceni*, und *Agoreni*, oder auch verdorben *Zogoreni*; vornehmlich aber *Egyptier*, da denn vermuthlich aus dem Nahmen *Egyptiani*, die Benennung *Cyani*, oder *Cingoni*, u. s. f. entsprossen ist: Indem unsere Vorfahren, die Deutschen, die Nahmen zu verkürzen pflegten, so haben sie von *Agyptioni*, die beyden ersten Sylben weggeworffen, und allein *Ciani* übrig gelassen. Siehe Jacob Thomasi Dissertation de Cingaris, (Leipzig 1652) §. 4 u. f. In Frankreich heißen sie *Bohemiers*, *Böhmen*. So werden sie auch von einigen Gelehrten *Tubianer* genennet. Den Nahmen *Zigeuner* leiten einige aus dem Deutschen her, und soll er so viel heißen, als *Zieh-einher*, weil dieses Volk keinen gewissen Sitz hatte, sondern von einem Ort zum andern zog, (Seilers Sendschreib. Epist. 71) welches dadurch noch mehr würde bestätiat werden, wenn es an dem, daß die Alten den Nahmen *Zihegan* den Land-Läuffern gegeben, ehe noch die *Zigeuner* bekannt worden sind. Seilers Sendschreiben 276 Brief.

Was den Ursprung der *Zigeuner* betrifft, darüber hat man sich zur Zeit noch nicht vergleichen können. Eine gewisse und ausgemachte Sache aber ist es, daß sie im 15ten Jahrhunderte, unter der Regierung Kayser Sigismunde, zuerst in Deutschland gesehen worden. Seiler schreibt, sie wäre: im Jahr 1413 zuerst in Hessen ankommen. Weil aber fast alle

Preganjanja Ciganov v Evropi - Licitacija in prodaja romunskih Ciganov, v samostanu sv. Elija, ki se je odvijala še v 19. stoletju.

Dostopno preko: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Sclavi_Tiganesti.jpg

A VINDE
De Trim Sălat de Robi sau
**SCLAVI
ȚIGANEȘTI**
Print o licitație la Amiașă a
Mănăstire d. n. **ELIAS**
la 8 mai M. D. CCC. L. II.

cine se compuna, din 18 Omeni,
10 Bazați, 7 femei & 3 șete
~ : in conditie fina : ~

Grigo

Preganjanja Ciganov v Evropi – Srednjeveške kazni za Cigane, ki se nahajajo v nemških deželah. Arhiv: Landesmuseum Graz

Preganjanja Ciganov v Evropi – leta 1726 sojenje nemškim Sintom/Ciganom, imenovani kot »Zigeunerbande«. Arhiv: Landesmuseum Graz.

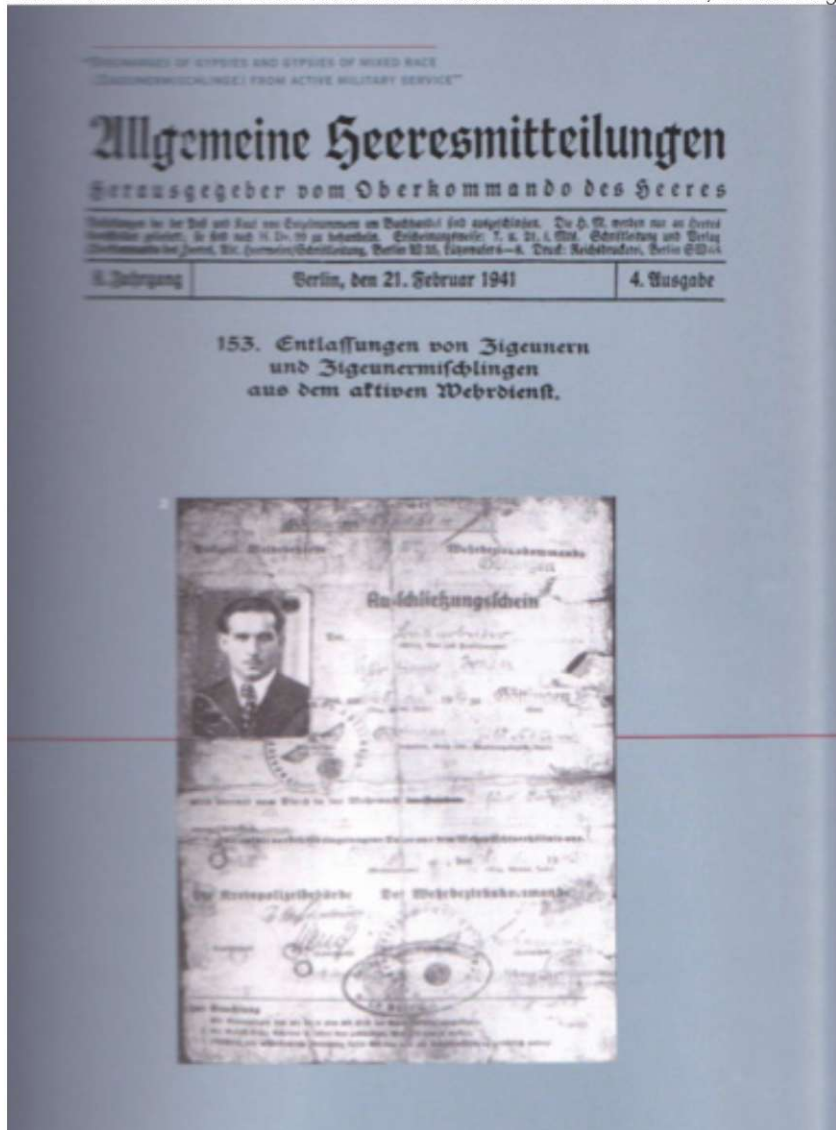

Preganjanja Ciganov v Evropi – »Cigan, grobar čiste nemške rase«. Po »Anschlußu« Avstrije k nemškemu Reichu, pričetek rasnega čiščenja tudi v Avstriji. Arhiv: Dokumentations- und Kulturzentrum deutscher Sinti und Roma, Heilderberg.

Preganja Ciganov/Sintov v Evropi – nacisti pozivajo k delovni obveznosti tudi Sinte.

Arhiv: Dokumentations- und Kulturzentrum deutscher Sinti und Roma, Heilderberg.

Preganjanja Ciganov/Sintov v Evropi – Sintska glasbena skupina Schneeberger iz začetka 1930. Kasneje so nekateri umrli v koncentracijskem taborišču Birkenau.
Arhiv: Dokumentations-und Kulturzentrum deutscher Sinti und Roma, Heilderberg.

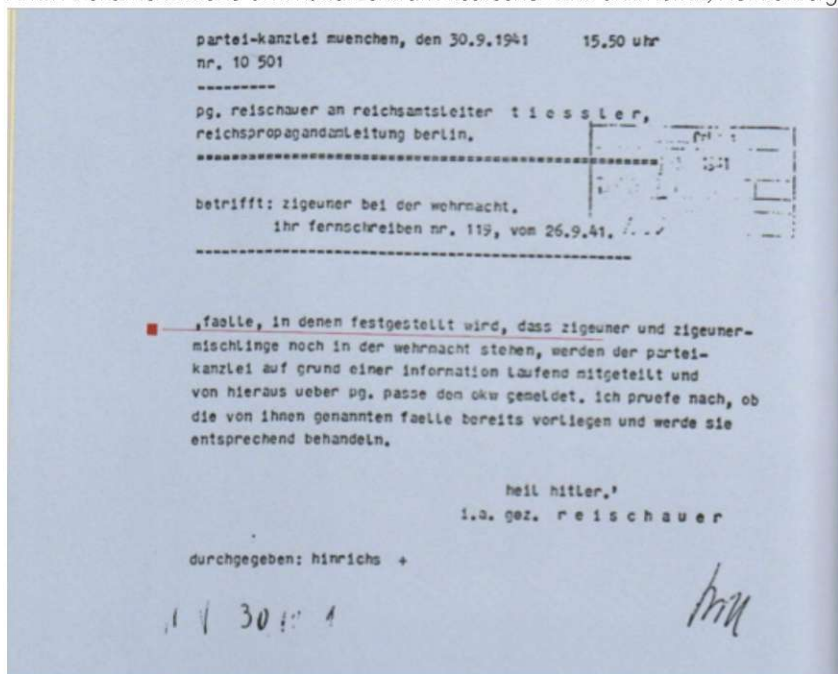
144

Sintska glasbena skupina Eckstein in Köhler leta 1860. Njihovi potomci so bili žrtve v koncentracijskih taboriščih.
Arhiv: Dokumentations-und Kulturzentrum deutscher Sinti und Roma, Heilderberg.

Preganjanja Ciganov/Sintov v Evropi – Vsi Cigani, ki so služili v Wehrmachtu, morajo biti izključeni. Kasneje so jih Nemci pobili.

Arhiv: Dokumentations- und Kulturzentrum deutscher Sinti und Roma, Heilderberg.

Priloga 11.1

Nacizem in evropski Cigani – geto za Cigane, Cigani so tujek, Cigani so nevarnost za čisto nemško raso...Göbbelsov dekret.

Arhiv: Dokumentations-und Kulturzentrum deutscher Sinti und Roma, Heilderberg.

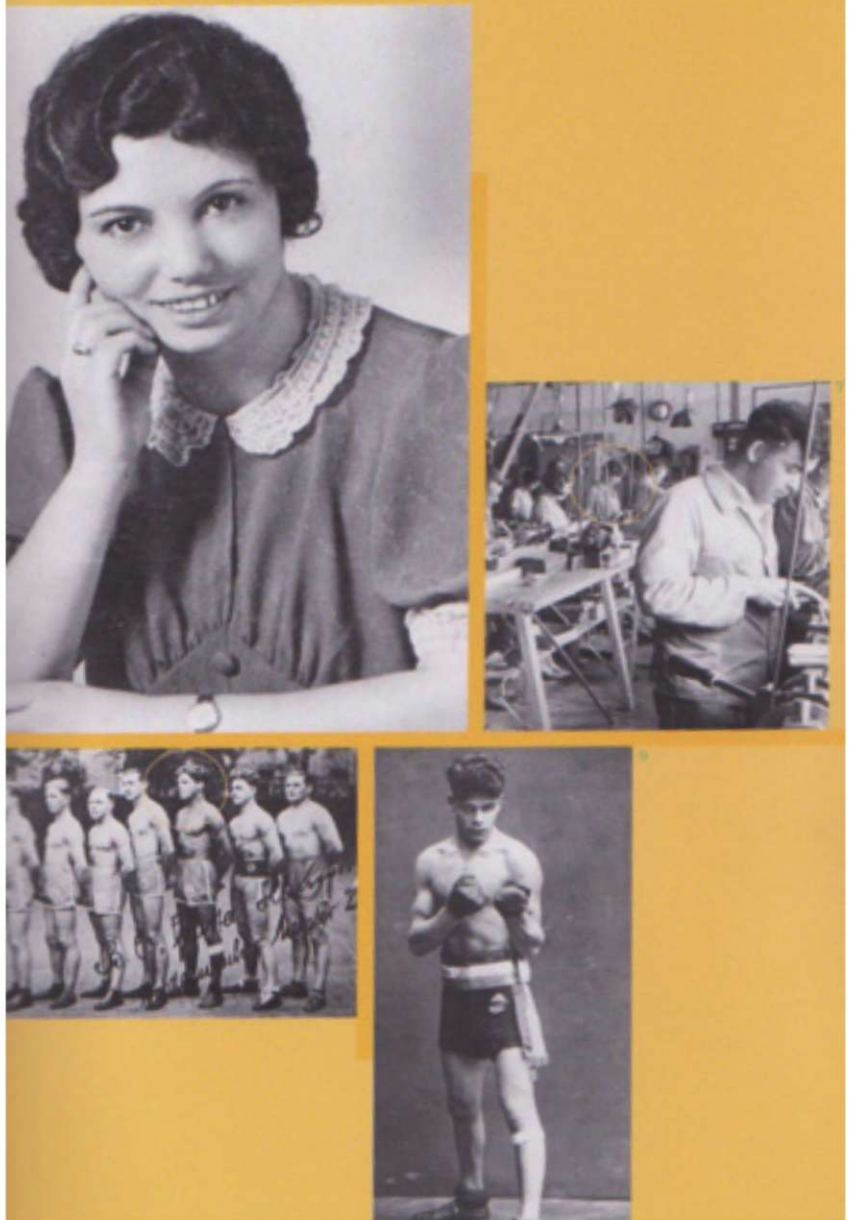
Nacisti pozivajo k delovni obveznosti tudi Sinte.

Arhiv: Dokumentations- und Kulturzentrum deutscher Sinti und Roma, Heilderberg.

Nacisti pozivajo k delovni obveznosti tudi Sinte. Nemška sintska družina Trollmann: sintskega boksarju Johannu Trollmannu nacisti niso več dovolili nastopati, ker je bil Cigan.

Arhiv: Dokumentations- und Kulturzentrum deutscher Sinti und Roma, Heilderberg.

Nacistična odredba, kje lahko nakupujejo Cigani.

Arhiv: Dokumentations- und Kulturzentrum deutscher Sinti und Roma, Heilderberg.

7

Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei

Kreisleitung Minden i. Westf.
Kreisgeschäftsführer
Postfach 10 des Abenteuers
Minden (Westf.), Brückentopf 2

Am die
Polizeiverwaltung
Minden
.....

Telefonnummer: 202
Telegraphisch: 202
Telegraphisch: 202
Telegraphisch: 202

48

Das Datum: _____ Das Heft: _____ Über Datum: _____ Tag: _____
Str./Nr.: _____ Nr. 7.42

Betr.: Einkaufserlöse

Bekanntlich sind im Stadtpfand Minden z.Zt. noch 95
Eigener ansässig. Wiederholt wurde seitens der Hausfrauen
Beschwerde darüber geführt, dass die Eigener sich unter
deutschen Volksgenossen einstellen, um Gemüse, Lebensmittel
waren und dergleichen einzukaufen. Im Hinblick diesen
Zustand, der weiterhin einer deutschen Frau nicht zugestimmt
werden kann, zu beseitigen, bitte ich, bestimmte Einkaufs-
stellen und Geschäfte für die Eigener festzulegen. Ich
darf darauf hinweisen, dass in anderen Städten bereits
eine derartige Regelung erfolgt ist. Die Wirtschaftsprüfung
Einzelhandel, Kreisgruppe Minden, hat sich auf Befragen
mit der vorgeschlagenen Regelung einverstanden erklärt.

Wie festgestellt werden konnte, haben die Eigener bislang
ihre Einkäufe in folgenden Geschäften getätigt:

- 1.) Karl Ludwig, Minden, Brückentopf.
- 2.) Frau Brinkmann, Minden, T.-Lagerstr.
- 3.) Otto Belle, Minden, Künigstr.
- 4.) H. Wiegand, Minden, Künigstr.
- 5.) A. Heffert, Minden, Simeonstr. (seit 14 Jahr wegen
Einkaufserlöse des Landes geschlossen).

Überwiegend wurde jedoch in dem Geschäft Wiegand, Künigstr.
einkaufst.

Ich bitte, mir nach Prüfung Ihre Vorschläge zu unterbrei-
ten.

Heil Hitler!
Heffert
Kreisgeschäftsführer

11.1.1942, 1942

Preganjanja Ciganov/Sintov v Evropi – Nacistično preverjanje rasne čistosti pri Sintih.

Arhiv: Dokumentations- und Kulturzentrum deutscher Sinti und Roma, Heilderberg.

Nacistično preverjanje rasne čistosti pri Sintih.

Arhiv: Dokumentations- und Kulturzentrum deutscher Sinti und Roma, Heilderberg.

Gestapo in nacistična kriminalistična policija zasežeta sintskega dečka, kjer ga popišejo kot "ciganskega" kriminalca.

Arhiv: Dokumentations- und Kulturzentrum deutscher Sinti und Roma, Heilderberg.

*Sintske moške iz družin Segher in Reichard Nemci pobijejo v Srbiji, leta 1943.
Arhiv: Dokumentations-und Kulturzentrum deutscher Sinti und Roma, Heilderberg.*

Sinti v koncentracijskem taborišču Auschwitz – Birkenau.

Arhiv: Dokumentations-und Kulturzentrum deutscher Sinti und Roma, Heilderberg.

Sinti v koncentracijskem taborišču Auschwitz – Birkenau.

Arhiv: Dokumentations-und Kulturzentrum deutscher Sinti und Roma, Heilderberg.

Dnevno delovno poročilo o delu Ciganov v koncentracijskem taborišču Auschwitz - Birkenau.

Arhiv: Dokumentations- und Kulturzentrum deutscher Sinti und Roma, Heilderberg.

Tagesbericht Nr. 5 Blatt 6

von Kommando 141 B. Plasterer I

z. Zt. in Birkenau, den 26. III. 1943

Zu erreichen bis _____ in _____ Hotel Stärke 212

Plasterungsarbeiten im B.A.T. (Zigeuner Lager)

Zigeuner 200 - Vorarb. 11 - Capo 1

Zusammen: 212 Köpfl.

Loren: 75.

Capo: 10 244

Plasterer
44 Schmitz

157

Arbeitsbericht 17640 2

vom Freitag, 5. April 1943

Polier: Mupf

Arbeitszeit:		Wetter:		Temperatur:		Bauüberwachung	
1	Vorm. von <u>6³⁰</u> bis <u>12</u> Uhr	<u>Sonne</u>	<u>Max.:</u>				
	Nachm. <u>13</u> bis <u>18</u>	<u>bewölkt</u>	<u>*C</u>				
	Nachts _____ bis _____	<u>Regen</u>	<u>Min.:</u>				
	im Ganzen <u>11 10 1/2</u> Stunden	<u>Schnee</u>	<u>*C</u>				

Besondere Bemerkungen: Stammholz Schlecht. Aufschlag
Stammholz Schlecht
Stammholz Schlecht
1 H. Capo 4 H. Vorarb. 70 Zigeuner

Arbeiter:				Stunden	
Zimmerer	Flicker	Zement-Facharbeiter	Fach-Ar.	Arbeiter	
			<u>11 1/2</u>	<u>11 1/2</u>	
Bem.: <u>Aufschlag</u> <u>Mittel</u> <u>1/2 Kopf anhalten an 2. Boden Holzpost</u> <u>Wärmehülle Holz fahren für die Luft</u> <u>Wärmehülle einschle. Weg entfernen</u> <u>den ausarbeiten im 1. und 2. Stock</u> <u>den verfahren, abgeben u. Baumaterial aufstellen</u>				<u>45.1</u>	<u>305</u>

Nacistične odredbe, kaj se mora popisati pri Ciganih, preden in ob deportaciji v koncentracijska taborišča.

Arhiv: Dokumentations- und Kulturzentrum deutscher Sinti und Roma, Heilderberg.

Abbruch Brief.

Staatliche Kriminalpolizei Hannover, den 19.10. 1939
 Kriminalpolizeileitstelle
 Zigeuner - Nachrichtenstelle
 Ia K. 513/39 G.

Sofort noch heute!

Geheim!

an Herrn Landrat
 in Herford.

Post Stempel: NW.
 Okt. 23 1939

Betrifft : Zigeunererfassung.

Der RFGSaChdDt.Pol. hat die sofortige Erfassung aller Zigeuner angeordnet. Zu diesem Zweck haben die Ortpolizeibehörden und die Gendarmerie folgende Massnahmen sofort einzuleiten:

a) Allen in ihren Bereich befindlichen Zigeunern und Zigeunermischlingen ist die Auflage zu erteilen, ihren Wohnsitz oder ihren jetzigen Aufenthalt bis auf weiteres nicht zu verlassen, widrigenfalls sie mit der polizeilichen Vorbeugungshaft und der Überweisung in ein Konzentrationslager zu rechnen haben. Von den Zigeunern und Zigeunermischlingen sind die in Master beigefügten Verpflichtungsscheine in doppelter Ausfertigung unterschreiben zu lassen. Ein Stück der Scheine bitte ich mir unverzüglich zu übersenden.

Werden Zigeuner nach dieser Auflage angetroffen, die ihren Wohnsitz verlassen haben, so sind sie festzunehmen und der Kriminalpolizeistelle zur Überführung in ein Konzentrationslager zuzuführen.

b) An den Fahndungstagen : 25., 26. und 27. Oktober 1939 sind die Zigeuner und Zigeunermischlinge zu erfassen und zu zählen. Die erfassten Personen einschliesslich der Kinder sind listenmässig nach folgenden Master zu melden :

- 1.) Lfd. Nr.
- 2.) Name (Sgf. Zigeunername)
- 3.) Vorname
- 4.) Geburtsdaten
- 5.) Geburtsort
- 6.) derzeitiger Wohn- oder Aufenthaltsort mit Strassenangabe usw.
- 7.) Staatsangehörigkeit
- 8.) Bemerkungen.

Deportacija nizozemskih Sintov v koncentracijska taborišča, 1940. Arhiv: Bundesarchiv; R165, slika -244/5, dne 22.maja 1940.

Arhiv: Dokumentations-und Kulturzentrum deutscher Sinti und Roma, Heilderberg.

159

Nemška tajna policija (Gestapo) legitimira nemško Sintico pri prestopu švicarsko-nemške meje.

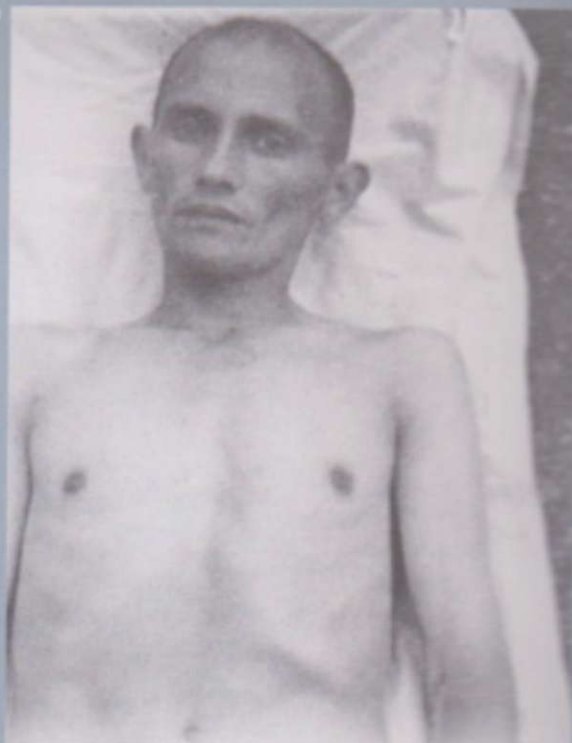
Arhiv: Dokumentations-und Kulturzentrum deutscher Sinti und Roma, Heilderberg.

Deportacija nizozemskih potujočih Sintov v koncentracijska taborišča, 1940. Arhiv: Bundesarchiv; Slika 146-1997-019-27A, posneto 27. decembra 1937.

*Nemškega Sinta najdejo ameriški vojaki leta 1945 ob osvoboditvi Auschwitza.
Arhiv: Dokumentations- und Kulturzentrum deutscher Sinti und Roma, Heilderberg.*

Koncentracijsko taborišče Auschwitz danes. Foto: Sion Soeters

162

Nemški znanstveniki pri preverjanju čiste rase.

Arhiv: Dokumentations- und Kulturzentrum deutscher Sinti und Roma, Heilderberg.

Nemški »znanstveniki« preverjajo čistost rase pri Ciganih. Arhiv nemških Sintov iz Heilderberga; Robert Ritter preverja čistost nemške rase pri nemških Sintih leta 1940.

163

Nemška potujoča Sintica leta 1941 prosi za svoje življenje; spodaj streljanje nemških Sintov. Arhiv nemških Sintov iz Heilderberga.

Sinti v koncentracijskem taborišču Auschwitz-Birkenau. Arhiv nemških Sintov iz Heilderberga.

164

Sintska otroka Johanna in Erdmann Schmidt sta bila žrtvi nacističnih poskusov SS doktorja Mengeleja. Umrla sta v taborišču, leta 1943.

Arhiv: Dokumentations-und Kulturzentrum deutscher Sinti und Roma, Heilderberg.

Nacistični »znanstveniki« preverjajo čistost rase.

Arhiv: Dokumentations-und Kulturzentrum deutscher Sinti und Roma, Heilderberg.

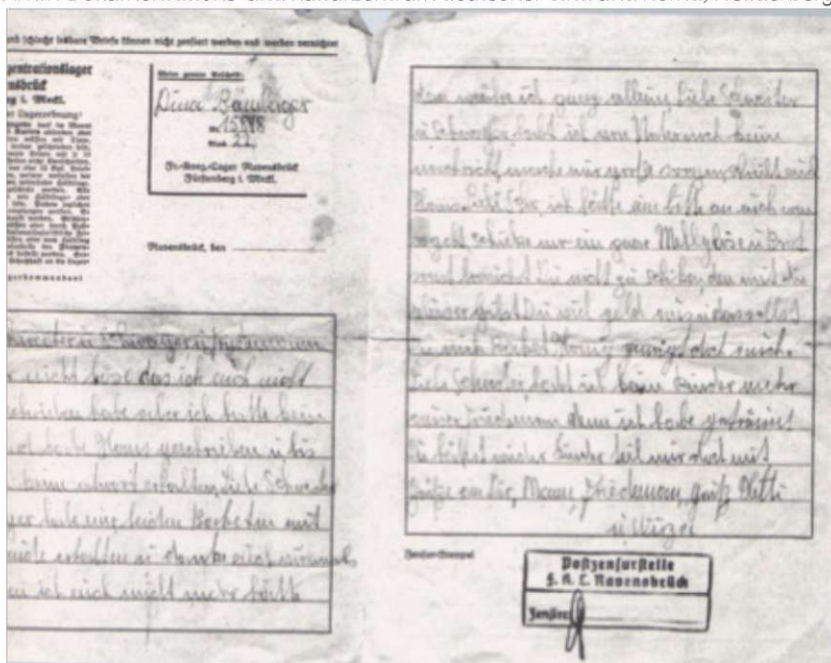
Nacistični zdravniki zahtevajo glavo ubitega sintskega otroka za poskuse.

Arhiv: Dokumentations-und Kulturzentrum deutscher Sinti und Roma, Heilderberg.

165

29. JUN. 1944 / 7
Hyg.-bakt. Unters.-Stelle
der Waffen-SS, Südost
Auschwitz OS., am 29. Juni 1944.
Anliegend wird übersandt: 46574/VIII/150
(12-jähriges Kind)
Material: Kopf einer Leiche entnommen am
zu untersuchen auf Histologische Schnitte
Name, Vorname: _____
Dienstgrad, Einheit: siehe Anlage (69/41)
Klinische Diagnose: _____
Anschrift der einsendenden Dienststelle: H.-Krankenbau
Zigeunerlager Auschwitz II, B II e
Bemerkungen: Der 1. Lagerarzt
K.L. Auschwitz II
M. Menele
SS-Hauptsturmführer
(Stempel, Unterschrift)

Pismo domačim, nemške Sintice Dine Bamberger iz taborišča Birkenau.
 Arhiv: Dokumentations- und Kulturzentrum deutscher Sinti und Roma, Heilderberg.

166

Nemškim Sintom nacistični antropologi preverjajo telesne dele, ki bi dale odgovore glede rasne čistosti.
 Arhiv: Dokumentations- und Kulturzentrum deutscher Sinti und Roma, Heilderberg.

Robert Ritter, nacistični zdravnik, jemlje nemški Sintici vzorec krvi za preverjanje čistosti rase. Slika – R165, 244-70. Posneto 1939/40.

167

Arhiv: Dokumentations- und Kulturzentrum deutscher Sinti und Roma, Heilderberg.

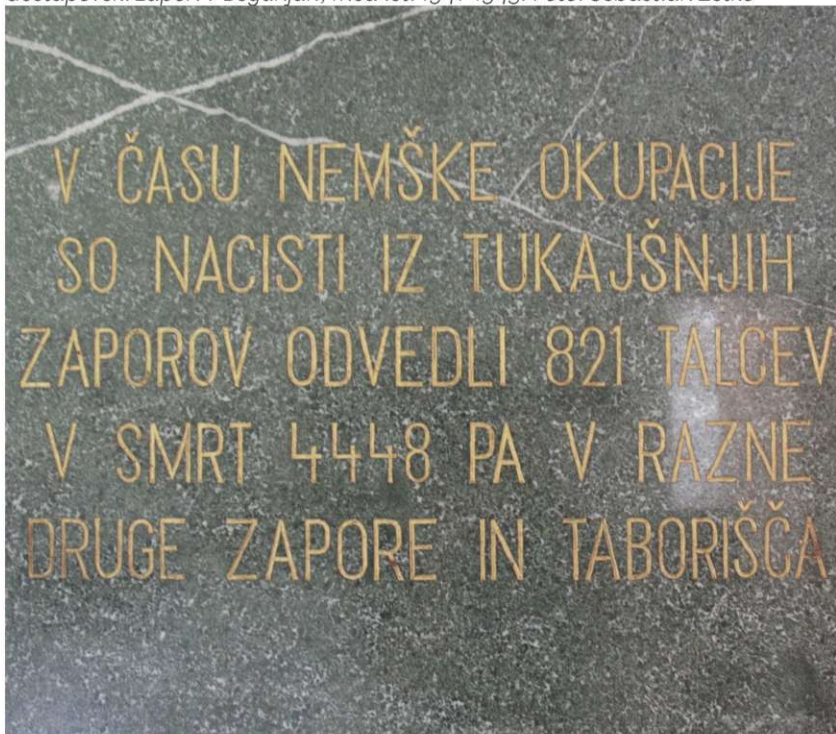
Gestapovski zapori v Begunjah, med leti 1941-1945. Foto: Sebastian Žetko

Gestapovski zapori v Begunjah, med leti 1941-1945. Foto: Sebastian Žetko

Gestapovski zapori v Begunjah, med leti 1941-1945. Foto: Sebastian Žetko

Nacistični ubijalski stroj med drugo svetovno vojno.

Arhiv: Dokumentations- und Kulturzentrum deutscher Sinti und Roma, Heilderberg.

170

Boj proti »ciganskemu mrčesu« se je začel 8.12.1938, številka odredbe: 557, VIII/38-2026-6.

Arhiv: Dokumentations- und Kulturzentrum deutscher Sinti und Roma, Heilderberg.

Priloga 11.1.3: Vsa evropska koncentracijska taborišča

Spomenik slovenskim Sintom, žrtvam nacističnega genocida pred gestapovskimi zapori v Begunjah. Foto: Rinaldo Diricchardi

Moderna inštalacija »vhoda smrti« v KT Auschwitz.

172

KT Auschwitz, foto: Sion Soeters

KT Auschwitz, foto: Sion Soeters

KT Auschwitz, foto: Sion Soeters

KT Auschwitz, foto: Sion Soeters

174

KT Auschwitz, foto: Sion Soeters

KT Auschwitz, foto: Sion Soeters

KT Auschwitz, foto: Sion Soeters

KT Auschwitz, foto: Sion Soeters

176

KT Auschwitz, foto: Sion Soeters

KT Auschwitz, foto: Sion Soeters

KT Auschwitz, foto: Sion Soeters

Arhiv: Dokumentations- und Kulturzentrum deutscher Sinti und Roma, Heilderberg.

178

KT Auschwitz, foto: Sion Soeters

KT Auschwitz, foto: Sion Soeters

179

KT Auschwitz, foto: Sion Soeters

KT Auschwitz, foto: Sion Soeters

Vlak smrti je Cigane pripeljal v KT, odkoder ni bilo več vrnitve. Foto: Sion Soeters

Klicno mesto, kjer je bilo zborna mesto taboriščnikov. Foto: Sion Soeters

KT Auschwitz, foto: Sion Soeters

KT Auschwitz, foto: Sion Soeters

KT Auschwitz, foto: Sion Soeters

184

KT Auschwitz, foto: Sion Soeters

*Spominsko obeležje Sintom v Westerborku na Nizozemskem (sliki na levi strani)
Foto: Sion Soeters*

Sintica Settela Steinbeck iz vagona, ki vodi nizozemske Sinte v KT. Arhiv: Sion Soeters

Spominsko obeležje Sintom v Westerborku na Nizozemskem. Foto: Sion Soeters

Gestapovski zapori v Begunjah. Arhiv: Muzeji Radovljica

*Skupina svojcev pred vhodom v kaznilnico poizveduje
o usodi zapornikov*

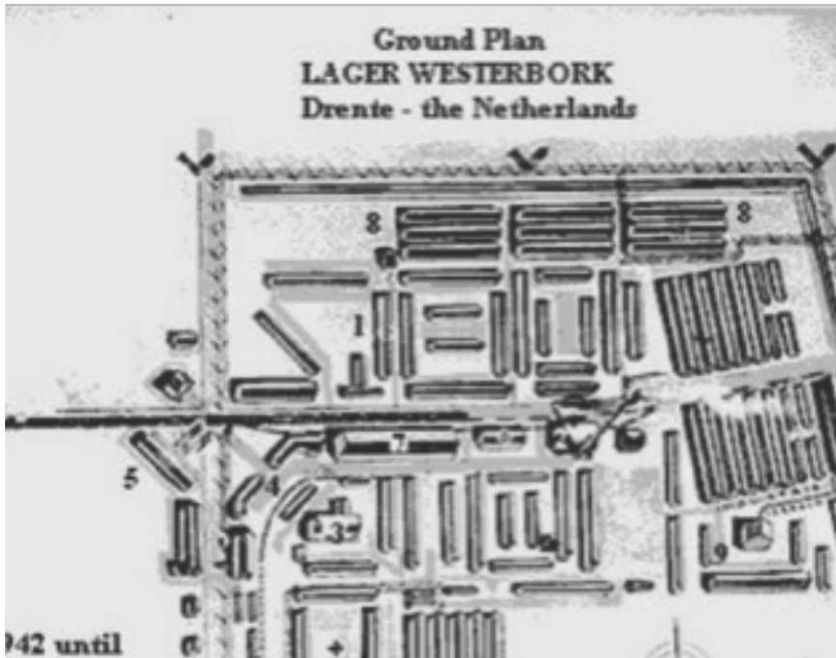
Spominska plošča v Ravensbrücku. Foto: Sion Soeters

Spominska plošča Sintom v Dachavu. Foto: Sion Soeters

Nizozemsko KT za Sinte. Foto: Sion Soeters.

Arhiv: Dokumentations-und Kulturzentrum deutscher Sinti und Roma, Heilderberg.

190

Arhiv: Dokumentations-und Kulturzentrum deutscher Sinti und Roma, Heilderberg.

Begunje danes skozi fotografski aparat

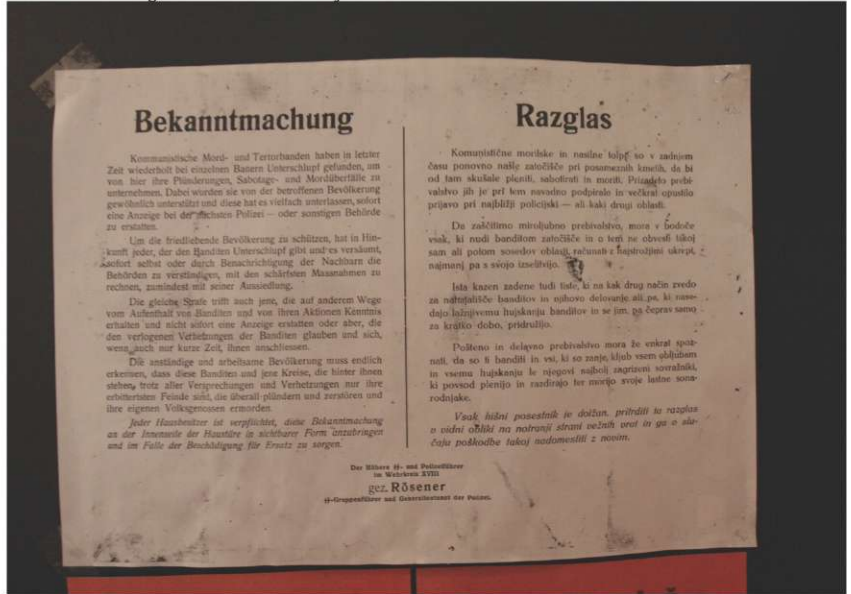
Predsednik Zveze romske skupnosti Slovenije - Umbrella Haris Tahiročić polaga venec v spomin žrtvam nacističnega terorja. Foto: Sebastian Žetko

Predsednik Zveze romske skupnosti Slovenije - Umbrella Haris Tahiročić polaga venec v spomin žrtvam nacističnega terorja. Foto: Sebastian Žetko

Nacistični razglas v slovenskem jeziku. Foto: Sebastian Žetko

192

Nacistično obvestilo v slovenskem jeziku. Foto: Sebastian Žetko

Praskana ilustracija na zapornih vratih v Begunjah. Foto: Sebastian Žetko

Žara. Foto: Sebastian Žetko

Priloga 13.1.2: Aktivnosti Zveze etnične skupnosti slovenskih Sintov v letih 2008-2011

http://www.facebook.com/note.php?note_id=180214126523
(22.02.2011)

http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/dnevnik/217279
(22.02.2011)

http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/dnevnik/1042389865
(22.02.2011)

<http://www.sta.si/foto.php?t=o&id=253771&nid=1612435>
(22.02.2011)

<http://www.radiokrka.com/Novice/Novica/tabid/90/selectmoduleid/368/ArticleID/128675/reftab/88/Default.aspx>
(22.02.2011)

<http://www.gorenjskiglas.si/novice/gorenjska/index.php?action=clanek&id=48966>
(22.02.2011)

<http://www.preberi.si/content/view/3213286-Gorenjski-Sinti-niso-Romi.html>
(22.02.2011)

<http://www.primorske.si/Slovenija-in-svet/Jelincic-postavil-poslansko-vprasanje-o-diskrimina.aspx>
(22.02.2011)

http://www.google.com/url?sa=t&source=web&cd=10&ved=0CEwQFjAJ&url=http%3A%2F%2Fwww.sns.si%2FPortalGenerator%2Fdocument.aspx%3FID%3D10-58%26Action%3D2%26UserID%3D0%26SessionID%3D1049066%26NavigationID%3D551&ei=NuKLTcLgJoeEOkGnMsL&usg=AFQJCNFBcsLJM4V8loDoiMxYZftKArU7XQ&sig2=uoxQB2Q6QEY4koMh1_wxrW
(22.02.2011)

http://www.google.com/url?sa=t&source=web&cd=11&ved=0CBMQFjAAOa&url=http%3A%2F%2Fwww2.gov.si%2Fupv%2Fvladnagradaiva-o8.nsf%2F18a6b9887c33a0bdc12570e50034eb54%2Focbbd52846fc3f53c125785a002678c3%2F%24F1LE%2Fposlansko%2520vpra%25C5%25A1anje.doc&ei=xeSLTcfkKpGVOSn7oMoL&usg=AFQJCNFXmbROikWo6f12a5RZLuaRlw_ciw&sig2=H8UtKYGJyEyTvnPIHov63Q
(22.02.2011)

http://moj.dnevnik.si/novice/slovenija/v_srediscu/1042430357
(22.02.2011)

<http://www.planet.si/portal/site/planet/menuitem.od6o86768b380740dadac821e24027a0/?opts=eOTLZAAAAAL%2FAAAAAA0AAAAA0AAAAyAAAAAAAgA>

AAAI%3D&newsId=12279980

(22.02.2011)

<http://www.delo.si/clanek/59164>

(22.02.2011)

<http://www.slovenskenovice.si/clanek/122483>

(22.02.2011)

http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/dnevnik/1042389865

(22.02.2011)

http://www.siol.net/slovenija/novice/2011/02/slovenski_sinti_opozarjajo_na_diskriminacijo_etnicne_skupnosti.aspx

(22.02.2011)

[http://odlocitve.us-rs.si/usrs/us-odl.nsf/o/8940b66728a44615c12577540027e1de/\\$FILE/U-1-15-10.pdf](http://odlocitve.us-rs.si/usrs/us-odl.nsf/o/8940b66728a44615c12577540027e1de/$FILE/U-1-15-10.pdf)

(22.02.2011)

http://www.google.si/url?sa=t&source=web&cd=20&ved=0CFIQFJAJOAo&url=http%3A%2F%2Fwww.vlada.si%2Ffileadmin%2Fdokumenti%2Fsi%2FSporocila_za_javnost%2Fsevl72.doc&ei=kdKMTZjSGsefOrjEXKAC&usq=AFQjCNFxeSdtrgs49lYhINxzdrugDhTxdQ&sig2=PjSvYi--XqB9wZhoRBGmnQ

(22.02.2011)

<http://www.sns.si/PortalGenerator/document.aspx?ID=811&Action=2&UserID=0&SessionID=1074475&NavigationID=618>

(22.02.2011)

Viri

CDMG 1995, 11. *The situation of Gypsies (Roma and Sinti) in Europe*. Council of Europe. European Committee on migration. Poročilo sprejeto 5. maja 1995. Objavljeno 1. Avgusta 1995. Strasbourg, številka. cdmg11.95e

Diricchari Rinaldo, 1995-2010. Osebni arhiv. Ljubljana/Jesenice.
Elibron Classics series. Vol.VI. 2.del. Edinburgh: Adamant media Corporation(faksimile iz leta 1913).

Galgen Beerfelden. Dostopno preko:
<http://de.wikipedia.org/w/index.php?title=Bild:Beerfelder-galgen-2007.jpg&filetimestamp=20071227193154>
(22.02.2011)

Herodotus history. 3.knj. Dostopno preko: <http://classics.mit.edu/Herodotus/history.html> (17.11.2010)
Kaiserlich privilegirter Reichs-Anzeiger, 1804. 2. Izdaja. Dostopno preko:
http://books.google.com/books?id=-FFEAAAACAAJ&pg=RA2-PT681&dq=Gegen+Zigeuner+und+Vagabundes&hl=sl&ei=lomBTZOAContOf_U1Lsl&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=2&ved=0CCsQ6AEwATgK#v=onepage&q&f=false
(22-02.2011)

Lewis Bernard, 2001. "Iran in history" Dostopno preko: <http://www.tau.ac.il/day-ancenter/mel/lewis.html> (25. 09. 2010)
Münster Sebastian, 1544. *Cosmographia universalis*. Basel.
Münster Sebastian, 1550. *Familie von "Zigeunern"/"Heyden"*. Basel.
Pery John, 2005. "Šah Namah". Dostopno preko: <http://www.iranica.com/newsite>
(20.11. 2010)

Skupina sedmih članov Sveta romske skupnosti, prvopodpisani Rudaš Darko. *Vabilo na sklic izredne seje Sveta romske skupnosti RS*, z dne: 14.02.2011. V: Diricchari Rinaldo, 2008-2010. Arhiv-pisni. Ljubljana/Jesenice.

Sveto Pismo - Slovenski standardni prevod. 2008. Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije.

Urad Vlade RS za narodnosti, dopis dne 30.07.2009, številka: 0952-2/2009-9.
Varuh človekovih pravic. Dopis z dne 03.07.2009, številka: 10.1-4/2008-32-VE. V: Diricchari Rinaldo 1995-2010. Osebni arhiv.

Varuh človekovih pravic RS, dopis z dne: 14.06.2010, številka: 10.1-12/2010-2-AD. V: Diricchari Rinaldo, 2008-2010. Osebni arhiv. Ljubljana/Jesenice.

ZromS1 - Zakon o romskih skupnostih v RS. Dostopno preko:
<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200733&stevilka=1762> (22.01.2011)
Zveza Romov Slovenije. Uradni dopis z dne 31.03.2009. V: Diricchari Rinaldo, 2008-2010. Osebni arhiv. Ljubljana/Jesenice.

Literatura

Acković, Dragoljub (2001a) *Nacija smo a ne Cigani*. Beograd. Rrominterpress.
Acton Thomas; Klimová Ilona 2001,15

7-225. "The International Romani Union: An East European Answer to West European questions?" V: Guy Will (ur.) *Between past and future: The Roma of Central and Eastern Europe*. Hatfield: University of Hertfordshire Press.

Acton Thomas Alan 1997, 142 - 150. "Gypsy law". V: *Gypsy politics and Traveller Identity*. Herfordshire. University of Herfordshire Press.

Asmussen Nils, 1987. "Wiedergutmachung" und NS-Verfolgte in Hamburg nach 1945". V: *Der kurze Traum von der Gerechtigkeit*. Hamburg: Erlebnisse Verlag.

Barany Zoltan, 2002. *The East European Gypsies*. Cambridge: University Press.

Berenbaum Michael; Peck J. Abraham, 2002. *The Holocaust and history: the known, the unknown, the disputed and the re-examined*. Bloomington Indiana: University Press.

Biester Johann Erich 1793, 108-165; 364; 360-393. „Über die Zigeuner: besonders in Königreich Preußen“. V: *Berlinische Monatschriften*. 21.

Boyd Jenkins Orville, 2005. "Koine Greek as a Mother Tongue". Dostopno preko: <http://www.orvillejenkins.com/languages/koinemothertongue.html> (22.10.2010)

197

Büttner Winfried, 1996. *Mainzer Polizeigeschichte: von Anfängen bis zur Gegenwart*. Alzey: Verlag der Rhein Hessischen Dr.- Werkstätte.

Cech Petra; Mozes Heinschink 2001, 341-368. "Sinti Istriani, Lički Šijaci, Gopti und Cigani Brajdiči: Die Dolenski Roma in Slovenien." V: Iglja Birgit; Stolz Thomas (ur.).

Was Ich Noch Sagen Wollte . . . A Multilingual Festschrift for Boretzky Norbert on the Occasion of his 65th Birthday. Berlin: Akademie Verlag.

Calvelli Adorno Franz 1961, 529-537; 534-536. "Die rassische Verfolgung der Zigeuner vor dem 1. März 1943". V: *Rechtssprechung zum Wiedergutmachungsrecht*. 7. zvezek. München.

Cipot Boris 2008. "Sinti v Sloveniji dvigujejo glave." V: *Indirekt*. Dostopno preko: http://direkt.si/novice/slovenija/sinti_v_sloveniji_dvigujejo_glavo/114309 (15.10.2010)

Clebert Jean Paul, 1961. *The Gypsies*. London: Vista Books.

Dillmann Alfred, 1905. *Zigeuner-Buch*. München: Wild.

Diricchardi Rinaldo, 2007. „Sinti z Gorenjskega“. V: Svobodna misel, letnik XLV, Štev. 19.

Djurić Rajko, 2003. *The language of the Roma: the oldest language still spoken*. Berlin: PEN centrum press release.

Eccard Joachim Georgio 1723, 2164. *Corpus Historicum Medii Aevi (2.del). Sive Scriptores in Orbe Universo. Praecipue in Germania a temporibus Maxime Caroli M. Imperatoris usque ad finem seculi*.

Fonseca Isabel, 1996. *Bury Me standing: The Gypsies and their Journey*. New York: Knopf.

Fraser Angus, 1992. *The Gypsies*. Oxford-Cambridge: Blackwell.

Freherus. *Notam ad Chronicon Andreas Ratisbonensi*. V: Tetzner Theodor, 1835. *Geschichte der Zigeuner, ihre Herkunft, Natur und Art; für Gebildete Leser dargetellt*.

Friedlander Henry 1997, 55. *The Origins of Nazi Genocide: From Euthanasia to the Final Solution*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.

Frykenberg Robert E. 2003, 33-60. "Christians in India: An Historical Overview of their complex Origins". V: *Christians and missionaries in India*. Eerdmans Publishing.

Frommann Johann Christian 1674, 527. *Tractatus de Fascinatione novus et singularis*. Norimbergae: Haeredum.

Gilsenbach Reimar, 1994. *Weltchronik der Zigeuner*. 1. Teil: Von den Anfängen bis 1599. Frankfurt am Main: Peter Lang.

Grellman H.M.G., 1787. *Disertation on the Gypsies*. London: Ballantine.
Gronemeyer Reimer; Rakelmann Georgia A., 1988. *Die Zigeuner. Reisende in Europa*. Köln: DuMont Buchverlag.

Gronemeyer Reimer 1988, 20-40. *Die Zigeuner: Reisende in Europa: Roma, Sinti, Manouches, Gitanos, Gypsies, Kalderasch, Vlach, und andere*. Köln: DuMont.
Groome Francis Hindes 1778, 57. *Itineraria*. Cambridge.

Haliti, Bajram, 2006. *India and Roma*. Kosovo: Central Office of Roma.

Grotefend G. A.; Norddeutscher Bund, 1866-1870. *Die Gesetze und Verordnungen, nebst den sonstigen Erlassen für den Preussischen Staat und das Deutsche Reich, 1806-1875*. Prussia: Schwan

Halwachs Dieter; Florian Menz (ur.) 1999, 172-209. *Die Sprache der Roma*. Klagenfurt: Draga Verlag.

Halwachs Dieter, 2000. "Romani: Attempting an introductory overview." V: *Romani in Austria*. Graz: Institut für Sprachwissenschaft.

Hancock Ian; Arbor Ann (ur.), 1987. *The Pariah Syndrome. An account of Gypsy slavery and persecution*. Michigan: Karoma Publishers.

Hancock Ian, 2002. *We are the Romani People. Ame sam e Rromane džene*. Hatfield: University of Hertfordshire Press

Hancock Ian, 2004. *On Romani origins and identity: Questions for discussion*. University of Texas at Austin.

Hancock Ian, 2008. "On Romani Origins and Identity" . Dostopno preko: http://www.radoc.net/radoc.php?doc=art_b_history_origins&lang=en&articles=true (14.06.2010)

Hancock Ian, 1995. "On the migration and affiliation of the Rom, Lom and Dom Gypsies". V: *Matras, Y.(ur.) Romani in contact*. Amsterdam - Philadelphia: Benjamins.

Hancock Ian, 2000. "The emergence of Romani as a koine outside of India". V:

Acton Thomas (ur.) *Scholarship and the Gypsy struggle*.

Hatfield: The University of Hertfordshire Press.

Hastings James (ur.) 2006, 464-466. *Encyclopedia of Religion and Ethics*. Heymann C., 1924. "Anweisung zur Bekämpfung des Zigeunerunwesens vom 17. Februar. 1906". Berlin: Reichsministerium des Innern.

Hoyland John, 1816. *A historical Survey of the Customs, Habits and Present State of the Gypsies*. London: Darton-Harvey&Co.

Houtsma M Th; E. J. Brill (ur.) 1999, 1913-1936. *First Encyclopaedia of Islam*. Leiden: Brill.

Hübschmannová Milena, 2004. "Origin of Roma," V: *Rombase Network, history section*. Graz.

Ikram S.M., 1989. "The True Origin of Roma and Sinti" V: *History of Muslim Civilisation in India and Pakistan*. Lahore: Star Books.

Jelinčič Plemeniti Zmago, 2008. "Sinti so integralen del slovenskega naroda" V: *STA* (2008). Dostopno preko: www.sta.si (18.09.2008)

Kalaydjieva Luba; idr. 2005, 1084 - 1094. "A newly discovered founder population: The Roma/Gypsies". V: *BioEssays*, šte. 27 (10).

Kalaydjieva Luba, 2005. "A newly discovered founder population: The Roma /Gypsies". *Dostopno preko*: http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/15322984?ordinalpos=23&itool=EntrezSystem2.PEntrez.Pubmed.Pubmed_ResultsPanel.Pubmed_DefaultReportPanel.Pubmed_RVDocSum (20.04. 2009).

Kalaydjieva, Luba (14. March 2007): *Highly variable neural involvement in sphingomyelinase-deficient Niemann-Pick disease caused by an ancestral Gypsy mutation*. (Pt 4):1050-61. NCB - PUBMED: *Brain* , 130.

Kegan Paul 1998, 415- 421. *Encyclopadia Iranica*. Vol. XI. Zv. 4. London: Routledge.
Kenrick Donald (ur.) 2005, 89-122. " *Romani rokkeripen to-divvus: The English Romani dialect and its contemporary social, educational and linguistic standing*". London: Romanestan Publications.

Kenrick Donald, 1994. *Les Tsiganes, de l'Inde a la Mediterranee*. Paris: Centre de Recherches Tsiganes.

Kenrick Donald, 2004. *Gypsies, from the Ganges to the Thames*. Herdford: University of Herdforshire.

Kenrick Donald; Taylor Gillian, 1998. *Historical Dictionary of the Gypsies (Romanies)*. Scarecrow Press.

Kenrick Donald; Grattan Puxon, 1981. *Sinti und Roma : Die Vernichtung eines Volkes im NS-Staat*. Göttingen : Gesellschaft für bedrohte Völker.

Kenrick Donald; Puxon George 1972, 61. *The Destiny of Europe`s Gypsies*. London.
Khayyam Omar, 1120. "Rubbaiyat". *Dostopno preko*: <http://www.classics.mit.edu/Khayyam/rubaiyat.html>
(11.10.2010)

Knesebeck von dem Julia, 2006. *The problems encountered by Sinti Holocaust victims seeking compensation in post-1945 Germany*. Sommerville College: Oxford.
Knudsen Marko, 2003. *Die Geschichte der Roma*. Hamburg: RomaBooks.

Koch Ute 2010, 255-278. "Soziale Konstruktion und Diskriminierung von Sinti und Roma". V: Hormel Ulrike; Scherr Albert (ur.), 2010. *Diskriminierung: Grundlagen und Forschungsergebnisse*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften in GWV Fachverlage.

Kogalniceanu Mihail, 1840. *Skizze einer Geschichte der Zigeuner, ihrer Sitten und ihrer Sprache, nebst einem kleinen Wörterbuche dieser Sprache*. Stuttgart: Castiche Buchhandlung.

Lewis Bernard, 1998. "Iran history". V: *The student Journal*. New Orleans: Loyola University. *Dostopno preko*: <http://www.loyno.edu/history/journal/1998-9/Pipes.htm> (12.09.2010)

Liegeois Jean Paul, 1978. "Bohemians et pouvoirs publics en France du XVe au XIXe siècle". V: *Etudes Tsiganes* (No.4). Pariz: 84-100.

Lifton Jay Robert 2000, 22-45. *The Nazi doctors: medical killing and the psychology of genocide*. New York: Basic Books.

Mayall David, 2004. *Gypsies Identities 1500 - 2000: From Egyptians and moomen to the ethnic Romani*. London: Rutledge

Mayerhofer Claudia, 1988. *Dorfzigeuner. Kultur und Geschichte der Burgenland-Roma von der Ersten Republik bis zur Gegenwart*. Wien: Picus Verlag.

Marushiakova E; Popov V; Kenrick Donald, 2001. *Gypsies in the Ottoman Empire*. Hertfordshire: University of Hertfordshire Press.

Matras Yaron; idr., 2005. *The role of Romanies: images and counter-images of Gypsies/Romanies in European culture*. Liverpool: University Press.

Miklosich Franz, 1874. *Beiträge zur Kenntnis der Zigeunermundarten*. Wien

Miklosich Franz, 1872 – 1880. *Über die Mundarten und die Wanderungen der Zigeuner Europas. Die Denkschriften der Philosophisch-historischen Classe der KAW. (Zv. XXI, XXIII)* Wien.

Moritz Heinrich; Grellmann Gottlieb, 1787. (Elibron 2005, replika). *Disertation on the Gipsies, Being an Historical Essay on the Gipsies*. London: Adamant.

Nagy M.; Henke L.; Henke J.; Chatthopadhyay P. idr, 2007. "Searching for the origin of Romanies: Slovakian Romani, Jats of Haryana and Jat Sikhs Y-STR data in comparison with different Romani populations". V: *Forensic Science International*, 169(1):19-26.

Neander Augustus 1854a. 478-506. *General History of the Christian Religion and Church*. London, Wiley and Putham.

Novačič Dejan, 2005. "Jugoslovanski esperanto". V: *Mladina*, 13. Ljubljana; ter v: http://www.mladina.si/tehdnik/200513/clanek/nar-jeziki-dejan_novacic/ (11.05.2008).

Pine Lisa, 1997. *Nazi family policy: 1933-1945*. Oxford: Berg.

Ratisbonensis Andreas 1486, 122. *Chronicon de Ducibus Bavariae ante CC*. Amberg: Bibliotheca Marquardi Freheri.

Reiter Raimond 2002, 34-40. *Sinti und Roma im "Dritten Reich" und die Geschichte der Sinti in Braunschweig*. Marburg: Tectum Verlag.

Rebdorf Henrici, 1265-1362. *Annales*. Vol.1. Arenpech/Hagen: Ebendorf/Freyherum.

Rikhye Ravi, 2006. "Mahmud Ghaznavi's Seventeen Invasions of India". Dostopno preko:
http://orbat.com/site/kings_master/kings/Mahmud_ghaznavi/Mahmud%20Ghaznavi.html
 (22. 01. 2011)

Romani Culture and History (2002) V: *The Patrin Web Journal*. Dostopno preko:
<http://www.patrini.com>
 (22.02. 2011)

Romani Rose, 2003. *The National Socialist genocide of the Sinti and Roma*. Dostopno preko:
http://de.wikipedia.org/wiki/Romani_Rose
 (10.11.2010)

Romani Rose, 2003. V: Reuter F.; Peritore S. (ur.). *Dokumentations und Kulturzentrum Deutscher Sinti und Roma*. Heidelberg

Sampson John 1993, 156-169. "On the Origin and early migration of the Gypsies". V: *Journal of the GypsyLore Society*. 3.izd.

Schäffer Georg Jakob, 1787. *Sulz. Zigeuner-List und genaue Beschreibung des zum Schaden und Gefahr des Gemeinen Wesens meistens in Schwaben...* Stuttgart: Christoph Fridrich Cotta.

Singhal Damodar 1982, 27 - 64. *Gypsies, Indians in exile*. University of Michigan: Archana Publication for Folklore Institute.

Singal D.P., 1982. *Gypsies: Indians in Exile*. Meerut: Archana.

Shashi Shyam Singh 1985, 26 - 28. *The World of Nomads*. Lotus Press.
 Spitta Alfred 1989, 380 - 400. "Entschädigung für Zigeuner". V: *Wiedergutmachung in der BRD*. München 380 - 400.

Spreizer Janko Alenka. "Etničnost in aktivno državljanstvo: Primer Romov v Sloveniji". UP FHŠ: Koper. Dostopno preko:
<http://www.google.si/#sclient=psy&hl=sl&site=&source=hp&q=SPREIZER%2CJANKO&aq=f&aqi=&aql=&oq=&pbx=1&fp=c800bb96d6666297> (12.10.2010)
 Stuckart Werner; Globke Hans 1936, 55-56. *Kommentare zur Deutscher Rassen-gesetzgebung*. München.

Štrukelj Pavla, 2004. *Tisočletne podobe nemirnih nomadov. Zgodovina in kultura Romov na slovenskem*. Družina: Ljubljana.
 Tcherenkov Lev; Laederich Stéphane 2004. *The Rroma*. Vol. 1. *History, Language and Groups*. Basel: Schwabe Verlag.

Tcherenkov Lev; Laederich Stephane, 2004. *The Rroma, Otherwise Known as Gypsies, Gitanos, Tsiganes, Cigani, Gingene, Zigeuner, Bohemiens, Travellers,*

Fahrende, etc. Basel: Schwabe Verlag, 2.izd.

Tetzner Theodor, 1835. *Geschichte der Zigeuner, ihre Herkunft, Natur und Art: für Gebildete Leser dargestellt.*

Thurmaier Johann 1554, 509-663. *Annalium Boiorum libri septem.* Ingolstadt.

Vekerdi Jozsef 1981, 240 – 250. "On the Social prehistory of the Gypsies". V: *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae*, šte. 35 (2/3).

Verdorfer Martha, 1995. "Geleitbrief des Kaiser Sigismund". V: *Sinti und Roma. Dost-opno preko*: <http://www.gfbv.it/3dossier/sinti-rom/de/rom-de.html> (10.02.2011)

Vermeersch Peter, 2006. *The Romani movement..* Oxford-New York: Berghahn Books.

Vossen Rüdiger, 1983. *Zigeuner. Roma, Sinti, Gitanos, Gypsies zwischen Verfolgung und Romantisierung.* Frankfurt am Main: Ullstein.

Vossen Rüdiger; Dietrich Wolf, 1983. *Katalog zur Ausstellung: "Zigeuner zwischen Romantisierung und Verfolgung--Roma, Sinti, Manusch, Calé in Europa" Des Hamburgischen Museums für Völkerkunde.* Frankfurt: Ullstein.

Zedler Johann Heinrich, 1731-1754. *Universallexicon*

Internetni viri

<http://www.unigraz.at/rombase/net/>
(12.02.2010).

<http://www.iranica.com/newsite/articles/v1of6/v1of6o8.html>
(12.05.2010).

<http://www.iranica.com/newsite/authors/index.isc/>
(12.05.2008).

<http://www.gewi.kfunigraz.ac.at/romani/>
(15.01.2011).

<http://www.iranica.com/newsite>
(20.11.2010)

<http://classics.mit.edu/Herodotus/history.html>
(17.11.2010)

<http://www.iranica.com/newsite/aboutiranica/index.isc>
(12.10.2010).

<http://www.orvillejenkins.com/languages/koinemothertongue.html> (22.10.2010).

http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/15322984?ordinalpos=23&itool=EntrezSystem2.PEntrez.Pubmed.Pubmed_ResultsPanel.Pubmed_DefaultReportPanel.Pubmed_RVDocSum
(20.02.2011)

<http://www.loyno.edu/history/journal/1998-9/Pipes.htm>
(12.09.2010)

<http://www.tau.ac.il/dayancenter/mel/lewis.html>
(25.09.2010)

<http://de.wikipedia.org/w/index.php?title=Bild:Beerfelder-galgen-2007.jpg&filetimestamp=20071227193154>
(22.02.2011)

<http://www.patin.com>
(22.02.2011)

<http://www.gfbv.it/3dossier/sinti-rom/de/rom-de.html>
(22.02.2011)

http://orbat.com/site/kings_master/kings/Mahmud_ghaznavi/Mahmud%20Ghaznavi.html
(22. 01. 2011).

http://de.wikipedia.org/wiki/Romani_Rose
(12.02.2011)

<http://www.google.si/#sclient=psy&hl=sl&site=&source=hp&q=SPREIZER%2CJANKO&aq=f&aql=&aql=&oq=&pbx=1&fp=c80obb96d6666297>
(12.10.2010)

http://direkt.si/novice/slovenija/sinti_v_sloveniji_dvigujejo_glavo/114309
(15.10.2010).

http://www.mladina.si/tednik/200513/clanek/nar--jeziki-dejan_novacic/
(11.05.2008).

“Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika”. V: Telegram, 1954. Zagreb. <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/ff/f2/Deklaracija.jpg>
(12.01.2011)

http://hr.wikisource.org/wiki/Novosadski_dogovor
(12.01.2011).

<http://digital.nb.rs/eng/search.php?q=Ustav+kraljevine+Jugoslavije&key=ceo&zbirka=selection&x=birka12=razno>
(12.01.2011).

205

<http://www.varuh-rs.si/index.php?id=108>
(08.02.2011)

<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlImpid=201057;>
(08.02.2011)

http://ec.europa.eu/employment_social/fdad/cms/stopdiscrimination?langid=en; (08.02.2011)

<http://www.assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/ta93/erec1201.htm>
(08.02.2011)

<http://www.assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/ta95/erec1255.htm>
(08.02.2011)

<http://www.mailzabava.com/zmago-jelincic-plemeniti-dopis/>
08.02.2011

http://89.143.249.33/slovenija/crna_kronika/2011/01/v_sojenju_jelincicukot_prica_vabljena_voditeljica_erika_znidarsic.aspx?vote=-1
(08.02.2011)

http://www.siol.net/slovenija/novice/2008/09/sinti_so_integralen_del_slovenskega_naroda.aspx
(08.02.2011)

Uradni list RS, št. 33/2007. Dostopno preko: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200733&stevilka=1762>
<http://www.rtvsllo.si/slovenija/svetniki-podprli-romski-zakon/65799>
(08.02.2011)

http://www.mk.gov.si/si/delovna_podrocja/kulturni_razvoj_in_mednarodne_zadeve/kulturne_pravice_manjsin/predstavitev_podrocja/pravice_manjsin/;
(08.02.2011)

<http://volksgruppen.orf.at/slovenci/novice/stories/89765/>
(08.02.2011)

http://m.24ur.com/bin/mobile/index.php?article_id=2013005
(08.02.2011)

http://www.facebook.com/note.php?note_id=180214126523
(08.02.2011)

<http://www.dnevnik.si/novice/slovenija/51175>
(08.02.2011)

http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/dnevnik/217279
(08.02.2011)

http://www.mladina.si/tehdnik/200445/clanek/nar--manjsine-ksenja_hahonina/;
(08.02.2011)

<http://www.ragor.si/podrocja.php?podrocje=&tema=aktualno&id=1001>
(08.02.2011)

<http://www.uem.gov.si/fileadmin/uem.gov.si/pageuploads/SUNEO5ZapisnikDS.pdf>
(08.02.2011)

http://books.google.com/books?id=-FFEAAAACAAJ&pg=RA2-PT681&dq=Gegen+Zigeuner+und+Vagabundes&hl=sl&ei=lomBTZOAContOf_U1Lsl&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=2&ved=0CCsQ6AEwATgK#v=onepage&q&f=false
(10.02.2011)

www.sta.si
(20.02.2011)

<http://www.hls-dhs-dss.ch/textes/d/D14761.php>
(07.01.2011)

